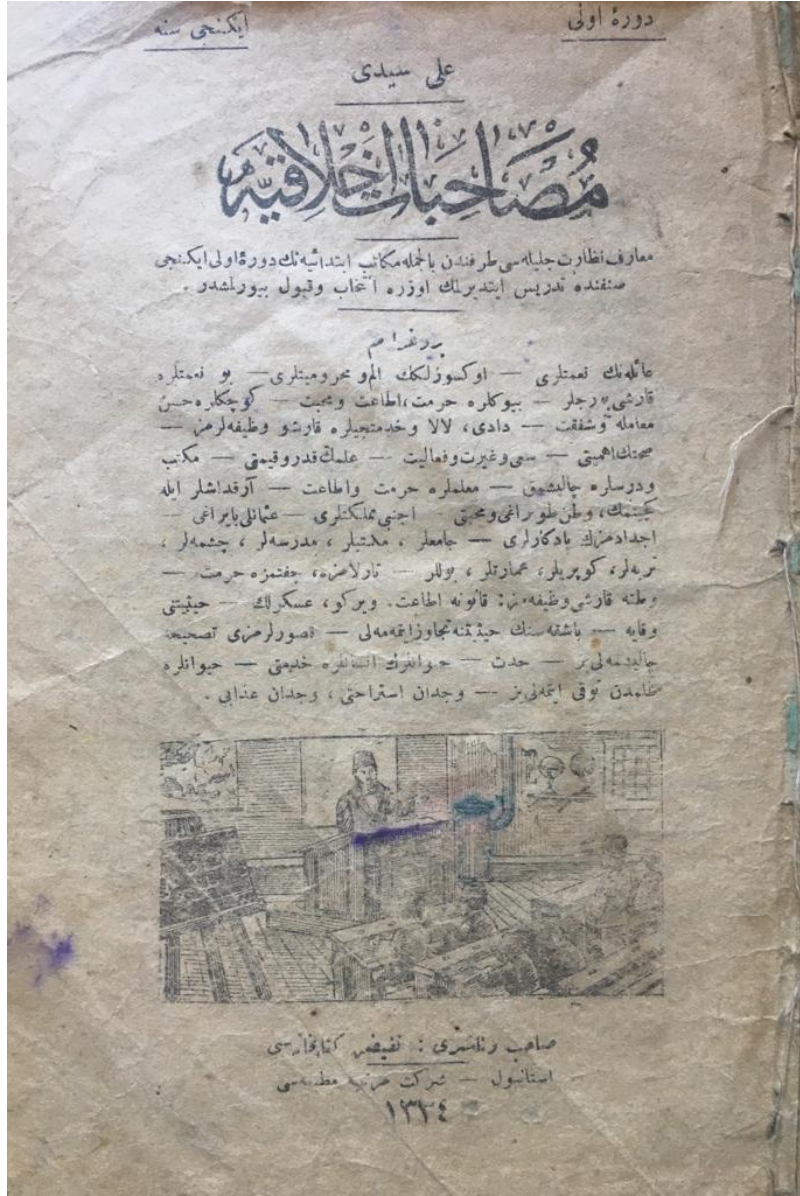
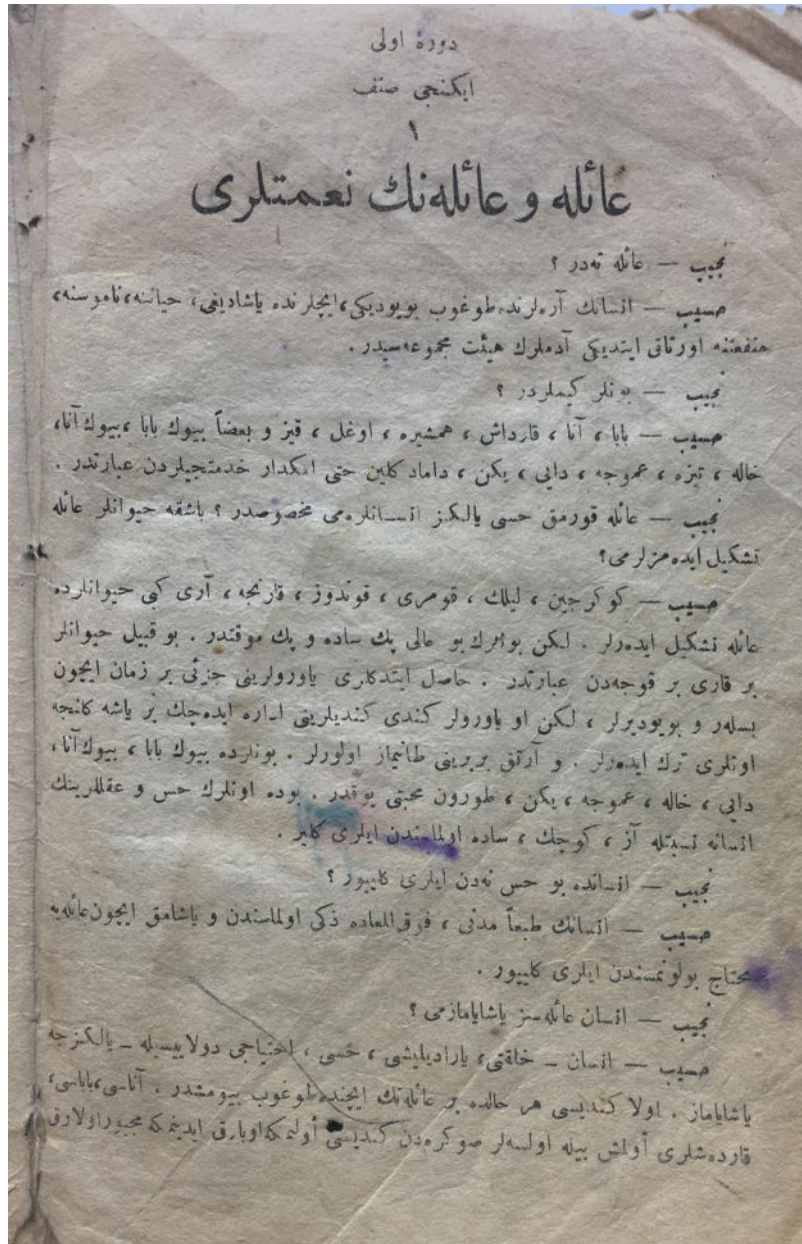

MUSAHAABAT-I AHLAKIYE

OSMANLI DERS KİTABI İÇİNDEKİLER

1. Ailenin Nimetleri-2.Sayfa
2. Öksüzlüğün Elim ve Mahrumiyetleri-5.Sayfa
3. Bu Nimetlere Karşı Borçlarımız-8.Sayfa
4. Büyüklere Hürmet İtaat ve Muhabbet-10.Sayfa
5. Küçüklere Hasen Muamele ve Şefkat -13.Sayfa
6. Dedeye, Lala ve Hizmetçilere Karşı Vazifelerimiz-15.Sayfa
7. Sıhhatin Ehemmiyeti-18.Sayfa
8. Say ve Gayret ve Faaliyet-21.Sayfa
9. İlmin Kadri Kıymeti-24.Sayfa
10. Mektep ve Derslere Çalışalım-26.Sayfa
11. Muallimlere Hürmet ve İtaat-26.Sayfa
12. Arkadaşlar ile Geçinmek-26.Sayfa
13. Vatan Durağı ve Muhabbeti, Ecnebi Memleketleri-29.Sayfa
14. Osmanlı Bayrağı-29.Sayfa
15. Ecdadımızın Yaptıkları-31.Sayfa
16. Camiler, Mektepler, Medreseler, Çeşmeler, Köprüler ve Yollar-31.Sayfa
17. Tarihimize, Cefdimize Hürmet-31-36.Sayfalar
18. Vatana Karşı Vazifelerimiz: Kanuna İtaat, Vergi, Askerlik-37.Sayfa
19. Haysiyet ve Gaye-41.Sayfa
20. Başkasının Haysiyetine Tecavüz Etmeme-41.Sayfa
21. Kusurlarımızı Tashihiye Etmeliyiz-43.Sayfa
22. Hiddet-45.Sayfa
23. Hayvanların İnsanlara Hizmeti, Hayvanlara Zulümden Tevki Etmeliyiz-47.Sayfa
24. Vicdan İstirahatı ve Vicdan Azabı-50.Sayfa

(1)

AİLE VE AİLENİN NİMETLERİ

Necib: Aile nedir?

Hasib: İnsanın aralarında doğup büyüdüğü içlerinde yaşadığı hayatını namusuna menfaatine ortak ettiği adamların hayatı mecmuasıdır.

Necib: Bunlar kimlerdir?

Hasib: Baba, ana, kardeş, hemşeri, oğul, kız ve bazen büyükbaba, büyükanne, hala, teyze, amca, dayı, yeğen, damat, gelin hatta emektar hizmetçilerden ibarettir.

Necib: Aile kurmak hissi yalnız insanlara mı mahsustur? Başka hayvanlar aile teşkil ederler mi?

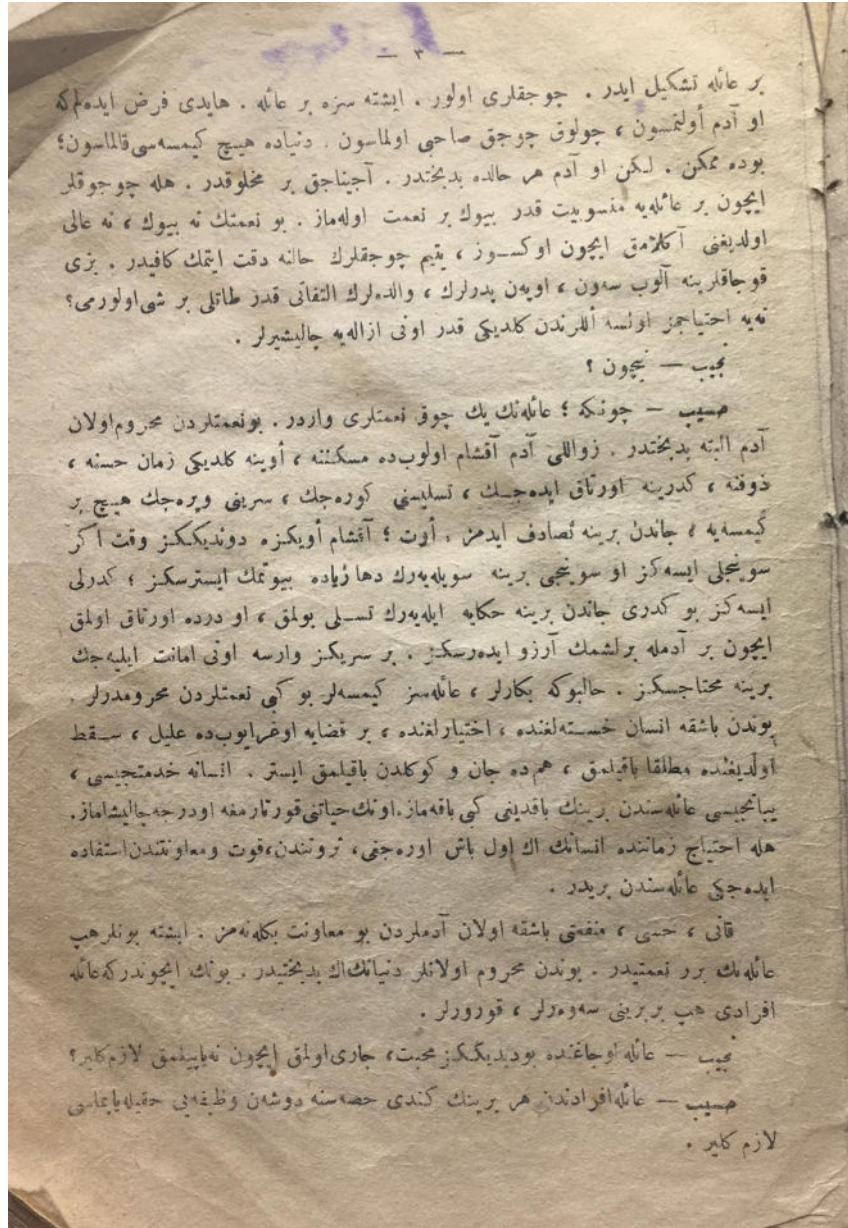
Hasib: Güvercin, leylek, kumru, kunduz, karınca, arı gibi hayvanlar da aile teşkil ederler. Lakin bunların bu hali pek sade ve pek muktedir. Kabil hayvanlar bir karı bir kocadan ibarettir. Hasıl ettikleri yavrularını cüzi bir zaman için besler ve büyütürler lakin o yavrular kendi kendilerini idare edecek bir yaşa gelince onları terk ederler ve artık birbirini tanımaz olurlar. Bunlarda büyükbaba, büyükana, dayı, hala, amca, yeğen, torun muhabbeti yoktur. Bu da onların his ve akıllarının insana nispetle az, küçük, sade olmasından ileri gelir.

Necib: İnsanda bu his neden ileri geliyor?

Hasib: İnsanın tabien, medeni, fevkalade zeki olmasından ve yaşamak için aileye muhtaç bulunmasından ileri geliyor.

Necib: İnsan ailesiz yaşayamaz mı?

Hasib: İnsan hilkati, yaratılışı, hissi, ihtiyacı dolayısıyla yalnızca yaşayamaz. Evvela kendisi herhalde bir ailenin içinde doğup büyümüştür, anası ve babası kardeşleri ölmüş olsa bile sonradan kendisi evlenmeye ev bark edinmeye mecbur olarak

bir aile teşkil eder. Çocukları olur. İşte size bir aile. Haydi farz edelim ki o adam evlenmesin, çocukları olmasın, dünyada hiç kimsesi kalmasın. Bu da mümkün lakin o adam herhalde bedbahttır. Acınacak bir mahluktur. Hele çocuklar için bir aileye mensubiyet kadar büyük bir nimet olamaz. Bu nimetin ne büyük ne alı olduğunu anlamak için öksüz yetim çocukların haline dikkat etmek kafidir. Bizi kucaklarına alıp seven, öpen, yedirenler validelerin iltifatı kadar tatlı bir şey olur mu? Neye ihtiyacımız olsa ellerinden geldiği kadar onu izaleye çalışırlar.

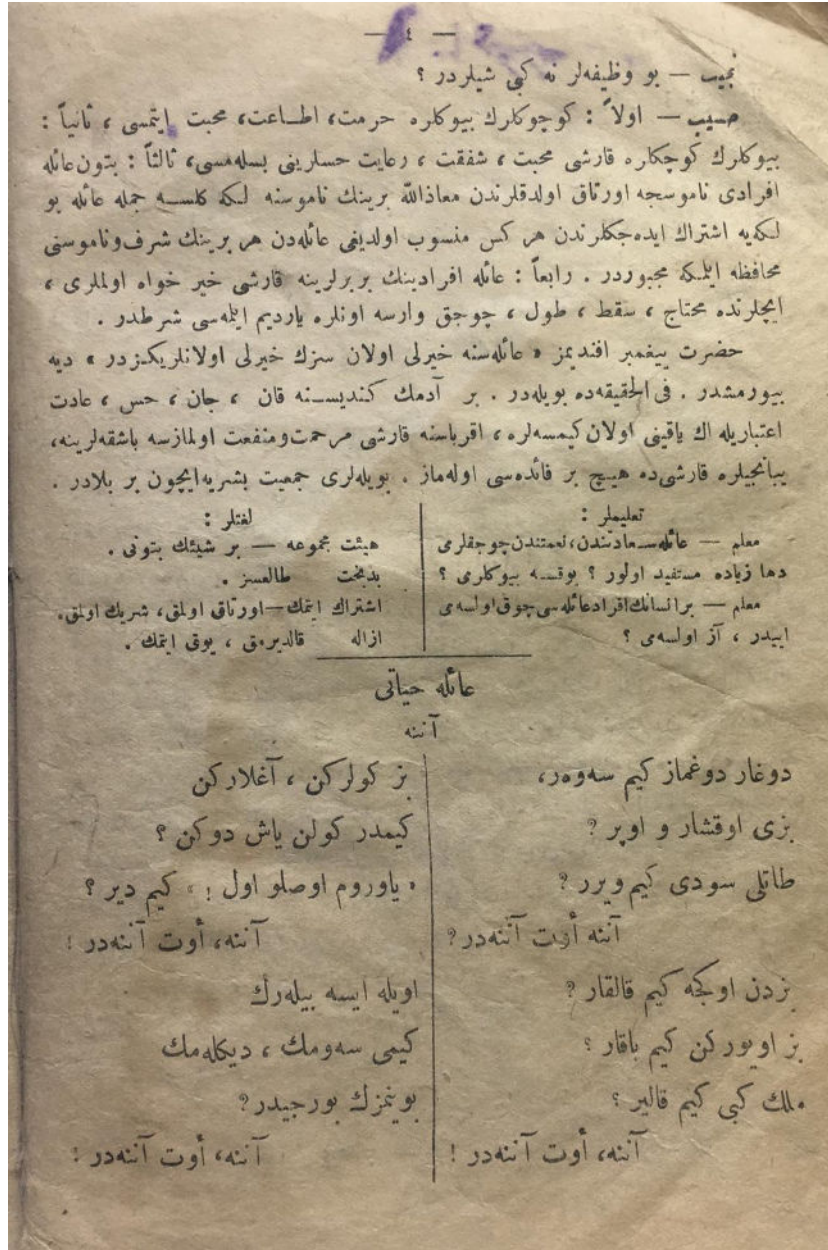
Necip: Niçin?

Hasib: Çünkü ailenin birçok nimetleri vardır. Bu nimetlerden mahrum olan adam elbette bedbahttır. Zavallı adam akşam olup da meskenine, evine geldiği zaman hissine, zevkine, kederine ortak edecek, teselli görececek sırrını verecek, hiçbir kimseye, canından birine tesadüf edemez. Evet, akşam evinize döndüğünüz vakit eğer sevinçli iseniz o sevincinizi söyleyerek daha ziyade büyütmek istersiniz. Kederli iseniz bu kederi candan birine hikaye eyleyerek teselli bulmak, o derde ortak olmak için bir adamla birleşmek arzu edersiniz. Bir sırrınız varsa onu emanet eyleyecek birine muhtaçsınız. Halbuki bekarlar, ailesiz kimseler bu gibi nimetlerden mahrumdur. Bundan başka insan hastalandığında ihtiyarlandığında bir kazaya uğrayıp da haliyle sakat olduğunda mutlaka bakılmak hem de canı gönülden bakılmak ister. İnsana hizmetçisinin bakması ailesinden birinin baktığı gibi bakamaz. Onun hayatını kurtarmaya çalışamaz. Hele ihtiyaç zamanında en evvel başvuracağı servetinden, kuvvet ve muavenetinden istifade edeceği ailesinden biridir.

Kanı, hissi, menfaati başka olan adamlardan bu muavenet beklenmez. İşte bunlar hep ailenin bir nimetidir. Bundan mahrum olanlar dünyanın en bedbahtıdır. Bunun içindir ki aile efradı hep birbirini severler, korurlar.

Necip: Aile ocağında büyüdüğümüz muhabbet, cari olmak için ne yapılmak lazım gelir?

Hasib: Aile efradından her birinin kendi hissesine düşene vazifesini hakkıyla yapmasını lazım gelir.

Necip: Bu vaziyetler ne gibi şeylerdir?

Hasib: Evvela, küçüklerin büyüklere hürmet, itaat, muhabbet etmesi. Saniyen, büyüklerin küçüklere karşı muhabbet, şefkat, riayet hislerini beslemesi. Salisen, bütün aile efradı namusça ortak olduklarından maazallah birinin namusuna leke gelse cümle aile bu lekeye iştirak edeceklerinden herkes mensub olduğu aileden her birinin şeref ve namusunu muhafaza etmeye mecburdur. Rabian; aile efradının birbirlerine karşı hayru heva olmaları, içlerinden muhtaç, sakat, dul, çocuk varsa onlara yardım etmeleri şarttır. Hz. Peygamber Efendimiz “Ailesine hayırlı olan, sizin hayırlı olanlarınızdır.” diye buyurmuştur. Filhakika da böyledir. Bir adamın kendisine kan, can, his, adeti itibarıyla en yakını olan kimselere, akrabasına karşı merhamet ve menfaat olmazsa başkalarına, yabancılara karşı da hiçbir faydası olmaz. Böyleleri cemiyeti beşeriye için bir beladır.

Talimler:

Muallim: Aile saadetinden, nimetinden çocuklar mı daha ziyade müstefid olur? Yoksa büyükler mi?

Muallim: Bir insanın aile efradı çok olsa mı iyidir az olsa mı?

Lügatler:

Hayat mecmuası: Bir şeyin bütünü

Bedbaht: Talihsiz

İştirak etmek: Ortak olmak, şerik olmak, azale kaldırmak, yok etmek.

AİLE HAYATI (ANNE)

Doğar doğmaz kim sever ?

Bizi okşayıp öper.

Tatlı sütü kim verir ?

Ana evet anadır.

Bizden önce kim kalkar ?

Biz uyurken kim bakar ?

Melek gibi kim kalır ?

Ana evet anadır.

Biz gülerken ağlarken.

Kimdir gülen yaş döken ?

Yavrum “Uslu ol!” kim der ?

Ana evet anadır.

Öyle ise bilerek.

Kimi sevmek dinlemek.

Boynumuzun borcudur.

Ana evet anadır.

(2) ÖKSÜZLÜK

Şevki: Hakkı sen niçin daima böyle mahzun durur daima düşünürsün?

Hakkı: Ah kardeşim öksüzün yüzü güler mi? Allah sizleri bağışlasın lakin ana baba varlığının ne büyük nimet ne büyük saadet olduğunu siz benim kadar bilemez, anlayamazsınız.

Şevki: Neden anlamayayım neden kadrini bilmeyeyim?

Hakkı: Elbette bilemezsiniz. Siz her sabah kalkınca validenizi karşınızda bulursunuz. Sizi giydirir, mektebe yolladıktan sonra ancak o işlerine başlayabilir. Akşam mektepten geldiğiniz zaman annenizin elini öpersiniz, o da sizi bağrına basar. İhtimal ki bu hali siz pek adi görürsünüz. İnsanın validesi tarafından öpülüp okşandığını görmek kadar bahtiyarlık olamayacağını ancak benim gibi o saadetlerden mahrum olanlar bilirler. Ya hele hasta olsanız o muhterem valideniz sabahlara kadar gözünü kapamaz etrafınızda dolaşır, açılmanız üstünüzü örter, öksürürseniz telaş gösterir, inleseniz ağlar ah çeker. Ya ben zavallısına bu muameleleri kim yapar? Benim bu halleri kimden beklemeye hakkım olur?

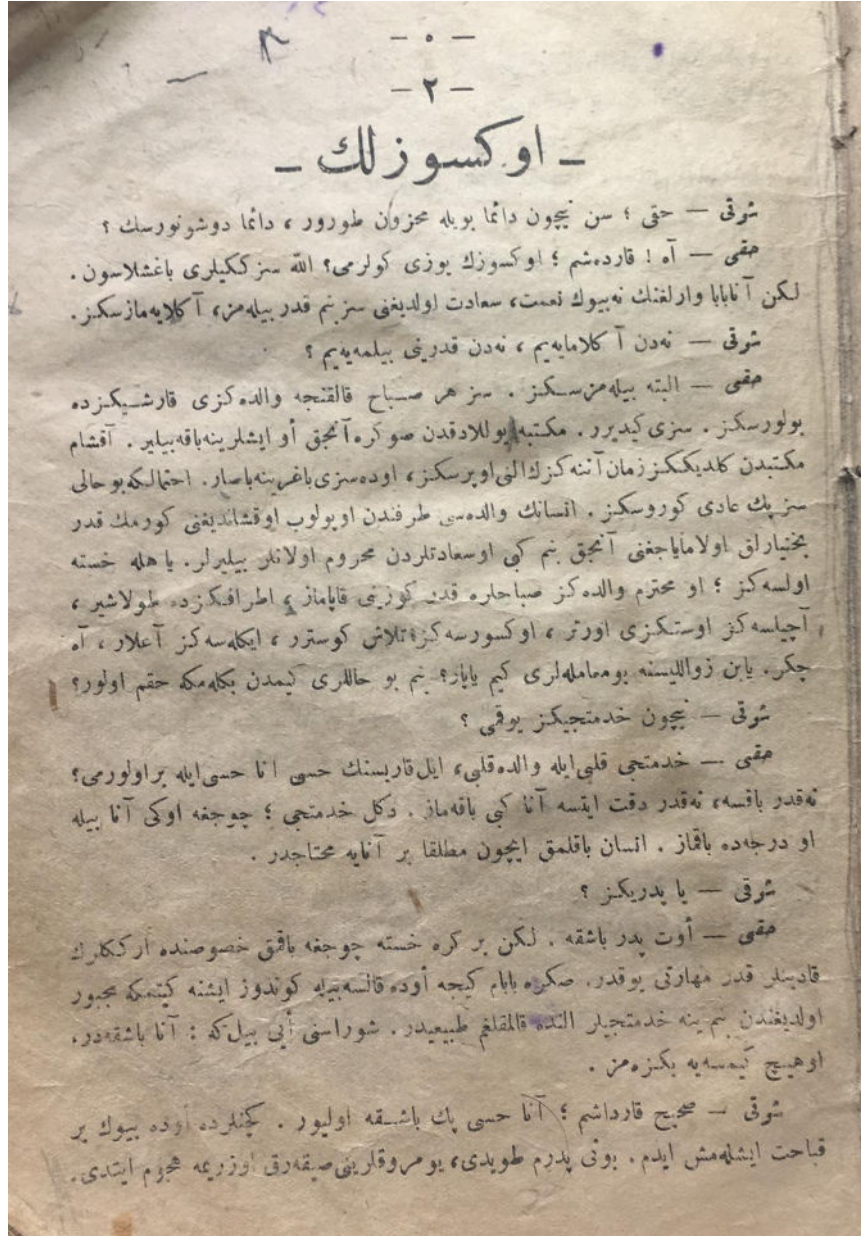
Şevki: Niçin hizmetçiniz yok mu?

Hakkı: Hizmetçi kalbi ile valide kalbi, el karısının hissi ile ana hissi bir olur mu? Ne kadar baksa dikkat etse ana gibi bakmaz. Değil hizmetçi çocuğa, üvey ana bile o derecede bakmaz. İnsan bakılmak için mutlaka bir anaya muhtaçtır.

Şevki: Ya pederiniz?

Hakkı: Evet peder başka lakin bir kere hasta çocuğa bakma hususunda erkeklerin kadınlar kadar mahareti yoktur. Sonra babam gece evde kalsa bile gündüz işine gitmeye mecbur olduğundan benim yine hizmetçiler elinde kalmaklığım tabiidir. Şurasını iyi bil ki ana başkadır o hiç kimseye benzemez.

Şevki: Sahih kardeşim, ana hissi pek başka oluyor. Geçenlerde evde büyük bir kabahat işlemiştim. Bunu pederim duydu. Yumruklarını sıkarak üzerime hücum etti.

— ٦ —

اكر آنهم اوصردده اوتهكى طرفدن قوشوب كلرك بى قورتارماسايدى احتمالكه طباق
بيله ييه جگدم . هر نه ايسه آنهم بى قورتاردى . حتى پدرمه بوندن طولاي غوغا بيله
ايشدى . انسانك دنيا ده اك بيوك حاميسى ، دوستى آناسيدر .
شوقى — اولادى برهسلكدن قورتارمق ايجون كنديسى ، حياتى فدا ايتش يك
جوق آنه لر واردر .

مقى — دشمنلرك روم ايلده والدهلرك قوجاقلرندن چوجوقلرني چكوب آلهرق
بوغازلادقارني كچلرده ايشيدمده اوزواللى آنه لرك نملر طومش ، نه قدر آجي حس
ايتش اولدقارني دوشوندم ، طوردم زواللى قادينلر ؟ !
شوقى — آه سورمه او بيجاره بدبخت والده لرى ! ! !
مقى — سنك اوكى آنهكده بوقى ؟

شوقى — وار قارداشم وار . اوت بنم اوكى والدم غايت ايني برقاديندر . بن كنديسنه
صوك درجه حرمت ايتديكم ، حقيقى اولادى ايتشم كى طاورانديقم ايجون بى سهو دره
قلمى ايتيمه مك ايسر . لكن نه فائده كه ، بن اوده سود دوكمش كدى كى . قورقا
قورقا كزدم ، اونك مر حالندن برزبكلك قوقوسى سزدم . امان ! برشيئه طوقونوب
قيراجقى . ؟ امان خسته اولورسم بكا كيم خدمت ايدمك ؟ امان بابام وفات ايدمده
بوقادين بكا نه ياپه جق ؟ ... ديه هر كون دوشونورم . بوينم دايما اكريدر ، قلم قيرقدرد
كوكم برشه ايسه سه — بابامك اوى اولدني حالده — جسارت ايدوب ايسه سه يه معم .
سربست سربست او طه لره كيروب چيقامام .

مقى — نيچون ! سن دميين ديمه دكى كه : بنم اوكى آنهم ايني برقاديندر . ايني بر
قاديندن انسان بوقدر چكينيرو ؟

شوقى — ايشته آ كلا باق ! بنمى اوكى آنه لرك اك ايسى اولدني حالده بن بويلهيم ؟
يا معاذ الله قوموشوم صبحينك اوكى آنه سى كى بر آنهم اولسه يدى بن نه ياپاردم ؟ !
مقى — او قادين چوقى قنادر ؟

شوقى — امان سورمه برادر ! بيجاره صبحينك اوده بدرندن طباق ييه ديكى ، تكدير
ايشمه ديكى كون بوقدر .

مقى — او نه دن ؟

شوقى — چونكه قادين صبحي كندى چوجوغندن قيصقاندني ايجون اوني هر

Eğer annem o sırada öteki taraftan koşup gelerek beni kurtarmasaydı. İhtimal ki dayak bile yiyecektim. Her neyse anam beni kurtardı. Hatta pederim de bundan dolayı kavga bile etti. İnsanın dünyada en büyük hamisi, dostu anasıdır. Evladını bir mahluktan kurtarmak için kendisini, canını feda etmiş pek çok analar vardır.

Hakkı: Düşmanların Rum ilinde validelerin kucaklarından çocuklarını çekip alarak boğazladığını geçenlerde işittim. O zavallı anaların neler duymuş ne kadar acı hissetmiş olduklarını düşündüm durdum. Zavallı kadınlar feryat ediyor.

Şevki: Ah sorma, o biçare, bedbaht valideler...

Hakkı: Senin üvey annen de yok mu?

Şevki: Var kardeşim var. Evet, benim üvey validem gayet iyi bir kadındır. Ben kendisine son derece hürmet ettiğim hakiki evladı imiş gibi davrandığım için beni sever, kalbimi incitmek ister. Lakin ne fayda ki ben evde süt dökmüş kedi gibiyim. Korka korka gezerim. Onun her halinden bir bezginlik kokusu sezerdim. Aman bir şeye dokunup kıracak mıyım, aman hasta olursam bana kim hizmet edecek? Aman babam vefat ederse bu kadın bana ne yapacak, diye her gün düşünürdüm. Boynum daima eğridir. Kalbim kırıktır. Gönlüm bir şey istese babamın evi olduğu halde cesaret edip isteyemem, serbest serbest odalara girip çıkamam.

Hakkı: Niçin? Sen demedin mi ki: “Benim üvey anam iyi bir kadındır.” İnsan bu kadar çekinir mi?

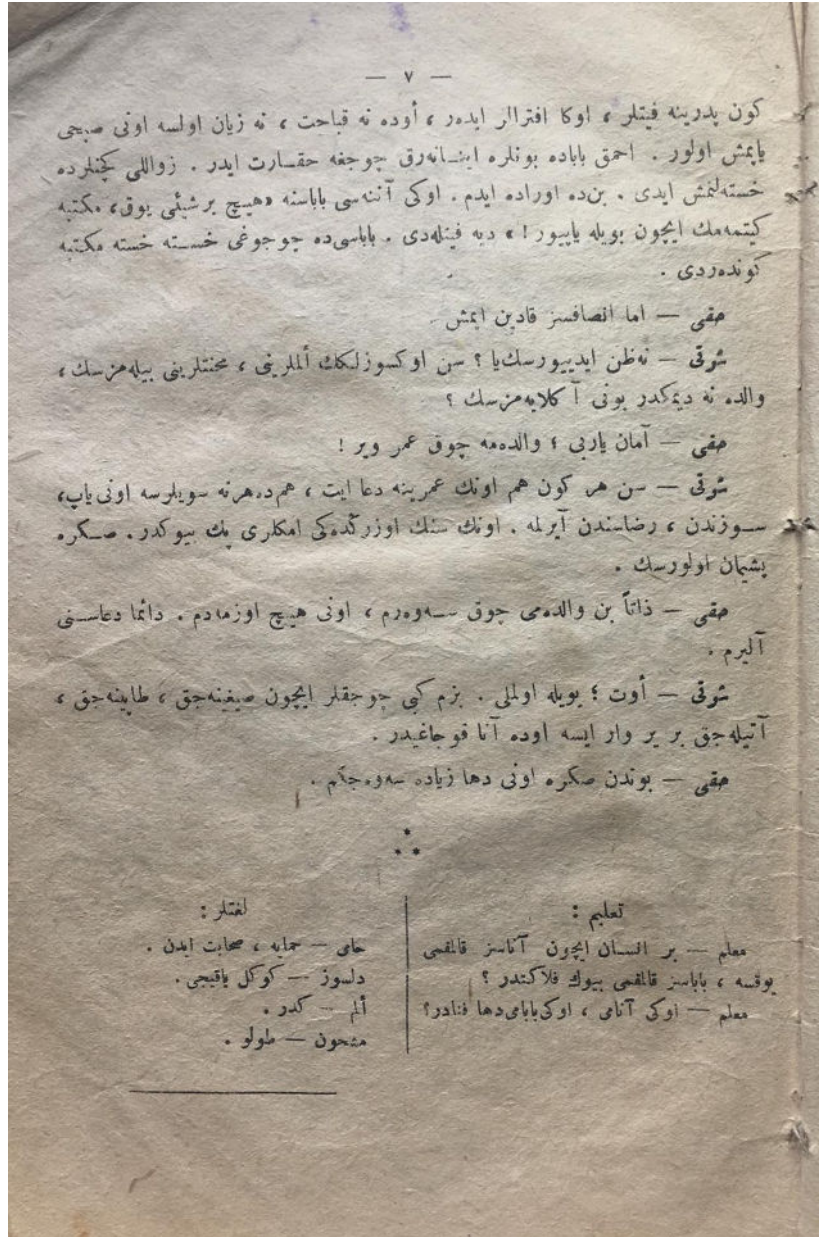
Şevki : İşte anla bak! Benimki üvey annelerin en iyisi olduğu halde ben böyleyim, ya maazallah komşumuz Sabiha’nın, üvey annesi gibi bir annem olsaydı ben ne yapardım?

Hakkı: O kadın çok mu fenadır?

Şevki: Aman sorma birader! Zavallı biçare Sabiha’nın evde pederinden dayak yemediği, tekdir işitmediği gün yoktur.

Hakkı : O neden?

Şevki: Çünkü kadın Sabiha’yı kendi çocuğundan kıskandığı için onu her

gün pederine fitler, ona iftiralar eder, evde ne kabahat, ne ziyan olsa onu Sabiha yapmış olur. Ahmak baba da bunlara inanarak çocuğa hakaret eder. Zavallı geçenlerde hastalanmıştı. Ben de oradaydım. Üvey annesi babasına “Hiçbir şeyi yok, mektebe gitmemek için böyle yapıyor.” diye fitletti. Babası da çocuğu hasta hasta mektebe gönderdi.

Hakkı: Amma insafsız kadınmış.

Şevki: Ne zannediyorsun ya? Öksüzlüğün elemelerini, mihnetlerini bilemezsin, valide ne demektir bunu anlayamazsın.

Hakkı: Aman yarabbi valideme çok ömür ver.

Şevki: Sen her gün onun ömrüne dua et. Hem de her ne söylerse onu yap, sözünden rızasından ayrılma. Onun senin üzerindeki emekleri pek büyüktür. Sonra pişman olursun.

Hakkı: Zaten ben validemi çok severim. Onu hiç üzmedim. Daima duasını alırım.

Şevki: Evet böyle olmalı. Bizim gibi çocuklar için sığınacak, tapınacak, atılacak bir yer varsa o da ana kucağıdır.

Hakkı: Bundan sonra onu daha ziyade seveceğim.

Talimler:

Muallim: Bir insan için anasız kalmak mı yoksa babasız kalmak mı büyük felakettir?

Muallim: Üvey ana mı üvey baba mı daha fenadır?

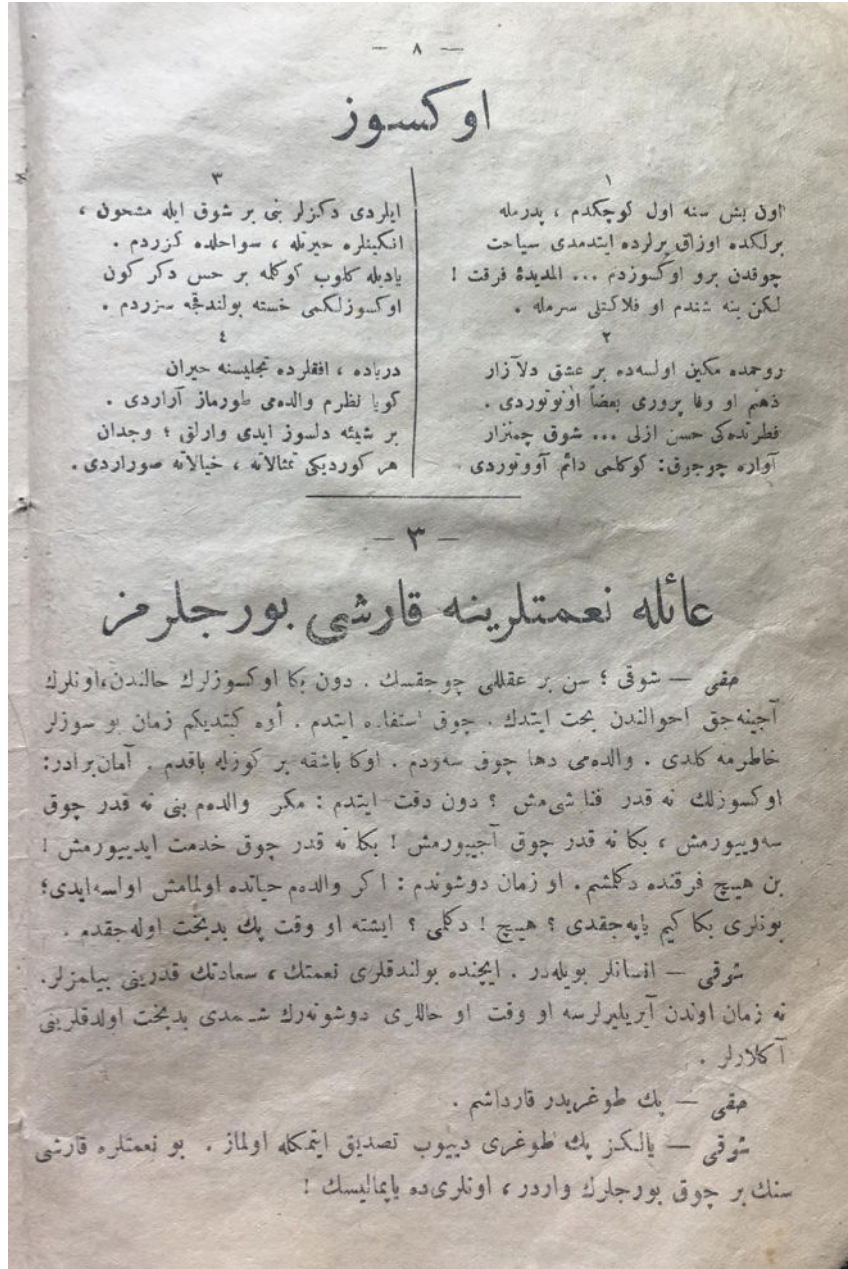
Lügatler:

Hami: Himaye eden.

Dil-suz: Konuşamayan kimse

Elem: Keder

Meşhun: Dolu

ÖKSÜZ

(1)

On beş sene evvel küçüktüm,
Pederimle birlikte uzak yerlerde ettiğimde seyahat.
Çoktan beri öksüzdüm almadı da fırkat.
Lakin yine şendim o felaketi sormalı.

(2)

Ruhum da mekin olsa da bir aşk dil azar.
Zihnim vefa perveri bazen unutturdu.
Fıtratta ki hissin ezeli şevk çemenzar.
Avare çocuk gönlümü daima avuturdu.

(3)

Eylerdi denizler bir şevk ile meşhun.
Enginlere hayretle sual halde gezerdim.
Yaad dile kalıp gönlüme bir his durağan.
Öksüzlüğüm hasete bulundukça sezerdim.

(4)

Deryada ufuklarda tecellisine hayran.
Güya nazarım validemi durmaz arardı.
Bir şeye dilsiz idi varlık vicdan.
Her gördüğü gibi timsale hayale sorardı.

(3)

AİLE NİMETLERİNE KARŞI BORÇLARIMIZ

Hakkı : Şevki, sen akıllı çocuksun, dün bana öksüzlerin halinden, onların acınacak ahvalinden bahsettin, çok istifade ettim. Eve gittiğim zaman bu sözler hatırıma geldi, validemi daha çok sevdim. Ona başka bir gözle baktım. Aman birader, öksüzlük ne kadar fena şeymiş? Dün dikkat ettim meğer validem beni ne kadar çok seviyormuş, bana ne kadar çok acıyormuş, bana ne kadar çok hizmet ediyormuş. Ben hiç farkında değilmişim. O zaman düşündüm eğer validem hayatta olmamış olsaydı bunları bana kim yapacaktı. Hiç değil mi? İşte o vakit pek bedbaht olacaktım.

Şevki: İnsanlar böyledir. İçinde bulundukları nimetin saadetin kadrini bilmezler. Ne zaman ondan alırlarsa o vakit o halleri düşünerek şimdi bedbaht olduklarını anırlar.

Hakkı: Pek doğru diyorsun kardeşim.

Şevki: Yalnız pek doğruyu deyip tasdik etmekle olmaz. Bu nimetlere karşı senin birçok borçların vardır onları da yapmalısın.

— ۹ —

هقی — نه کي؟
شوقی — اولاً هر صباح فالقوب مکتبه کیده چک، هر آقشام مکتبدن کلدیک، هر کیجه یاناچنک زمان والدهک الی اوپلیسک، دغاسی آلیسک. بوء بر بورجدر.
هقی — بن شمدی به قدر کونده اوج دفعه دکل، فقط مکتبدن هر کیشمه اونک، و هر آقشام اوه کلدیکمهده بابامک الیرنی اوپرم.
شوقی — آتانی سهومک، بابای سهومهک دیک دکلدر. باباده محترمدر، مقدسدر، اونکده اوزرمنده پک، همده پک بویوک حق واردر. اوکاده حرمت، تعظیمه بورجلیزه لکن دونده دیدم آ! آتانه باشقهدر.
هقی — پک اعلا! دهانه یامالییم؟
شوقی — ایکنجیسی: والدهک سکا امر ایدهرسه ایکی آلك قانده اولسه ها، او دیدیکنی یامالیسک. و اونی دیدیکنی یاییلمدیفندن طولانی اوزمهملیسک. چونکه: حضرت پیغمبر بیوریرکه: «جنت سزک آتالریکزک آغای آلتندهدر. شوالده آخرتده دخی سعاده ایرمک ایچون والدهلرک هر اصری برینه کتیرله لیدر.
هقی — طوغریسی بن بونی یاییورم.
شوقی — آفرین حق! دنیا و آخرتده برخوردار اولاجککه شبهه ایچه قارداشم! آهیم آتشم کاشکی ساغ اولسه ایدی ده بن اونی باشمده، اوموزلرک اوزرنده طاشیسه ایدم. اوچنجیسی: اوکا پک جوق حرمت ایملیسک.
هقی — نه کي؟
شوقی — مثلاً زییه به یاقیشما جوق سوزلر سویلهمهک، ادبیاته طورلر طاقیمق، اوکا پای و برمهک، تقلیدینی یاماق، علیهنده پدیریکزه بر سوز سویلهمهک، قصورلرینی یوزینه اورماق، بر قباحتکزدن طولانی سزی تکدیر ایتسه، پایلاسه قلباً کوجنمهک... کي شیلر هپ حرمت و اطاعت علامتیدر.
هقی — باقی بن بونلری بیلمیوردم. بوندن بویله بو کي حاللری ده یاییم.
شوقی — اما یینه یاکلیش آکلاما؛ بونلری یالکیز والدهک دکل، باباکده، بیوک برادریکده، خاله، عموجه و دایلریکده و الحاصل عائلهک بتون بیوکلرینه قارشیده یامالی که، عائله سعادتق حاصل اولسون.

Hakkı: Ne gibi?

Şevki: Evvela her sabah kalkıp mektebe gideceğin, her akşam mektepten geldiğin her gece yatacağın zaman validenin elini öpmelisin, duasını almalısın. Bu bir borçtur.

Hakkı: Ben şimdiye kadar günde üç defa değil fakat mektepten her geldiğimde onun ve her akşam eve geldiğinde de babamın ellerini öperim.

Şevki: Anayı sevmek babayı sevmemek demek değildir. Baba da muhteremdir, mukaddesdir. Onun da üzerimizde pek hem de pek büyük hakkı vardır, ona da hürmete ta'zime borçluyuz. Lakin dün de dedim ya anne başkadır.

Hakkı: Pekala daha ne yapmalıyım?

Şevki: İkincisi: Validen sana emrederse iki elin kanda olsa hemen o dediğini yapmalısın. Ve onu dediğinin yapılmadığından dolayı üzmemelisin. Çünkü Hazret-i Peygamber buyuruyor ki: "Cennet sizin anarlığınızın ayağı altındadır." Şu halde ahirette dahi saadete erişmek için validelerin her emri yerine getirilmelidir.

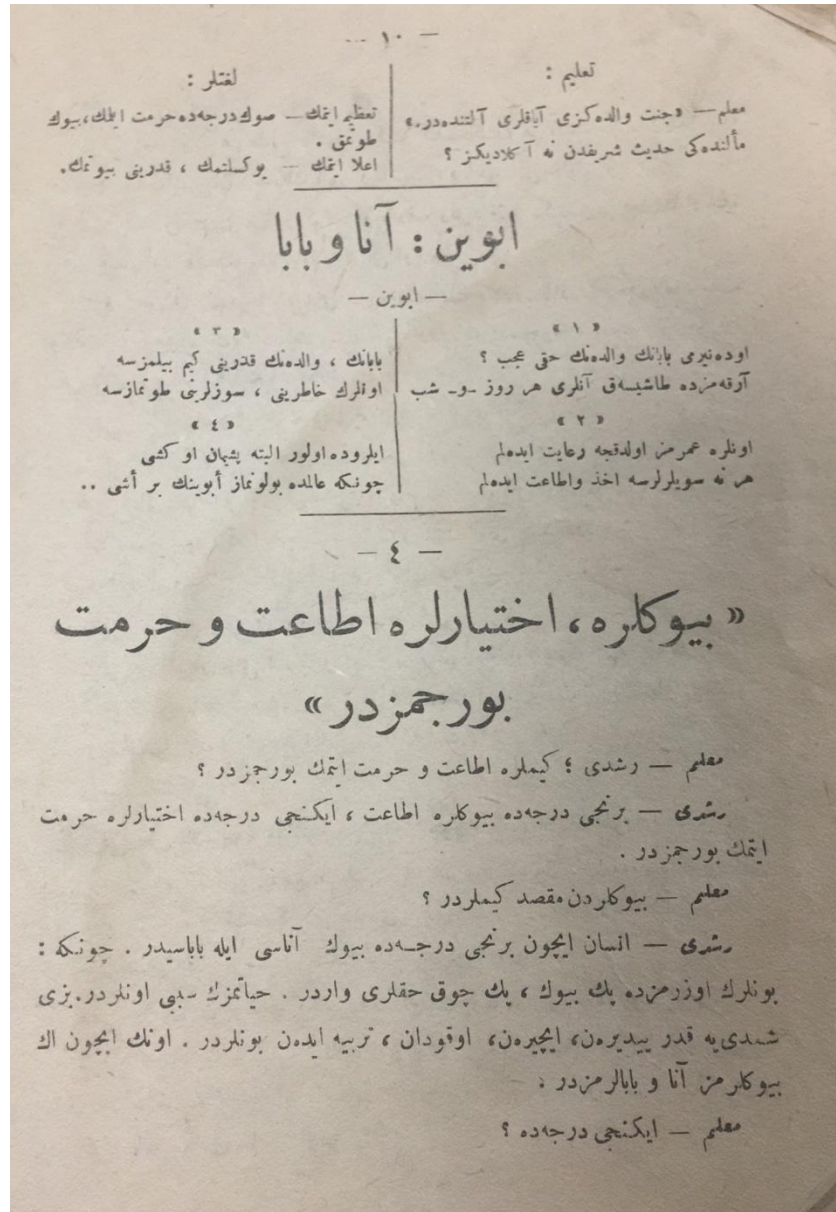
Hakkı: Doğrusu ben bunu yapıyorum.

Şevki: Aferin Hakkı! Dünya ve ahirette berhudar olacağına şüphe etme kardeşim! Ah benim annem keşke sağ olsa idi ben onu başımda omuzlarımın üzerinde taşıyardım. Üçüncüsü, ona pek çok hürmet etmelisin.

Şevki: Mesela terbiyeye yakışmayacak çok sözler söylememek, edibane tavırlar takınmak, ona pay vermemek, taklidini yapmamak, aleyhinde pederinize bir söz söylememek, kusurlarını yüzüne vurmamak, bir kabahatinizden dolayı sizi tekdir etse, paylasa kalben gücenmemek gibi şeyler hep hürmet ve itaat alametidir.

Hakkı: Bak ben bunları biliyordum, bundan böyle bu gibi halleri de yapayım.

Şevki: Ama yine yanlış anlama bunlar yalnız valideye değil babaya da büyük biradere de hala, amca ve dayılarına da velhasıl ailenin bütün büyüklerine karşı da yapılmalı ki aile saadeti hasıl olsun.

Talimler:

Muallim: "Cennet validenizin ayakları altındadır." mealindeki hadisi şeriften ne anladınız?

Lügatler:

Ta'zim etmek: Son derecede hürmet eylemek, büyük tutmak.

A'la etmek: Yükseltmek, kudretini büyütmek.

EBEVEYN: ANA VE BABA

(1)

Ödenir mi babanın ve ailenin hakkı acaba?

Arkamızda taşısak onları her ruz ve şeb

(2)

Onlara ömrümüz oldukça riayet edelim

Her ne söylerlerse ahze ve itaat edelim

(3)

Babanın ve validenin kadrini kim bilmezse

Onların hatırını, sözlerini tutmazsa

(4)

İleride olur elbette pişman o kişi

Çünkü alemde bulunmaz ebeveynin bir eşi

(4)

BÜYÜKLERE, YAŞLILARA İTAAT VE HÜRMET BORCUMUZDUR

Muallim: Raşit, kimlere itaat ve hürmet etmek borcumuzdur?

Raşit: Birinci derecede büyüklere itaat ikinci derecede ihtiyarlara hürmet etmek borcumuzdur.

Muallim: Büyüklerden maksat kimlerdir?

Raşit: İnsan için birinci derecede büyükanası ile babasıdır. Çünkü bunların üzerimizde pek büyük pek çok hakları vardır. Hayatımızın sebebi onlardır, bizi şimdiye kadar yediren içiren, okutan, terbiye eden en büyüklerimiz ana ve babamızdır.

Muallim: İkinci derece?

— ۱۱ —

رشی — ایکنجی درجده بیوکاریمز بزدن یاشلی اولان و بزمه یارنده ییشین
والحاصل قانلری قانلرمز قاریشان برادر و همشیره لریمزدور .

معلم — اوچنجی درجده کیملردور ؟

رشی — یینه قانجه آرمزده اورناقلق بولنان بویوک بابا ، بویوک آنا ، غموجه ،
دانی ، خاله و تیزه لریمزدور .

معلم — بونلردن باشقه اطاعت ، حرمت بورجلی اولدیغیمز کیملر وارمیدور ؟

رشی — اوت واردور .

معلم — اونلر کیملردور ؟

رشی — اولان منسوب اولدیغیمز ماتک الک بیوکی ، الک محترمی اولان پادشاهیمز ؟
نائیا : معلملرمز ؟ نائیا : آمرلرمز .

معلم — بونلره اطاعت و حرمت نیچون بورجلی اولام ؟

رشی — چونکه : بر مملکتده پادشاه او ملکت تمثالیدور . پادشاهنی سهوون ،
اوکا حرمت ایدن کندی ملتنی سهوینور دیمکدر . بوندن باشقه احکامنه اطاعتنه مجبور
اولدیغیمز قانونلر انجیق پادشاهک اراده سیله قانون اولیور . دیمک ملت ایچنده بوندنها
بیوکی ، مقدسی ، محترمی یوقدر . بویله محترم ، مقدس ذاته اطاعت و حرمت ایدلمک
انسانلق شاننه یاقیشماز .

ذاتاً پادشاهک امرینه اطاعت ، ذاته حرمت ایتمه ین کیملر قانلری بیله جزالاندیرور .

معلم — معلملره نیچون حرمت و اطاعت ایتملی ؟

رشی — آنا و بابالرمز ناصل بزم و جودمیزی بسله یور ، بیودیورسه معلملرده
روحیزی اولهجه بسله یورلر . شو حالده معلملر عادتاً ایکنجی بر بابا دیمکدر . حضرت
علی افندیمز « بکا بر حرف اوکره تنک بن کوله سییم » دیه بیورمشدور .

معلم — آمرلر کیملردور ؟

رشی — دنیا ناک انتظامی انجیق بو سایه ده اولور . اگر کوچوک بویوکی طایماز .
اوکا حرمت و اطاعت ایتمه ایسه اورنه لقی قارما قاریشیق اولور . قانونلر بیله آمره اطاعتی
امر ایدیور ، اطاعت ایتمه ینی جزالاندیریور .

معلم — اختیارلره نیچون حرمت ایتملی ؟

Rašit: İkinci derecede büyüklerimiz olan bizden yaşlı olan ve bizimle bir karında yetişen velhasıl kanları kanlarımıza karışan birader ve hemşerilerimizdir.

Muallim: Üçüncü derece kimlerdir?

Rašit: Yine kanca aramızda akrabalık bulunan büyükbaba, büyükana, amca, hala, dayı ve teyzelerimizdir.

Muallim: Bunlardan başka itaat, hürmette borçlu olduğumuz kimseler var mıdır?

Rašit: Evet vardır.

Muallim: Onlar kimlerdir?

Rašit: Evvela, mensup olduğumuz milletin en büyük en muhterem olan kişisi padişahımız; saniyen, muallimlerimiz; salisen, amirlerimiz.

Muallim: Bunlara itaat ve hürmet niçin borçlu olalım?

Rašit: Çünkü bir memlekette padişah o milletin timsalidir. Padişahını seven hürmet eden kendi milletini seviyor demektir. Bundan başka ahkâmına itaat mecbur olduğumuz kanunlara ancak padişahın ordusuyla kanun oluyor demek millet içinde bundan daha büyük mukaddes muhterem yoktur. Böyle muhterem mukaddes zata itaat ve hürmet edilmemek insanlık şanına yakışmaz.

Muallim: Muallimlere niçin itaat ve hürmet etmeli?

Rašit: Ana ve babalarımız nasıl bizim vicdanımızı besliyor, büyütüyorsa muallimler de ruhumuzu öylece besliyorlar. Şu halde muallimler adeta ikinci bir baba demektir. Hazreti Ali Efendimiz “Bana bir harf öğretenin bin yıl kölesi olurum.” diye buyurmuştur.

Muallim: Amirler kimlerdir?

Rašit: Dünyanın intizamı bu sayede olur eğer küçük büyüğü tanımaz ona hürmet ve itaat etmez ise ortalık karma karışık olur. Kanunlar bile amire itaati emrediyor, itaat etmeyi cezalandırıyor.

Muallim: İhtiyarlara niçin hürmet etmeliyiz?

رشدی — اختیارلرک حیات عالمده بویولک بر اعتبارلری ، موقعلری وارددر. اونلر
 بزدن اول بو دنیا به کلدکلرندن بزدن دها چوق شی بیلرلر ، بزدن دها تجربه لیدرلر .
 معلم — هر اختیاره حرمت ایتمه ، هر سوبله دیکی سوزی طومغه مجبوریتز وادی؟
 رشدی — بزی فنا یوله سوق ایدن ، ایله کدن اوزاقلادیران جاهل و اخلاقسز اولان
 اختیارلره حرمت ، سوزلرینی طومغه مجبوریتز یوقدر .
 معلم — ناموسلی ، فاضل اختیارلره یالکیز بوندن طولانی می خدمت ایدهرز ؟
 رشدی — خایر ! باشقه سبیلده وار. اگر بز اختیارلره حرمت ایدهرسه ک بویوبوب
 اختیار اولدیقمز زمان بزدن کوچک اولانلرده بزه حرمت ایدهر .
 معلم — دیمک اختیارلره ایله یلن حرمت ، برینه بودج باره ویرمک کییدر اولیه می؟
 رشدی — اوت اقدم ، اولیه در .

« اختیارلرک فکری »

دوی ایدی بمسره ، یارانه ، دال ، جمیلک	بر اختیار سوزلرک کولدرک
آتام اکسره ایدی عمری اولدیقمه	باغچهمده اکیوردی هیکردک
بیم ایچونه جالبسره هیکردک	برکنج کوروب دیدی که — زوردرنیرمک؟
شمردی بی ده اولیه یولک جدرم	بومده سن بملکی اومودلانیرمک !
طوردنلرم ایچونه آغاج دیکرم	محکمی دکل یاشک بمسره بایه
جالیسماسم نیه بارار وارلفتم؟	وان کچ آرتویه — بو ایشلری سن براره
میات دیمک جالیسماسم جوهفتم	— اوغل جفتم ! بی جوهفتم بو باغچیه

لفتلر :	تعلیم :
احکام — حکملر ، مآلر .	معلم — بابالرحمنی بزجه دها زیاده شایان
لایتنیر — ده کیسمز ، دائمی .	احترامدر ؟ یوقسه بویولک بابالرحمنی ؟
آسمان — سما ، کولک .	معلم — پادشاهمه قارشى مجبور اولدیقمز
قلوب — کولبلر ، کولکالر .	اطاعت و حرمتی نه صورتله ایفا ایدهرز ؟

Rašit: İhtiyarların hayat ilminde büyük bir itibarları, mevkileri vardır. Onlar bizden evvel bu dünyaya bizden evvel geldiklerinden bizden daha çok şey biliyorlar. Bizden daha tecrübelilerdir.

Muallim: Her ihtiyara hürmet etmeye her söylediği sözü tutmaya mecbur muyuz?

Rašit: Bizi fena yola sevk eden, iyilikten uzaklaştıran, cahil ve ahlaksız olan ihtiyarlara hürmet, sözlerini tutmaya mecbur değiliz.

Muallim: Namuslu fazla ihtiyarlara yalnız bundan dolayı mı hizmet ederiz?

Rašit: Hayır, başka sebepler de var. Eğer biz ihtiyarlara hürmet edersek büyüüp ihtiyar olduğumuz zaman bizden küçük olanlarda bize hürmet eder.

Muallim: Demek ihtiyarlara edilen hürmet birine borç para vermek gibi öyle mi?

Rašit: Evet efendim öyledir.

Talimler:

Muallim: Babalarımız mı bizce daha ziyade şayan-ı ihtiramdır? Yoksa büyükbabamız mı?

Muallim: Padişahımıza karşı mecbur olduğumuz itaat ve hürmeti ne suretle ifa ederiz?

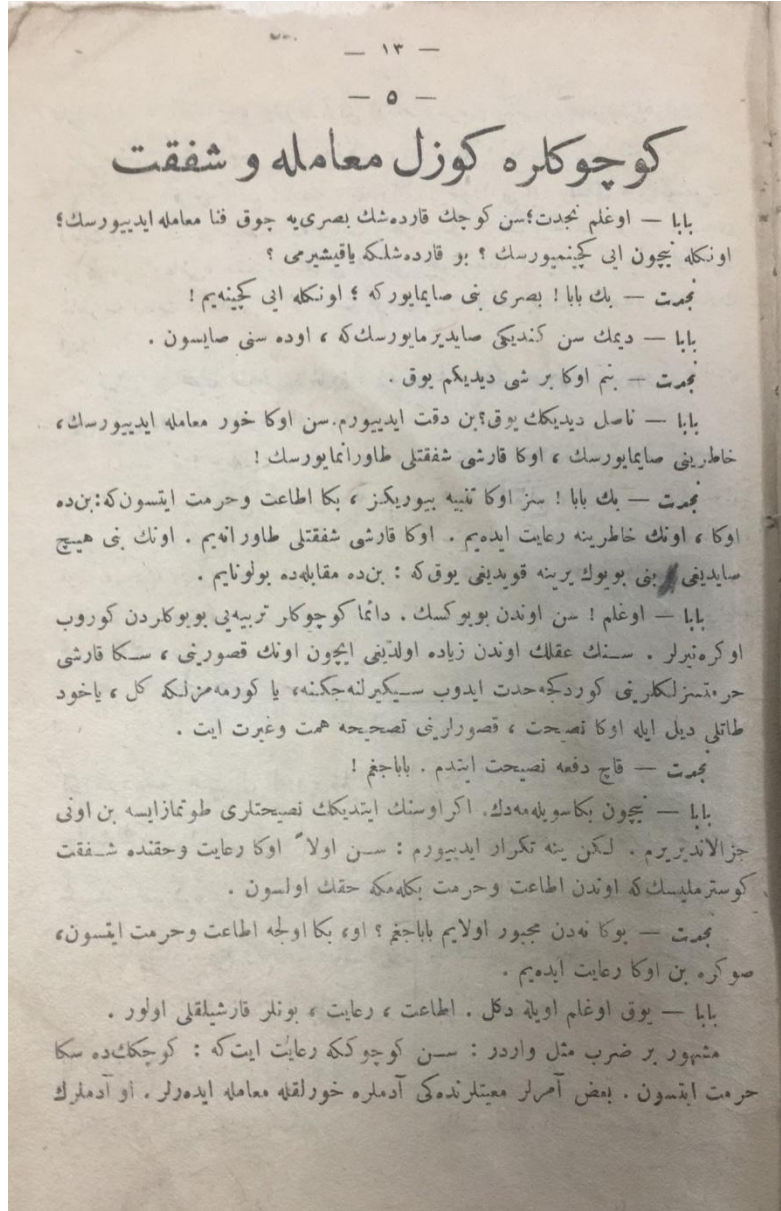
Lügatler:

Ahkam: Hükümler, mealler

La yetegayyur: Değişmez, daima

Asuman: Sema, gök

Gulub: Kalpler, gönüller

(5) KÜÇÜKLERE GÜZEL MUAMELE VE ŞEFKAT

Baba: Oğlum Necdet sen küçük kardeşin Basri'ye çok fena muamele ediyorsun, niçin onu küçümsüyorsun? Bu kardeşliğe yakışır mı?

Necdet: Bak baba Basri beni saymıyor ki onunla niçin geçineyim?

Baba: Demek sen kendini sevdirmiyorsun ki o da seni sayсын.

Necdet: Benim ona bir şey dediğim yok.

Baba: Nasıl dediğin yok, ben dikkat ediyorum. Sen ona hor muamele ediyorsun, hatırını saymıyorsun, ona karşı şefkatli davranmıyorsun.

Necdet: Bak baba siz ona tembih buyurunuz bana itaat ve hürmet etsin ki ben de onun hatırına riayet edeyim, ona karşı şefkatli davranayım. Onun beni hiç saydığı, beni büyük yerine koyduğu yok ki ben de ona mukabelede bulunayım.

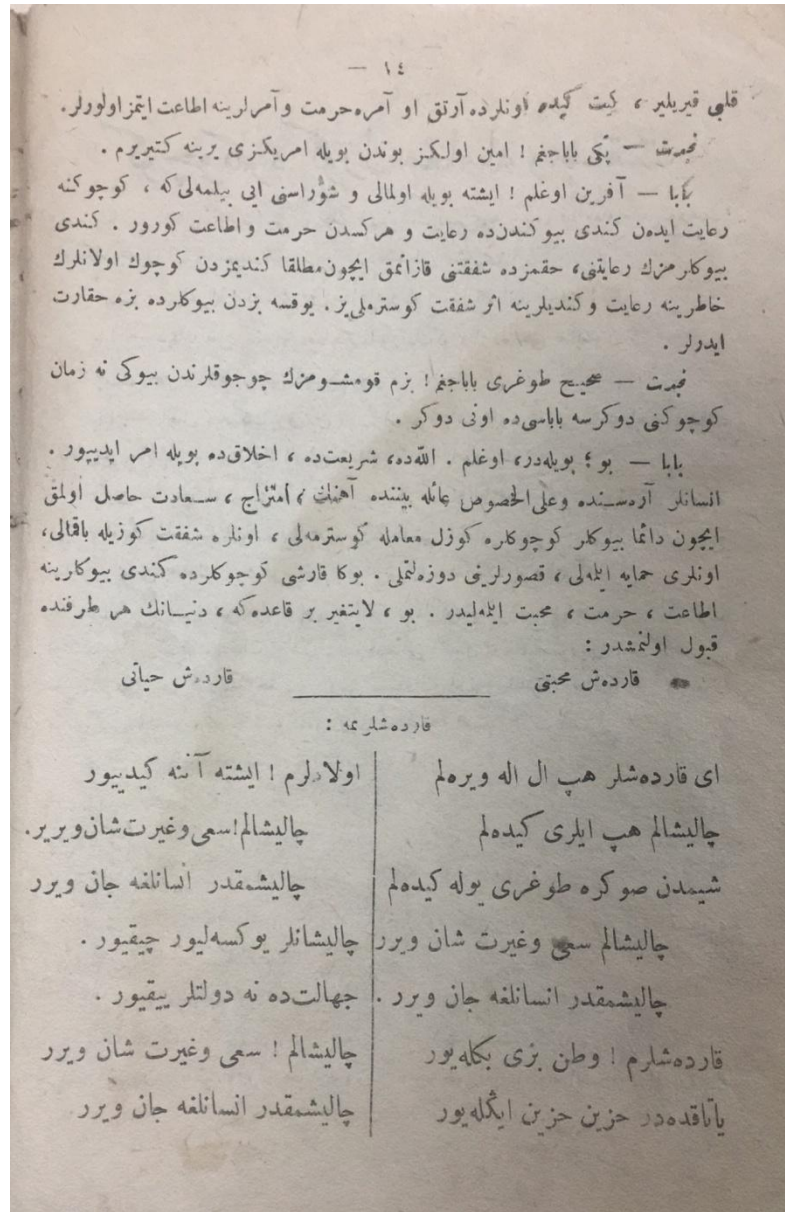
Baba: Oğlum sen ondan büyüksün daima küçükler terbiyeyi büyüklerden görüp onu kullanırlar. Senin aklın ondan ziyade olduğu için onun kusurunu sana karşı hürmetsizliklerini gördükçe hiddet edip sinirleneceğine görmezliğe gel yahut tatlı dil ile ona nasihat kusurlarını tashihe himmet ve gayret et.

Necdet: Kaç defa nasihat ettim babacığım?

Baba: Niçin bana söylemedin? Eğer o senin ettiğin nasihatları tutmazsa ben onu cezalandırırım. Lakin yine tekrar ediyorum, sen evvela ona riayet ve hakkında şefkat göstermelisin ki ondan itaat ve hürmet beklemeye hakkın olsun.

Necdet: Buna neden mecbur oluyorum babacığım? O bana evvelce itaat ve hürmet etsin, sonra ben ona riayet edeyim.

Baba: Bak oğlum, öyle değil. İtaat, riayet bunlar karşılıklı olur. Meşhur bir darb-ı mesel (atasözü) vardır. “Sen küçüğüne riayet et ki küçüğün de sana hürmet etsin.” Bazı amirler maiyetlerindeki adamlara horlukla muamele ederler. O adamların

kalbi kırılır gitgide onlar da artık o amire hürmet ve amirlerine itaat etmez olurlar.

Necdet: Peki babacığım, emin olunuz bundan böyle emrinizi yerine getiririm.

Baba: Aferin oğlum işte böyle olmalı ve şurasını iyi bilmeli ki küçüğüne riayet eden kendi büyüğünden de riayet ve herkesten hürmet ve itaat görür. Kendi büyüklerimizin riayetini hakkımızda şefkatini kazanmak için mutlaka kendimizden küçük olanların hatırına riayet ve kendilerine eserişefkat göstermeliyiz yoksa bizden büyüklerde bize hakaret eder.

Necdet: Sahi doğru babacığım? Bizim komşumuzun çocuklarından büyüğü ne zaman görsem küçüğünü döverse babası onu döver.

Baba: Bu böyledir, oğlum Allah da şerait da ahlak da böyle emrediyor. İnsanlar arasında ve ali husus aile beytinde ahenk, imtizac, saadete hasıl olmak için daima büyükler küçüklere güzel muamele göstermeli, onlara şefkat gözüyle bakmalı onları himaye etmeli, kusurlarını düzeltmeli. Buna karşı küçükler de kendi büyüklerine itaat, hürmet, muhabbet etmelidir. Bu la yetegayyur bir kaide ki dünyanın her tarafında kabul olunmuştur.

Kardeş Hayatı-Kardeş Muhabbeti

KARDEŞLERİME

Ey kardeşler hep el ele verelim.

Çalışalım hep ileri gidelim.

Şimdiden sonra, doğru yola gidelim.

Çalışalım say ve gayret-i şan verir.

Çalışmaktır insanlığa can verir.

Kardeşlerim vatan bizi bekliyor.

Yataktadır hazin hazin eyliyor.

Evlatlarım işte ana gidiyor çalışalım say ve gayret şan verir.

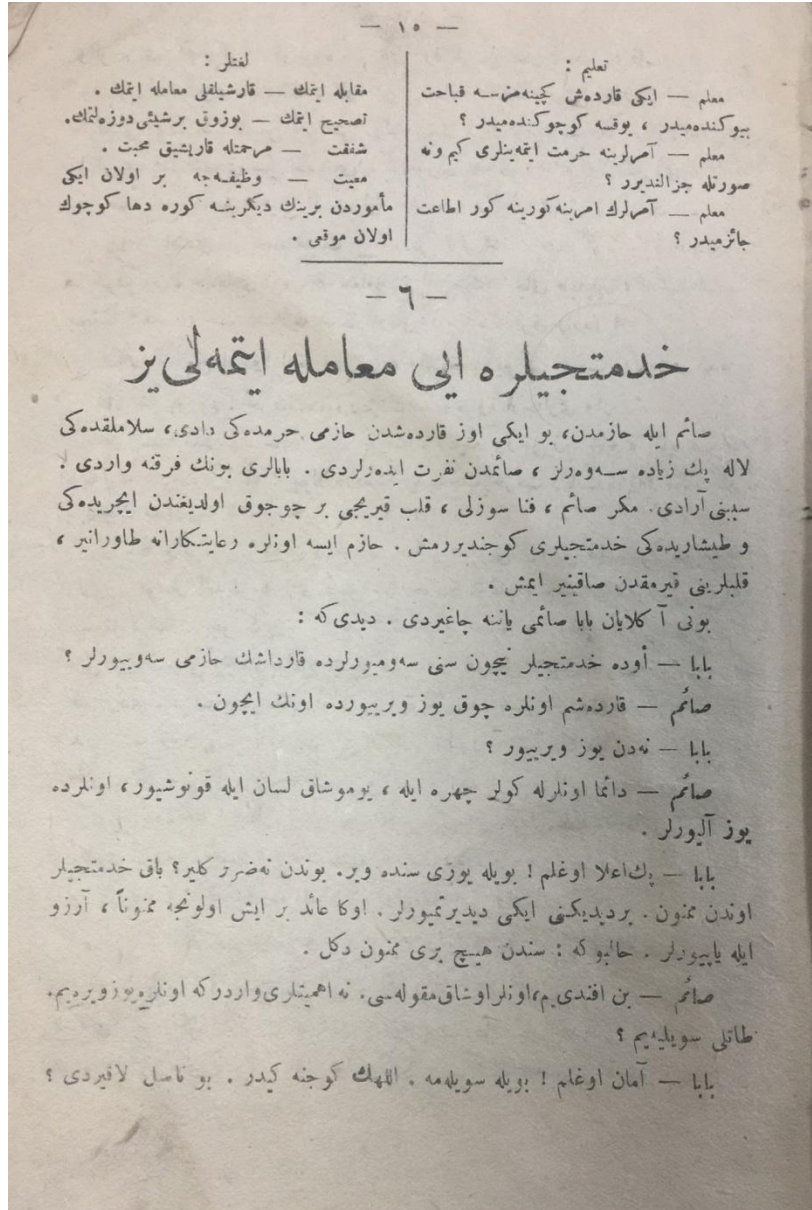
Çalışmaktır insanlığa can verir.

Çalışanlar yükseliyor çıkıyor.

Cehalet ne devletler yıkıyor (Cahil kalmış Suriye; Yemen, Afganistan gibi)

Çalışalım say ve gayret şan verir.

Çalışmaktır insanlığa can verir.

تالیملر:

Muallim: İki kardeş geçinemezse kabahat büyüğün müdür yoksa küçüğün müdür?

Muallim: Amirlerine hürmet etmeyenleri kim ve ne suretle cezalandırır?

Muallim: Amirlerin emrine körü körüne itaat caiz midir?

Lügatler:

Mukabele etmek: Karşılıklı muamele etmek.

Teshih etmek: Bozuk bir şeyi düzeltmek.

Şefkat: Merhametle karışık muhabbet.

Maiyet: Vazifece bir olan iki memurdan birinin diğerine göre daha küçük olan mevkii.

(6) HİZMETÇİLERE İYİ MUAMELE ETMELİYİZ

Saim ile Hazım'dan bu iki öz kardeşten Hazım'ı haremdeki dadı selamlıktaki lala pek ziyade severler. Saim'den nefret ederlerdi, babaları bunun farkına vardı. Sebebini aradı. Meğer Saim fena sözlü, kalp kırıcı bir çocuk olduğundan içerdeki ve dışarıdaki hizmetçileri gücendirmiş. Hazım ise onlara riayetkerane davranır kalplerini kırmaktan sakınırmış

Bunu anlayan baba Saim'i yanına çağırdı. Dedi ki:

Baba: Evde hizmetçiler niçin seni sevmiyorlar da kardeşin Hazım'ı seviyorlar?

Saim: Kardeşim onlara çok yüz veriyordu onun için.

Baba: Neden yüz veriyor?

Saim: Daima onlara güler çehre ile yumuşak lisan ile konuşuyor onlar da yüz alıyor.

Baba: Pekala oğlum! Böyle yüzü sen de ver bundan ne zarar gelir? Bak hizmetçiler ondan memnun. Bir dediğini iki dedirmiyorlar. Ona ait bir iş olunca memnun, arzu ile yapıyorlar halbuki senden hiçbirini memnun değil.

Saim: Ben efendiyim onlar uşak makulesi (doğru olan) ne ehemmiyetleri vardır ki onlara yüz vereyim, tatlı söyleyeyim.

Baba: Aman oğlum! Böyle söyleme Allah'ın gücüne gider. Bu nasıl lakırdı?

اونلرده انسان دكلى ! اونلرده خدمتچى اولديلر ديه جان ، حس ، قلب يوقى ؟ بو زواللىلر خدمتچى، سنك اقدى اولماكز بر تصادفدن باشقه برنى دكلدر ؟ اكر اونلرك طوغدىنى اوده تصادفاً سن طوغمش اولسه ايدك . اونلر ينه تصادفاً بنم اولادم اولسه ايديلر ، ديمك شمدى سن خدمتچى ، كنديلرى اقدى ، خاتم اولاجقاردى .

صائم — باباجم ! هيچ اقدى ايله خدمتچى بر اولورمى ؟

بابا — اقدى ايله خدمتچىك بر اولمدينى برلر باشقه . فقط كوتو سوز اقدى يده فنا طوقنور ، خدمتچى يده . فنا معاملهدن اقدىكده جاني صيقيلير ، اوشاكدده . چونكه ؟ قاب ، حظ اعتباريله سنكله اونلر آراسنده نه فرق وارد ؟

صائم — بكي باباجم ! اونلرده سزه ، والدهمه ياديم كى حرمت و رعيتى ايديم .

بابا — يا وروم ! حرمتكده ، رعيتكده بر جوق درجلى وارد .

هر كسه قدرينه ، حاله كوره حرمت ، رعيت بورجلى ز . بابايه ، آنايه ، معلمه ايديلهك حرمت ، باشقه ؟ بيوك قاردهشه ايديلهك حرمت رعيت باشقه ؟ خدمتچيلره ايديلهك معامله ينه باشقه در .

بن سكا اونلره كيت طايين ديمدم . يالكز قىليرنى قىراجق فنا سوز سويلمه . كولر يوز كوستر كنديلرينه آجي ديورم . چونكه اوغلم ، خدمتچى مقولهسى حقيقه آچينغه لايقد . چونكه بزم كى هر شئيته محتاج بولان بو زواللى آدمار ضرورت ، آجلىق ، يوقسزلىق ايچنده بولمايه ايديلر بش اون غروش ايچون كاوب بزم قهرمى چكمزلىدى . ديمك بونلر فقير آدماردر . بويله لرينه آجىق تربيهلى انسانلرك كاريدر . بوندن باشقه بزدن ايلاق ، اجرت كى بر ياره آليورلرسده اوكا مقابل بر جوق دفعه آلدقارى اجرتدن زياده بزم خدمت ايدىيورلر ، امك ورييورلر . اوزمزدده هر حالده حقلى وارد . هله امكدار ، آجى خدمتچيلره تربيهلى آدمار عائله معاملهسى ايدىيورلر . فرنكلرى كورميورميسك ؟ بر خدمتچى اقديسنه بارداق صويرسه هان تشكرايدهم ، ديور . چونكه : خدمتچى ده انساندر . اوندده حس وارد .

صائم — اويله ايسه باباجم ؟ اونلرك ايتدكارى قباحلىرى كورميهلمى ؟

بابا — يا وروم ؟ خدمتچيلر اجرتلى آدملردر ، قباحلارنى كوروسك بر دها اونى بايمالرى ايچون كوزل كوزل نصيحت ايتلى ؛ بو نصيحتك كار ايتديكنى كورور ايسهك اونلره يول و برمهلى . يوقسه اونلرى دوكمه ، سوكمه ، قىلارنى قيرمه ، حقارنى

Onlar da insan değil mi? Onlar da hizmetçi oluyorlar diye can, his, kalp yok mu? Bu zavallıların hizmetçi senin efendi olmanız bir tesadüften başka bir şey değildir. Eğer onların doğduğu evde tesadüfen sen doğmuş olsaydın, onlar tesadüfen benim evladım olsaydılar demek şimdi sen hizmetçi kendileri efendi, hanım olacaktı.

Saim: Babacığım, hiç efendi ile hizmetçi bir olur mu?

Baba: Efendi ile hizmetçinin bir olmadığı yerler başka. Fakat kötü söz efendiye de fena dokunur, hizmetçiye de fena muameleden efendinin de canı sıkılır, uşağın da. Çünkü can, kalp, itibar ile seninle onlar arasında ne fark vardır?

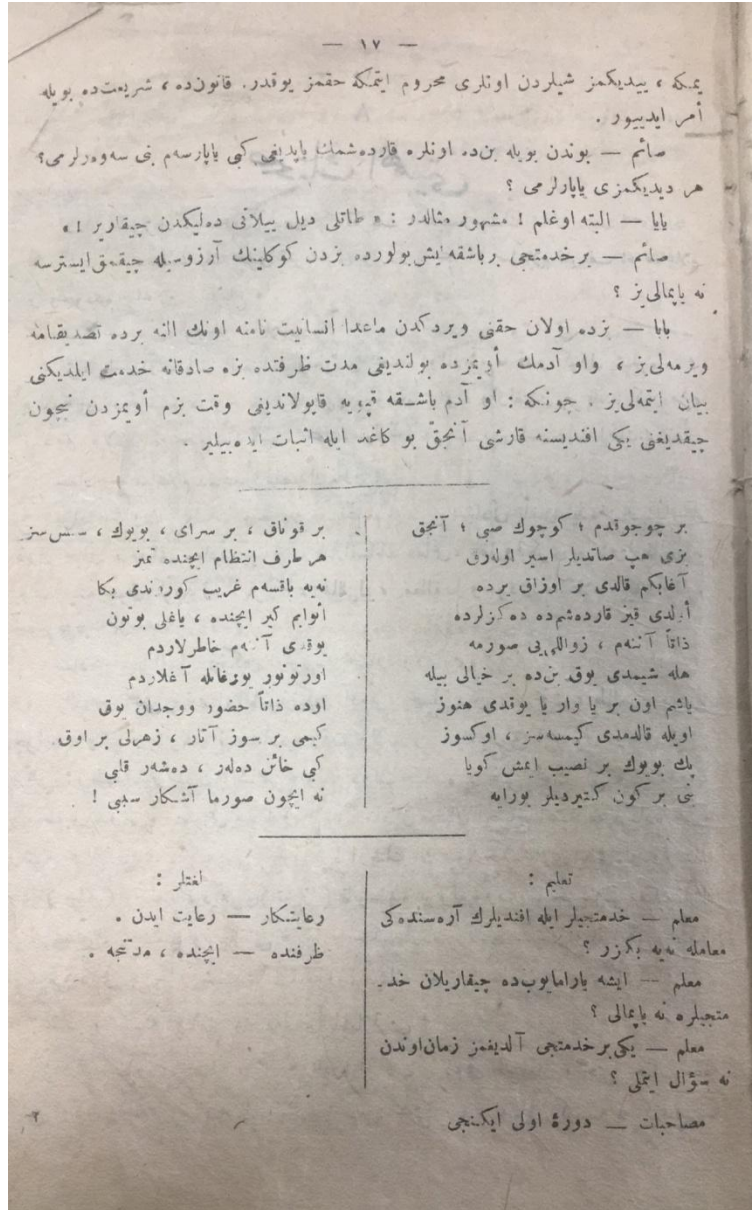
Saim: Peki babacığım. Onlara da size, valideme yaptığım gibi hürmet ve riayet mi edeyim?

Baba: Yavrum! Hürmetin de riayetin de birçok dereceleri vardır. Herkese kadrine haline göre hürmete ve riayete borçluyuz. Babaya, anaya muamele edilecek hürmet başka, büyük kardeşe edilecek hürmet riayet başka, hizmetçilere edilecek muamele yine başkadır.

Ben sana onlara git tapın demedim. Yalnız kalplerini kıracak fena söz söyleme. Güler yüz göster kendilerine acı diyorum. Çünkü oğlum hizmetçi makulesi hakiki acınmaya layıktır. Çünkü bizim gibi her şeye muhtaç bulunan bu zavallı adamlar zaruret, açlık, yoksulluk içinde bulunmaydılar. Beş on kuruş için kalıp bizim kahrımızı çekmezlerdi. Demek bunlar fakir adamlardır, böylelerine acımak terbiyeli insanların karıdır. Bundan başka bizden aylık ücret gibi para alıyorlarsa da ona mukabil birçok defa aldıkları ücretinden ziyade bize hizmet ediyorlar. Emek veriyorlar. Üzerimizde herhalde hakları vardır. Hele emektar eski hizmetçilere terbiyeli adamlar aile muamelesi ederler. Frenkleri görmüyor musun? Bir hizmetçi efendisine bir bardak su verse “Teşekkür ederim.” diyor çünkü hizmetçi de insandır onda da his vardır.

Saim: Öyleyse babacığım onların eyledikleri kabahatlerini görmeyelim mi?

Baba: Yavrum, hizmetçiler ücretli adamlardır. Kabahatlerini görürsen bir daha onu yapmamaları için güzel güzel nasihat etmeli, bu nasihatın kar etmediğini görürsen onlara yol vermeli yoksa onları dövmeye, sövmeye, kalplerini kırmaya, haklarını

yemeye, yediğimiz şeylerden onları mahrum etmeye hakkımız yoktur. Kanun da şeriat de böyle emrediyor.

Saim: Bundan böyle ben de onlara kardeşimin yaptığı gibi yaparsam beni severler mi? Her dediğimi yaparlar mı?

Baba: Elbette oğlum! Meşhur misaldir "Tatlı dil yılanı deliğinden çıkarır."

Saim: Bir hizmetçi bir başka iş bulur da bizden gönlünün arzusuyla çıkmak isterse ne yapmalıyız?

Baba: Biz de olan hakkını verdikten maada, insaniyet namına onun eline bir de tasdikname vermeliyiz ve o adamın evimizde bulunduğu müddet zarfında bize sadıkane hizmet eylediğini beyan etmeliyiz. Çünkü o adam başka kapıya kabullendiği vakit bizim evimizden niçin çıktığını yeni efendisine karşı ancak bu kağıt ile ispat edebilir.

Bir çocuktum küçük sabi, ancak
Bizi hep sattılar esir olarak
Ağabeyim kaldı bir uzak yerde
Öldü kız kardeşim de denizlerde
Zaten annem, zavallıyı sorma
Hele şimdi yok bende bir hayali bile
Yaşım on bir ya var ya yoktu henüz
Öyle kaldımdı kimsesiz, öksüz
Pek büyük nasip imiş güya
Beni bir gün getirdiler buraya
Bir konak, bir saray büyük sessiz
Her taraf intizam içinde temiz, neye baksam
Garip göründü bana.
Esvabım kir içinde, yağlı bütün
Yoktu annem hatırlardım
Örtünür yorganla ağlardım
Evde zaten huzur ve vicdan yok
Kimi bir söz atar, zehirli bir ok
Gibi hain deler deşer kalbi
Niçin sorma aşıkâr sebebi

Talimler:

Muallim: Hizmetçiler ile efendiler arasındaki muamele neye benzer?

Muallim: İşe yaramayıp da çıkarılan hizmetçileri ne yapmalı?

Muallim: Peki bir hizmetçi aldığımız zaman ona ne sual etmeli?

Musahabat: Devre-i evvel-i ikinci

Lügatler:

Riyakar: Riya eden , Zarfında: İçinde, müddetçe

(8) SIHHATİN EHEMMİYETİ

Suad: Nejad, saadet nedir, bana tarif edebilir misin?

Nejad: Saadetin pek çok tarifleri vardır. En sağlam tarif;

“Sağlam bir vücuda sağlam bir dimağ”

Suad: Bunu güzelce anlayamadım.

Nejad: Öyle ya! Vücudu sıhhatte olmadıkça ne kadar güzel şeylere malik bulunsa o adama mesut, bahtiyar denilmez. Çünkü o, varlığından bir fayda göremez; bir zevk lamaz. Halbuki vücut sıhhatinde olunca her şeyden istifade etmek mümkündür.

Suad: Sağlam dimağdan maksadın nedir?

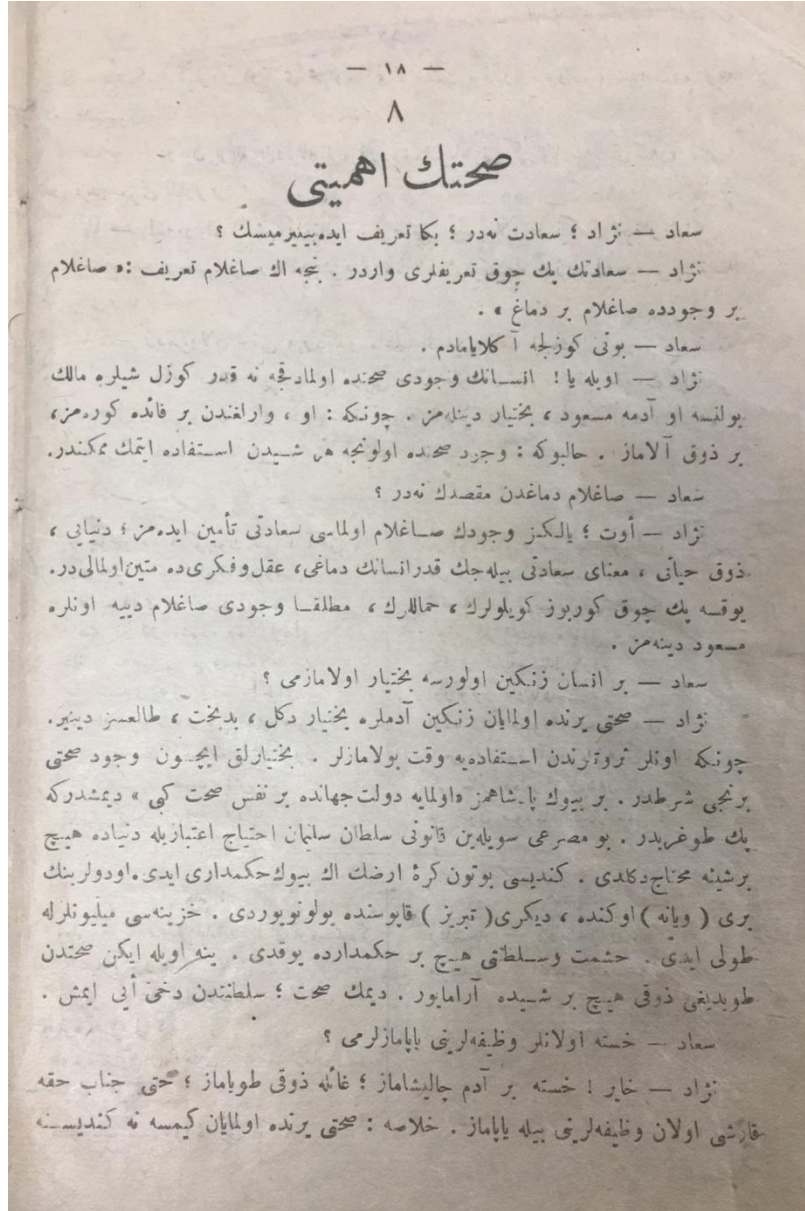
Nejad: Evet, yalnız vücudun sağlam olması saadeti temin edemez; dünyanın zevk hayatı, manayı saadeti bulacak kadar insanın dimağı, akıl ve fikirde metin olmalıdır. Yoksa pek çok gürbüz köylülerin, hamalların, mutlaka vücudu sağlam diye onlara mesut denmez.

Suad: Bir insan zengin olursa bahtiyar olmaz mı?

Nejad: Sıhhati yerinde olmayan zengin adamlara bahtiyar değil; bedbaht, talihsiz denir. Çünkü onlar servetlerinden istifadeye vakit bulamazlar. Bahtiyarlık için vücut sıhhati birinci şarttır. Bir büyük padişahımız “Olmaya devlet cihanda bir nefes sıhhat gibi.” demiştir ki pek doğrudur. Bu mısrayı söyleyen Kanuni Sultan Süleyman ihtiyaç itibarıyla dünyada hiçbir şeye muhtaç değildi. Kendisi bütün küre-i arzın en büyük hükümdarı idi. Ordularının biri Viyana önünde, diğeri Tebriz kapısında bulunuyordu. Hazinesi milyonlarla doluydu. Haşmet ve saltanatı hiçbir hükümdarda yoktu. Yine öyle iken sıhatten duyduğu zevki hiçbir şeyde aramıyordu. Demek sıhhat, saltanatından daha iyiymiş.

Suad: Hasta olanlar vazifelerini yapabilirler mi?

Nejad: Hayır, hasta bir adam çalışamaz; gaile zevki duyamaz. Hatta Cenab-ı Hakk’a karşı olan vazifelerini bile yapamaz. Hülasa sıhhati yerinde olmayan kimse ne kendisine

نەدە باشقەلەرنە قائىدەلى اولايلىر . ايشتە سىت بو قدر اهميتلىر . اونك ايچون سىتتىزك قدرىنى بىلىملى ، اونى محافظە جايلىشمايلىز .

نظافت نمونەلىرى

سعاد — سىتتىزى
محافظە ايتىك ، دائىما سىتتىزى
بولتىق ايچون نە يايمايلىز ؟
ئزاد — بونك چارەسى
وار . اكەملىرىنى سىزە
برر بر سويلەيم .
سىتتىزى محافظە
ايچون برىنجى درجەدە
يىك ، ايچىك ، ياتوب
قالقمق خصوصىدە اعتدالە
رعايت ايتىلىز .
سعاد — نە كى ؟

ئزاد — يەنى يىك ، ايچىككەدە اوپورە پىس بوغاز اولمالمىلىز . ھىچكى كىچىق شىلرلى
وقت مەيندىن اول وياكىچ يىك يىككىن ساقىيالىز . نە وجودىمىز بىلىمىيەك قدر ازە ،
نەدە مەدەمىز شىشېرور ، راحىتىز اولاجق ، مەدەمىزى بوزاجق قدر ، چوق وعلى الخىصوص
مناسىتىز شىلرلى يىمىلىز . احتىياجىدىن فضلە سو ايچىمىلىز . وجودىمىزك پورغونلەنى
كىدەمك ايچون محتىياج اولدىمىز قدر اويقو اوپومىلىز . آز اوپورسەق اعصابىز ، سىكىر-
لرمن قوتىدىن دوشىر ، ھەنمىز بىسەلەنمىز . لزومىدىن فضلە اوپورسەق قىل اولورز ،
دماغمىز كورلەشېر . بىرە ياتوب قالقمق خصوصىدە وقتە چوق دقت ايتىلىز ، يەنى
يائەجىمىز ، قائقەجىمىز ساعىتىز بللى اولمايدىر ، بونك سىتت اوزىندە بىر-بىر قائىدەلىرى
وارد . لىلى مەكتىبلەردەكى طلبە سىتتىك نەبارىلدىن آبى اولمىسى برىنجىلرلى ھەر كۈن مەين
ساعىتىدە ياتوب ، مەين ساعىتىدە قالقمەلەردىن ايلرى كاپر .

سعاد — ايكنىچى درجە نە يايمايلىز ؟

ئزاد — حىيائەدە انتظام ونظافتە رعايت ايتىلىز . بۇدە اولموردىمىز بىرلىك ، البىسە
وكتابلرلىمىزك منتظام اولمىسدىن ، وجودىمىز ، اشىيالىرىمىز بولمىدىرمامىزدىن عبارتدۇر .

Ne de başkalarına faydalı olabilir. İşte sıhhat bu kadar ehemmiyetlidir. Onun için sıhhatimizin kadrini bilmeli onu muhafazaya çalışmalıyız.

Suad: Sıhhatimizi muhafaza etmek daima sıhhatte bulunmak için ne yapmalıyız?

Nejad: Bunun çaresi var. En mühimlerini size bir bir söyleyeyim. Sıhhatimizi muhafaza için birinci derecede yemek, içmek, yatıp kalkmak hususunda itidale riayet etmeliyiz.

Suad: Ne gibi?

Nejad: Yani yemek içmekte obur pisboğaz olmamalıyız. Hazmı güç şeyleri vakt-i evvel veya geç yemek yemekten sakınmalıyız. Ne vücudumuzu beslemeyecek kadar az ne de midemizi şişirip rahatsız olacak midemizi bozacak kadar çok ve alelhusus münasebetsiz şeyleri yememeliyiz. İhtiyaçtan fazla su içmemeliyiz. Vücudumuzun yorgunluğunu gidermek için muhtaç olduğumuz kadar uyku uyumalıyız. Az uyursak asabımız, sinirlerimiz kuvvetten düşeriz. Zihnımız beslenemez, lüzumundan fazla uyursak tembel oluruz, dimağımız körleşir. Bir de yatıp kalkmak hususunda vakte çok dikkat etmeliyiz yani yatacağımız kalkacağımız saatler belli olmalıdır. Bunun sıhhat üzerinde büyük faydaları vardır. Leyl-i mekteplerdeki talebe sıhhatinin diğerlerinden iyi olması birincilerin her gün muayyen saatte yatıp muayyen saatte kalkmalarından ileri gelir.

Suad: İkinci derece ne yapmalıyız?

Nejad: Hayatta intizam ve nezafete riayet etmeliyiz, bu da oturduğumuz yerlerin elbise ve kitaplarımızın muntazam olmasından ve vücudumuzu eşyamızı temiz bulundurmamızdan ibarettir.

وجودك نمى اولمىسى هر صباح يوز و كوزمى كوزلج، بيقاق، صيق صيق حمامه كيتيك
اوزامدن طيرناق كسمك، هفته ده الك آزي بر كره چاشيره كشد برمك ... كي شيلردر.

سعاد — بونردن باشقه نه يايمايلى بز ؟

نژاد — بونردن باشقه يايجهمى يك مهم بر مسئله داها واردر . ادمان ، جناسيتيق
ير انسان وجودي قوتلى بولديرمق ايجون مطلقا هر كون ياربم ساعت قدر اولسون
ادمان يايمايلى در .

سعاد — ادمانك وجود نه فائده سي اولور ؟

نژاد — ادمان سايه سنده عضله دبدكمز اتملرمن قوتله نير، قانمز طمارلرمن ده ائي جريان
ابدر . هضم قولايلاشير ، نتيجده وجودمى قوتلى ، صحتمز برنده اولور .

سعاد — بو ادمان نه كي شيلردر ؟

نژاد — وجودى بورمايه جق درجده هر كون يرل يورومك ، آره صره آته
يتمك ، طوب اويتامق ، جيمناسيتيق يايماق ، قوللري آغبر برشى طونارق بش اون كره
ايندروب قالديرمق ، بيوك بر شيشي ايتهرك سورومك كي شيلردر .

سعاد — بونلري بابارساق وجودمى قوتله نيرمى ؟

نژاد — هم وجودمى ، هم ده دماغمى قوتله نير . صاعلام وجودلى ولمايان ادمك تفاسى ده
برنده اولماز . خاليو كه صحتى برنده اولان ادمك تفاسى ، عقلى ده برنده اولور كه ايشته
سؤل ايتن اولديغك (سعادت) بوندن باشقه بر شى دكلدر .

ادمان

نه كوزلد باق شو اورمان

آز قداشلر ، طوپلانم

سشمه زله دواسون همان

اكلنه لم ، اوينايه لم

اوينايه رق باغيره لم :

يورغون اولان فكريتمى

ياشا وطن ، ياشا وطن !

ديكله نه لم ، جانلاته لم

اغزلر :

مسمود — بختيار ، طالعلى .

حشيت — ددبه ، سلطنت .

تعليم :

معلم — هر دنكيق بختيار ميدر ؟

معلم — بختيار كي ميدر ؟

معلم — ليلى مکتبلرده صحت داهالى محافظه
اولور ، يوقسه نهاري مکتبلرده ؟

Vücutun temiz olması her sabah yüz ve gözümüzü güzelce yıkamak, sık sık hamama gitmek, uzamadan tırnak kesmek, haftada en az bir kere çamaşır değiştirmek gibi şeylerdir.

Suad: Bunlardan başka ne yapmalıyız?

Nejad: Bunlardan başka yapacağımız pek mühim bir mesele daha vardır. İdman, jimnastik bir insan vücudunu kuvvetli bulundurmak için mutlaka her gün yarım saat kadar olsun idman yapmalıdır.

Suad: İdmanın vücuda ne faydası olur?

Nejad: İdman sayesinde adele dediğimiz etlerimiz kuvvetlenir, kanımız damarlarımızda iyi cereyan eder. Hazım kolaylaşır, neticede vücudumuz kuvvetli, sıhhatimiz yerinde olur.

Suad: Bu idman ne gibi şeylerdir?

Nejad: Vücudu yormayacak derecede her gün yol yürümek, ara sıra ata binmek, top oynamak, jimnastik yapmak, kollara ağır bir şey tutarak beş on kere indirip kaldırmak, büyük bir şeyi iterek sürmek gibi şeylerdir.

Suad: Bunları yaparsak vücudumuz kuvvetlenir mi?

Nejad: Hem vücudumuz hem de dimağımız kuvvetlenir, Sağlam vücutlu olmayan adamın kafası da yerinde olmaz. Halbuki sıhhati yerinde olan adamın kafası, aklı da yerinde olur ki işte sual etmiş olduğun (saadet) bundan başka bir şey değildir.

İDMAN

Arkadaşlar, toplananın

Eğlenelim, oynayalım

Yorgun olan fikrimizi

Dinletelim, canlatalım

Ne güzeldir bak şu orman

Sesimiz dolsun hemen

Oynayarak bağıralım

Yaşa vatan yaşa vatan

Talimler:

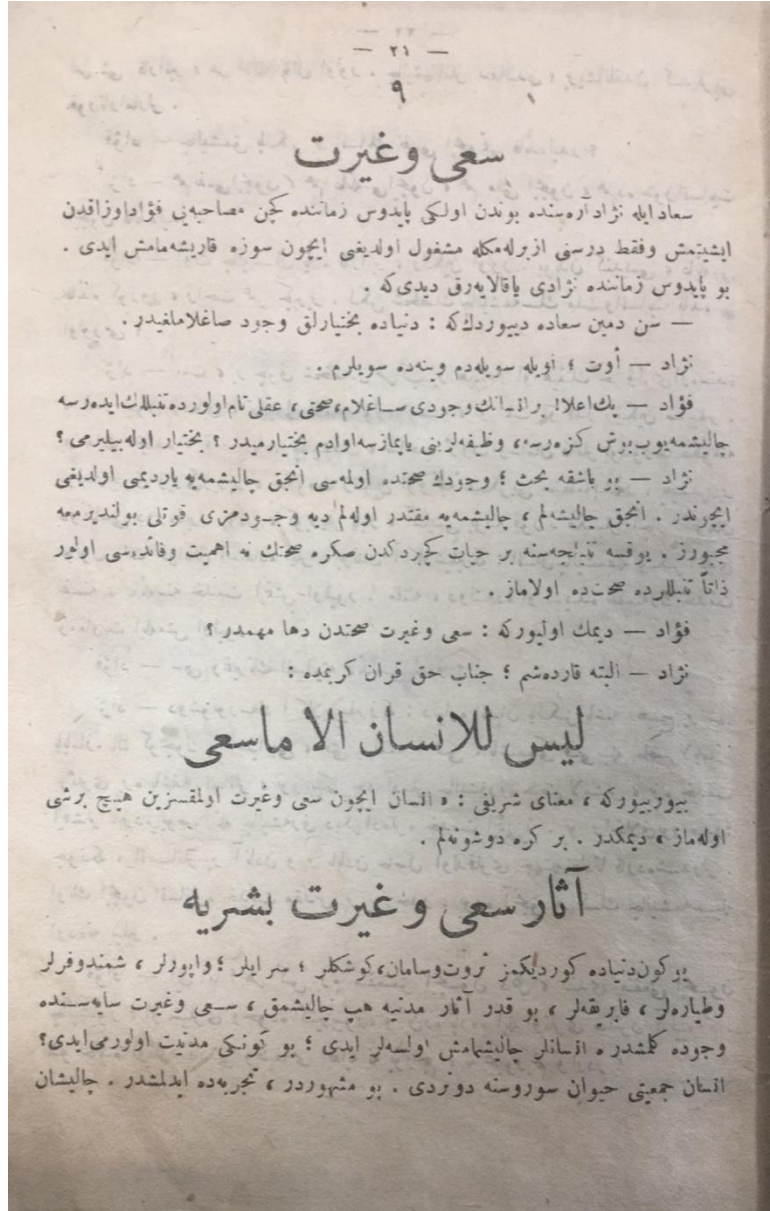
Muallim: Her zengin bahtiyar mıdır?

Muallim: Bahtiyar kimdir?

Muallim: Leyl-i mekteplerde mi sıhhat daha iyi muhafaza olunur, yoksa neher-i mekteplerde mi?

Lügatler: Mesut, bahtiyar, talihli

Haşmet: Debdebe, saltanat

(9) SAY VE GAYRET

Suad ile Necat arasında bundan evvelki paydos zamanında geçen musahabeyi Fuat da uzaktan işitmiş ve fakat dersini ezberlemekle meşgul olduğu için söze karışmamış idi. Bu paydos zamanında Necat'ı yakalayarak dedi ki:

Fuat: Sen demin Suad'a diyordun ki dünyada bahtiyarlık vücud-u sağlamlıktır.

Nejad: Evet öyle söyledim ve yine de söylerim

Fuat: Pekala. Bir insanın vücudu sağlam; sıhhati, akli tam olur da tembellik ederse çalışmayıp boş gezerse vazifelerini yapmazsa o adam bahtiyar mıdır? Bahtiyar olabilir mi?

Nejad: Bu başka bahis. Vücudun sıhhatte olması ancak çalışmaya yardımcı olduğu içindir. Ancak çalışalım, çalışmaya muktedir olalım diye vücudumuzu kuvvetli bulundurmaya mecburuz. Yoksa tembelcesine bir hayat geçirdikten sonra sıhhatin ehemmiyeti faydasız olur. Zaten tembellerde sıhhat olmaz.

Fuat: Demek oluyor ki say ve gayret, sıhhaten daha mühimdir.

Nejad: Elbette kardeşim Cenab-ı Hakk Kuran-ı Kerim'de:

وَأَنْ لَّيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى

Buyuruyor ki: Manayı şerifi; “İnsan için say ve gayret olmaksızın hiçbir şey olamaz.” demektir. Bir kere düşünelim.

Asar-ı say ve gayret-i beşeriye

Bugün dünyada gördüğümüz servet-i saman, köşkler, saraylar, vapurlar, şemendiferler ve tayyareler, fabrikalar bu kadar asar-ı medeniye hep çalışmak, say ve gayret sayesinde vücuda gelmiştir. İnsanlar çalışmamış olsalardı. Bugün kü medeniyet olur muydu? İnsan cemiyeti hayvan sürünse dönerdi. Bu meşhurdur. Tecrübe de edilmiştir. Çalışan

هر شی قازانیر ، هر املنه نائل اولور . چالیشایانلر سفالندن ، پریشانلقدن کندیلری
فورئارامازلر .

فؤاد — چالیشیق یالکز بر انسانک نفسی ایچونمی فائده لیدر ؟

نژاد — هم نفسی ایچون ، هم عالمی ایچون ، هم ماتی ایچون ، هم ده بتون انسانیت
ایچون فائده لیدر .

فؤاد — اوت چالیشان یاره قازانیر ، زنکین اولور . بوندن کنیدیسی ، عالمی
فائده کورور ، راحت عمر کچیریر . لکن شخصک چالیشمه سنک ملت و انسانیت فائده
اولورمی ؟

نژاد — ملت ، بر چوق شخصدن مرکب بر هیئدر او هیئتک جزؤلری اده سنده
نه قدر چوق زنکین ، تربیله ادملر بولونورسنه ، او ملت او قدر زنکین صاییلیر .
بر ملت ایچنده نه قدر زیاده چالیشان ، صاحب ثروت و سامان ذاتلر بولونورسه حکومت
اوقدر چوق و یرکی و یرر ، حکومت زنکین اولونجه عسکرینی منظملاشلر ، یتشدریر
دوختاسنی دورلیر . یوللر ، کوریلر یاپار ، آسایشی یوله قور . مکتبلر آچار . بوندن
بوتون ملت افرادی استفاده ایلر : بوندن آکلاشیلیرک : انسان چالیشمه یالکز کندی
نفسنه ، عالمی خدمت ایتش اولیور . ملت ، دولته او نسیته بیلیمه رک خدمت
ومعاونت ایلیمش اولیور .

فؤاد — سعی و غیرتک انسانیت فائده سی نه در ؟

نژاد — دوشونورسه ک آکلا بیلیرک : دنیا ده انسان یالکز باشنه هیچ بر شی
یایاماز . اک کوچوک بر احتیاجی ، حتی برلقمه ا ککی ، باشنده کی قسیمی بیله حاضر لایاماز .
بونلری بزه باشقه انسانلر ، یوز بیکلرجه ادملر چالیشهرق حاضر لامشلر ، بزه خدمت
ایتمشلر . بزه بوصورتلر چالیشهرق دیگر آدملر خدمت ایتلی بزه . بو بر اخلاق بورجیدر ؟
چونکه ، انسانلر بر آئادن و بر بابادن حاصل اولدقلری جهتله عادتاً قارده شیدرلر .
اونک ایچون انسانلر خدمت مقدس بر بورجدر . بوده آنجق هر کسک چالیشمه سییه
اوده نه بیلیر .

فؤاد — آبی اما ؛ هر کس بزم منفعتیز ایچون دکل ، کندی منفعتی ایچون
چالیشور ، او شیلری وجوده کتیریبور ، و بنده یارم ابله اونلری صاتون آلیبورم .
شو حالده اونلر قارشى وظیفه می ایقابه نه بورجم ، نه بحیوریم وارد ؟

her şeyi kazanır, her emeline nail olur. Çalışmayanlar sefaletten, perişanlıktan kendilerini kurtaramazlar.

Fuad: Çalışmak yalnız bir insanın nefsi için mi faydalıdır?

Nejad: Hem nefsi için hem ailesi için hem milleti için hem de bütün insaniyet için faydalıdır.

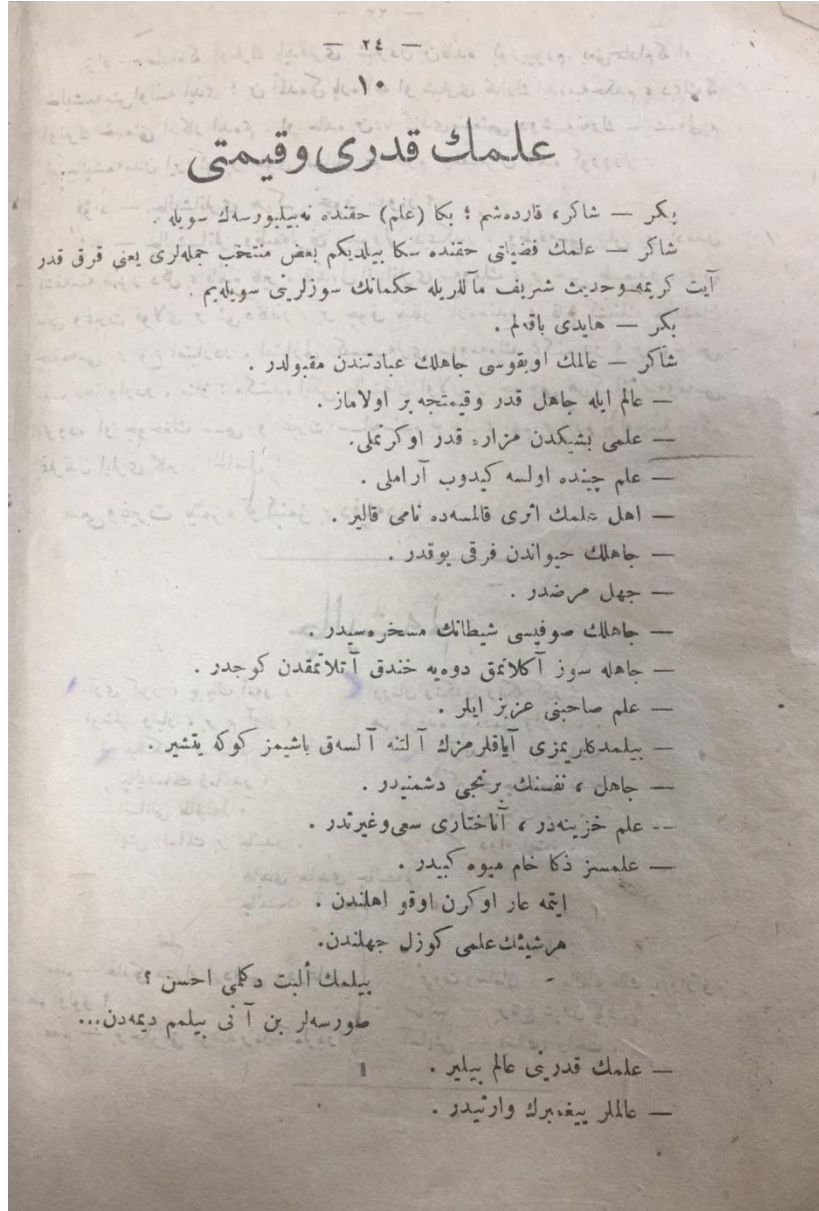
Fuad: Evet çalışan para kazanır, zengin olur. Bundan kendisi, ailesi fayda görür rahat ömür geçirir lakin şahsın çalışmasının ve insaniyete faydası olur mu?

Nejad: Millet, birçok şahıstan mürekkep bir heyettir. O heyetin cüzleri arasında ne kadar çok zengin, terbiyeli adamlar bulunursa o millet o kadar zengin sayılır. Bir millet içinde ne kadar ziyade çalışan sahib-i servet-u ve saman zatlar bulunursa hükümete o kadar çok vergi verir. Hükümet zengin olunca askerini muntazam besler, yetiştirir, donanmasını düzeltir. Yollar, köprüler yapar; asayiş yoluna kor. Mektepler açar. Bundan bütün millet efradı istifade eder. Bundan anlaşılıyor ki; insan çalışmakla yalnız kendi nefsine, ailesine hizmet etmiş olmuyor. Millette, devletine de o nispette bilmeyerek hizmet ve muavenet eylemiş oluyor.

Fuad: Say ve gayretin insaniyete faydası nedir?

Nejad: Düşünürsek anlayabiliriz ki dünyada insan yalnız başına hiçbir şey yapamaz. En küçük bir ihtiyacını hatta bir lokma ekmeği başındaki fesi bile hazırlayamaz. Bunları bize başka insanlar yüz binlerce adamlar çalışarak hazırlamışlar, bize hizmet etmişler. Biz de bu surette çalışarak diğer adamlara hizmet etmeliyiz. Bu bir ahlak borcudur. Çünkü insanlar bir anadan ve bir babadan hasıl oldukları cihetle adeta kardeşler. Onun için insanlara hizmet mukaddes bir borçtur. Bu da ancak herkesin çalışması ile ödenebilir.

Fuad: İyi ama herkes bizim menfaatimiz için değil, kendi menfaati için çalışıyor, o şeyleri vücuda getiriyor. Ben de param ile onları satın alıyorum. Şu halde onlara karşı vazifemizi ifaya ne borcum ne mecburiyetim vardır.

(10) İLMİN KADRI VE KIYMETİ

Bekir: Şakir, kardeşim, bana (ilim) hakkında ne biliyorsun söyle.

Şakir: İlimin fazileti hakkında sana bildiğim bazı müntehat-ı cümleleri yani kırk kadar ayet-i kerimeyi ve hadis-i şerif mealleriyle hikmetli sözler söyleyeyim.

Bekir: Hadi bakalım.

Şakir:

- Alimin uykusu cahilin ibadetinden makbuldür.
- Alim ile cahil kadir ve kıymetçe bir olmaz.
- İlm-i beşikten mezara kadar öğrenin.
- İlim Çin'de olsa gidip aramalı.
- Ehl-i ilmin eseri kalmasa da namı kalır.
- Cahilin hayvandan farkı yoktur.
- Cehl marazdır.
- Cahilin sofusu şeytanın maskarasıdır.
- Cahile söz anlatmak deveye hendek atlatmaktan güçtür.
- İlim sahibini aziz eyler.
- Bilmediklerimizi ayaklarımızın altına alsak başımız göğe yetişir.
- Cahil, nefsinin birinci düşmanıdır.
- İlim hazinedir, anahtarı say ve gayrettir.
- İlimsiz zeka ham meyve gibidir.

Etme ar öğren oku ehlinden

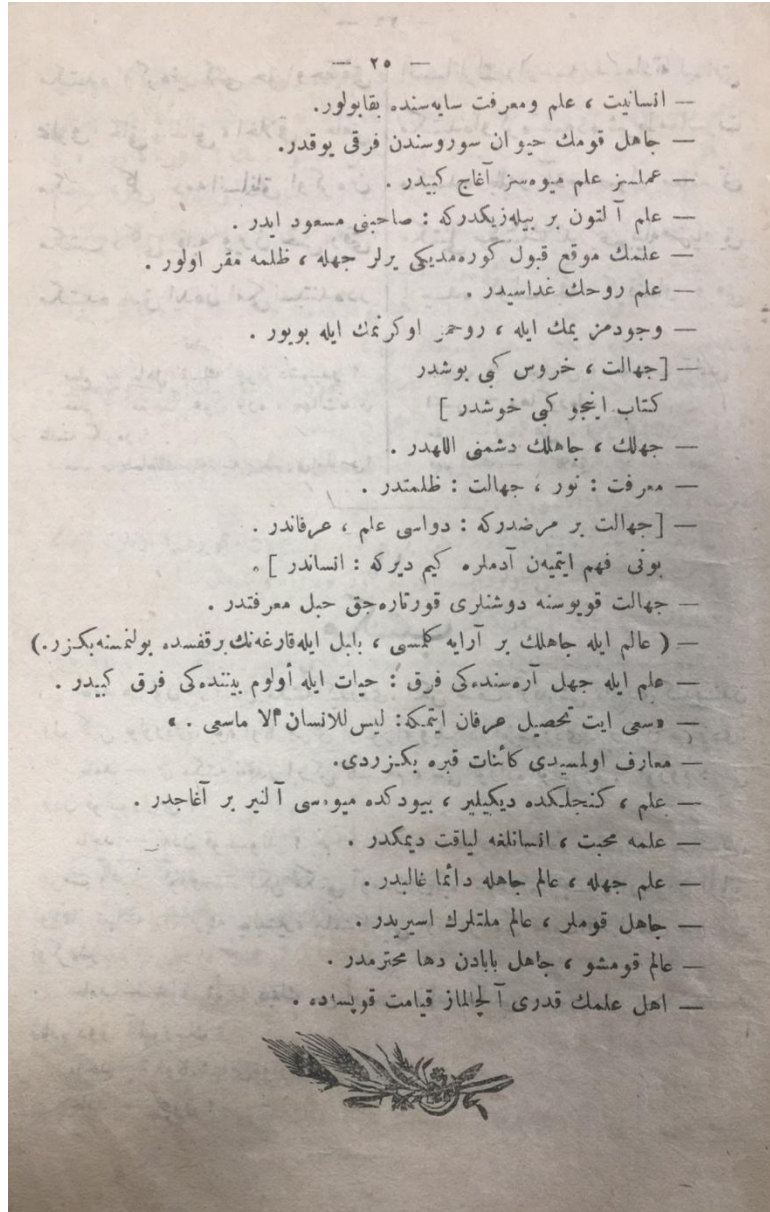
Her şeyin ilmi güzel cehlinden

Bilmek elbette değil mi ihsan?

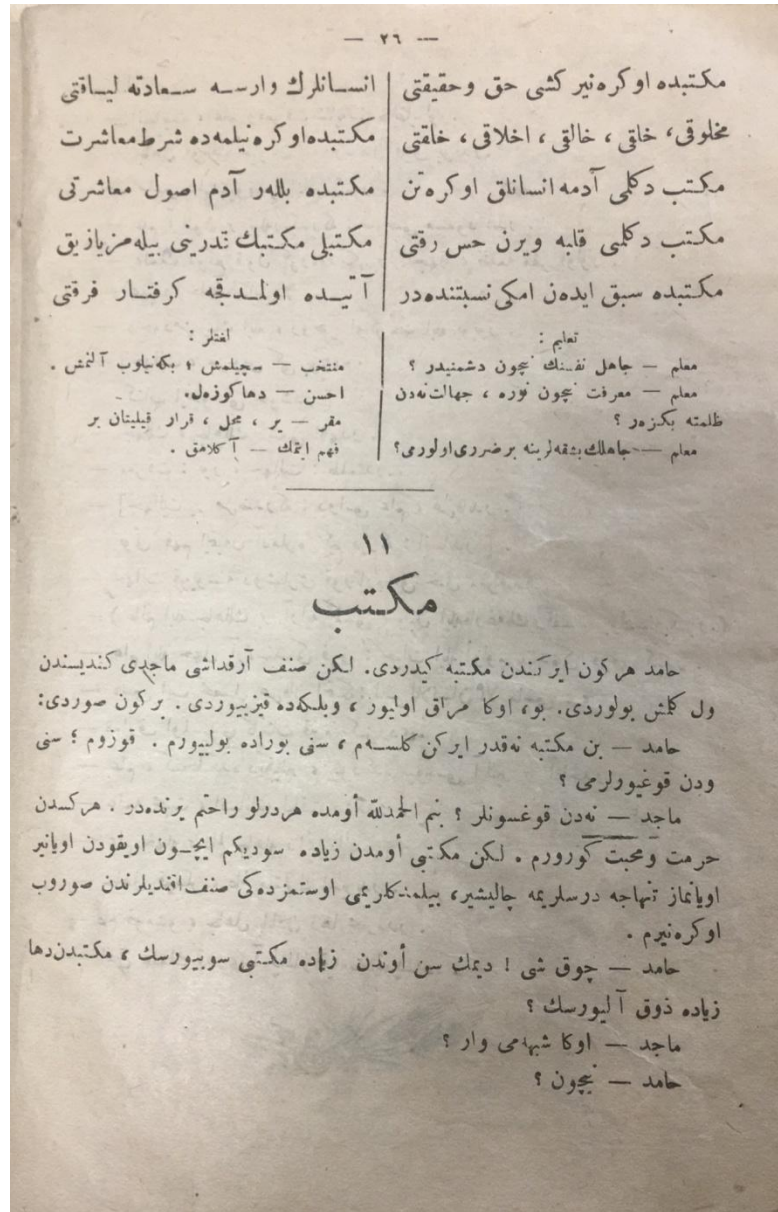
Sorsalar ben onu bilmem diyemedin.

-İlimin kaderini alim bilir.

- Alimler peygamberin varisidir.

- İnsaniyet, ilim ve mağrifet sayesinde beka bulur.
- Cahil kavmin hayvan sürüsünden farkı yoktur.
- İlimsiz ilim, meyvesiz ağaca benzer.
- İlim altın bir bileziktir ki sahibini mutlu eder.
- İlmin mevk-i kabul görmediği yerler cehle, zulme makul olur.
- İlim ruhun gıdasıdır.
- Vücudumuz yemek ile ruhumuz öğrenmek ile büyür.
- Cehalet haruz gibi boştur.
- Kitap, inci gibi hoştur.
- Cehlin, cahilin düşmanı Allah'tır.
- Marifet, nur; cehalet; zulmettir.
- Cehalet bir marazdır ki davası ilim, arifanedir.
- Bunu fehm etmeyen adamlara kim der ki: insandır.
- Cehalet kuyusuna düşenleri kurtaracak halb (ip) marifettir.
- Alim ile cahilin bir araya gelmesi bülbül ile karganın bir kafeste bulunmasına benzer.
- İlim ile cehl arasındaki fark hayat ile ölüm arasındaki fark gibidir.
- Maarif olmasaydı kainat kabire benzerdi.
- İlim gençlikte dikilir büyüdükçe meyvesi alınır bir ağaçtır.
- İlme muhabbet insanlığa liyakat demektir.
- İlim cehle, alim cahile her daim galiptir.
- Cahil kavimler, alim milletlerin esiridir.
- Alim komşu, cahil babadan daha muhteremdir.
- Ehl-i ilmin kadri açılmaz kıyamet kapısıdır.

Mektepte öğrenir kişi hak ve hakikati
Mahluku, halkı, haliki, ahlakı, hilkati
Mektep değil mi insana insanlık öğretene
Mektep değil mi kalbe veren hiss-i rikkati
Mektepte seba eden emeği nispetindedir
İnsanların varsa saadeti liyakatı
Mektepte öğrenebilmede şart-ı muaşeret
Mektepte beller adem usul-u muaşeret
Mektepli mektebini, kadrini bilmez yazık
Talimler:

Muallim: Cahil nefsinin niçin düşmanıdır?

Muallim: Marifet niçin nurdur, cehalet neden zulme benzer?

Muallim: Cahilin başkalarına bir zararı olur mu?

Lügatler:

Müntehabat: Seçilmiş, beğenilip alınmış

İhsan: Daha güzel

Makur: Yer, mahal, karar kılınan yer

Fehm etmek: Anlamak

(11) MEKTEP

Hamid her gün erkenden mektebe giderdi. Lakin sınıf arkadaşı Macid'i kendisinden evvel gelmiş bulurdu. Bu ona merak oluyor, belki de kızılıyordu. Bir gün sordu:

Hamid: Ben mektebe ne kadar erken gelsem de seni burada buluyorum kuzum, seni evden kovuyorlar mı?

Macid: Neden kovsunlar? Benim elhamdülillah evimde her türlü rahatım yerindedir. Herkesten hürmet ve muhabbet görürüm. Lakin mektebi evimden ziyade sevdiğim için uykudan uyanır uyanmaz tenhaca derslerime çalışır, bilmediklerimi üstümüzdeki sınıf efendilerinden sorup öğrenirim.

Hamid: Çok şey! Demek sen evinden ziyade mektebi seviyorsun, mektepten daha ziyade zevk alıyorsun?

Macid: Ona şüphe mi var?

Hamid: Niçin?

ماجد — بن اومدن نه استفاده ايدرم ؟ اوراده وجودم بسله تيورسه بوراده ده دماغم بسله نيور . البته بو ، دها فائده ليدر . بي استقباله حاضرلايان ؟ بكا بيلمداكرمي انسانلني اوكره تن اوم دكله مکتبدر . سن نه ظن ايديوورسك ! بزي آنا و بابالرمزك مکتبه كوندرمسي اولريزده كي يارامازلقلرمزدن قورتيلمق ايجونميدر ؟ خير ! خير ! بونك ايجون دكلدر . وظيفه مزي بلله مك ، بيلمداكرمزي اوكرنك ، ايلروده انسانلرك ايجنه انسان كي چيجه بيلمك ايجون يوللايورلر .

حامد — بوراسي بنده بيلورم . مکتبلر اولماسه بوقدر عللر ، فاضللر نردن يتشه جك ، دنياه نصل خدمت ايدم جكلردی ؟

ماجد — او حالده بنم مکتبه ايركن كاديكي ايجون صورديوورسك ؟ بو ، بروظيفه در . همده مکتبده پائلسي لازم كلن وظيفه لرك اك برنجيسدر .

حامد — يالكز بوني آكلاميورم . انسان درس زمانندن برايكي دقيقه اول مکتبه كيرسه وظيفه سي يامامشي اولور ؟

ماجد — خير ؟ ياماش اولور . لكن بز بوكتابلري نيچون اوقويوروز ؟ اونلرك ايجنده كورديكمز شيلر يامايه جق اولور ايسه بهوده كوز نوري دوكميم .

حامد — نه ديمك ايسه ديكنزي آكلامدم ؟

ماجد — قارده شم ! باقي تربيه اخلاقيه ومدنيه كتابي نه دييورم ، ديكار ايسه كز اوقويويم .

حامد — اوراده نه وار ؟

ماجد — رجا ايدرم ديكله يكلز : (اوقور) .

چو جقلرك مکتبه عائد وظيفه لري

افنديلر ! مکتبده موفق اولق ايجون شويش شيه دقت ايديكز ويونلري بلله يكلز : برنجيسي : مکتبه نه قدر ايركن كيدرسه كز اوقدر ابي اولور ، اوقدر مکتبي جوق سه ورسكز . اينكنجيسي : درس لري كزه چاليشكز ؛ اكر يوميه درسني ياماز ايسه كز امتحانده صيقتدي جكر وبلكدده صنفده قاليرسكز . درس لرينه ابي چاليشايانلر جاهل اوله رق يتشيرلر و ايلروده دخي وظيفه لريني يامازلر .

اوچنجيسي : آرقداشلر كزله ، ابي كچينكز ، اونلرك قلبني قيرمه يكلز ، مکتب آرقداشلغني انسان اولونجيه قدر اونونه ماز . انسان اك حقيقي دوستني مکتب صره لري

Macid: Ben evimden neden istifade ederim? Orada vücudum dinleniyorsa burada da dimağım besleniyor. Elbette bu daha faydalıdır. Beni istikbale hazırlayan, bana bilmediklerimi insanlığı öğreten evim değil, mekteptir. Sen ne zannediyorsun! Bizi ana ve babalarımızın mektebe göndermesi evdeki yaramazlıklarımızdan kurtulmak için midir? Hayır! Hayır! Bunun için değildir. Vazifemizi bellemek, bilmediklerimizi öğrenmek, ileride insanların içine insan gibi çıkmak için yolluyorlar.

Hamid: Burasını ben de biliyorum. Mektepler olmasa bu kadar alimler, fadılar nereden yetişecek, dünyaya nasıl hizmet edeceklerdi?

Macid: O halde benim mektebe erken geldiğimi niçin soruyorsun? Bu bir vazifedir, hem de mektepte yapılması lazım gelen vazifelerin en birincisidir.

Hamid: Yalnız bunu anlamıyorum. İnsan ders zamanından bir iki dakika mektebe gelirse vazifesini yapmış mı olur?

Macid: Hayır, yapmış mı olur? Lakin biz bu kitapları niçin okuyoruz? Onların içinde gördüğümüz şeyleri yapmayacak olur ise beyhude göz nuru dökmeyelim.

Hamid: Ne demek istediğinizi anlayamadım?

Macid: Kardeşim! Bak terbiye-yi ahlakiyye ve medeniyye kitabı ne diyor, dinlerseniz okuyayım.

Hamid: Orada ne var?

Macid: Rica ederim dinleyiniz. (okur)

Çocukların Mektebe Karşı Vazifeleri

Efendiler! Mektepte muvaffak olmak için şu beş şeye dikkat ediniz, bunları belleyiniz:

Birinci: Mektebe ne kadar erken gelerseniz o kadar iyi olur, o kadar mektebi çok seversiniz.

İkincisi: Derslerinize çalışınız. Eğer yevmiye yapmaz iseniz imtihanı sıkıntı çeker ve belki de sınıfta kalırsınız. Derslerine iyi çalışmayanlar cahil olarak yetişirler ve ileride dahi vazifelerini yapamazlar.

Üçüncüsü: Arkadaşlarla iyi güzel geçininiz, onların kalbini kırmayınız, mektep arkadaşlığını insan ölünceye kadar unutmaz, insan en hakiki dostunu mektep sıraları

اوزرئده انتخاب ايدەر . صنف آرقاداشلىنى بك قيمتى بر شيدەر . صافين سز بو قىدى
يىلمه مزللك ايتمهك ، اونلرى كوجنديرمهك ، الكزدن كادىكى قدر اونلره ياردىم ،
ايسلك ايله يىكز .

دردنجىسى : معلملر كىزه صوك درجه اطاعت و حرمت ايدىكز . اونلر سىزك معنوى
پدرلر يىكزدر . سىزه بىلمدكار يىكزى اوكره تن اونلردر . ايلروده نه قدر بيسوك آدم
اولورسه كىز بو فيضى معلملر كى سايه سنده قازانمش اولاجىكزدرن عادتاً اونلره منتدارلق
كوسىتملى وسوزلرني ديكلملى سىكز .

بشنجىسى : مکتبک نظاملرینه رعایت ایتلی سىكز . مکتبده انتظامی مخافظه ایچون هر
اورانك نظامنه رعایتیه مجبوردر . اگر سىز شیمدیدن نظامه اطاعت و رعایتیه آیشیاز
ایسه كىز ایلروده اطاعتیه سرکش بر آدم اولارق بئیشیر سىكز ، بوندن بك چوق
ضررلر كورور سىكز .

ایشته شو بش شیئه دقت و رعایت ایلر سىكز هر حالده مكافاتى كورور سىكز .

كورديكى حامد ! غالباً سن بو درسى ؟ بو بىخى دقتلیجه او قومامش سىك !

حامد — حقیقه بن بونلره دقت ایتمهش ، او درسده بولماش ایدم . بوندن صوكره

بنده سىك كې یا باجمه سوز ویریرم .

ماجد — تشكر ایدهرم ، قاردهشم .

— آرى ايله چوجوق —

— چوجوق فكر كيك ياكش !

طاطلى بالاله بال موى

ياپان بنم ؟ دويدكى ؟

شوق سوكر قالمارم ؟

بن فیرلره چیقارم .

آقشام چانار ، بن ایشده !

هر کون بویله بن ایشته !

سنده دورما کیت چالیش !

— آرى ، سن هپ اوچارسىك ؟

اوخ ، نه راحت یاشارسىك ؟

حرسىك ، آهوت بك حرسىك ؟

نه خواجه كوار ، نه درسىك !

بر دوشونجهك يوق سىك ،

كه كيكى قاجیر سىن ! . . .

لغتلى :

استقبال — كلاچك زمان ، ایلرلى .

رعایت ایتك — خاطرینی ، حکمتی صایغی ،

تعلیم :

معلم — انسان تحصیلى مکتبده یوقسه خصوصى

اولارق اوندی یا یلیدر ؟

معلم — مکتبده نلر قازانیلیر ؟

üzerinde inticap eder. Sınıf arkadaşlığı pek kıymetli bir şeydir. Sakın siz bunun kıymetini bilmemezlik etmeyin, onları gücendirmeyin, elinizden geldiği kadar onlara yardım, iyilik eyleyiniz.

Dördüncü: Muallimlerinize son derece itaat ve hürmet ediniz. Onlar sizin manevi pederlerinizdir. Size bilmediklerinizi öğreten onlardır. İleride ne kadar büyük adam olursanız bu feyzi muallimlerinize sayesinde kazanmış olacağınızdan adeta onlara minnettarlık göstermeli ve sözlerini dinlemelisiniz.

Beşinci: Mektebin nizamlarına riayet etmelisiniz. Mektepte intizamı muhafaza için nizamına riayet mecburdur. Eğer siz şimdiden nizamı itaat ve riayete alışmazsanız ileride itaatsiz, serkeş bir adam olarak yetişirsiniz, bundan pek çok zararlar görürsünüz.

İşte şu beş şeye dikkat ve riayet eylerseniz her halde mükafatını görürsünüz. Gördün mü Hamid? Galiba sen bu dersi, bu bahsi dikkatlice okumamışsın!

Hamid: Hakikaten ben bunlara dikkat etmemiş, o derste bulamamıştım. Bundan sonra ben de senin gibi yapacağım, söz veriyorum.

Macid: Teşekkür ederim, kardeşim.

ARI VE ÇOCUK

Arı sen hep uçarsın

Oh ne rahat yaşarsın

Hürsün hem de pek hürsün

Ne hocan var ne dersin

Bir düşüncen yok senin

Ki keyfini kaçırırsın

Çocuk fikrin pek yanlış

Tatlı balla bal mumu

Yapan benim, duydun u?

Şafak söker kalkarım

Ben kırlara çıkarım

Akşam çatar, ben işte

Her gün böyle ben işte!

Sen de durma git çalış!

Talimler:

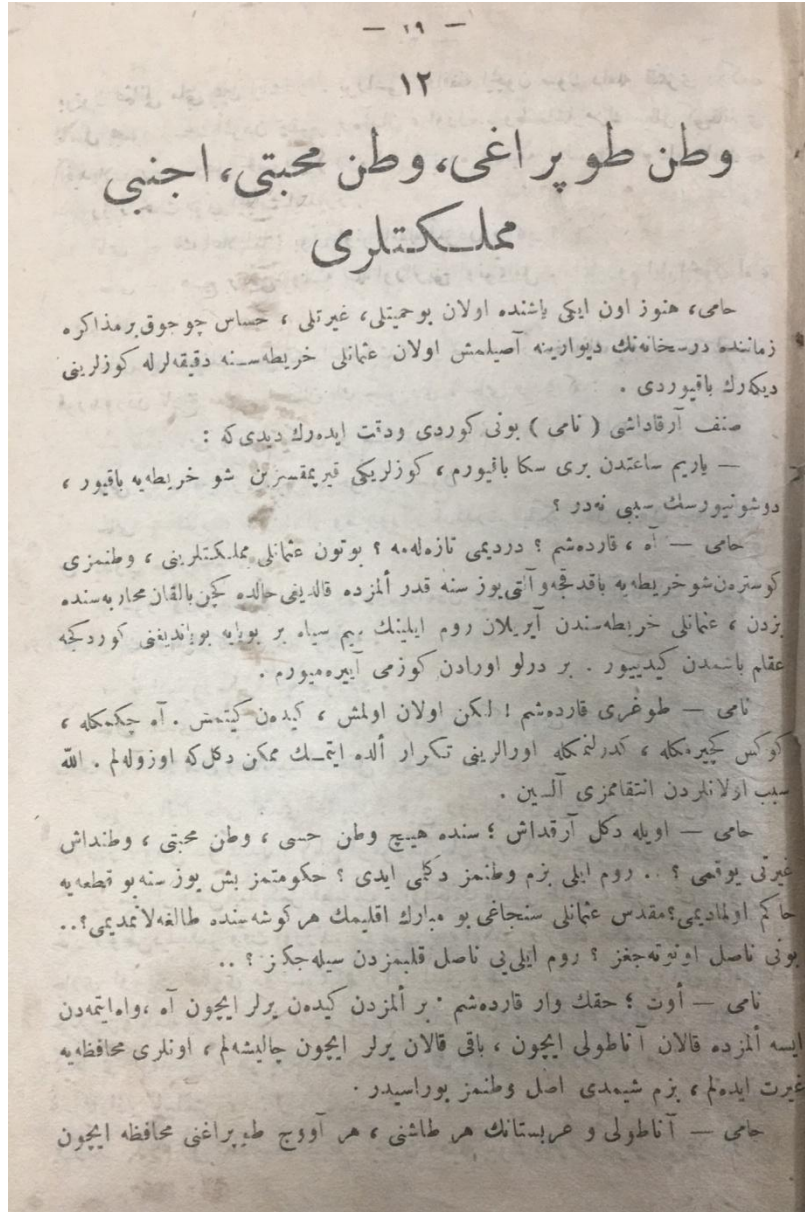
Muallim: İnsan tahsilini mektepte mi yoksa, hususi olarak evde mi yapmalıdır?

Muallim: Mektepte neler kazanılır?

Lügatler:

İstikbal: Gelecek, zaman ilerisi

Riayet etmek: Hatırını, hükmünü saymak

(12) VATAN TOPRAĞI, VATAN MUHABBETİ, ECNEBİ MEMLEKETLERİ

Hami henüz on iki yaşında olan, gayretli hassas bir çocuk. Bir müzakere zamanında dershanenin duvarına asılmış olan Osmanlı haritasına dakikalarca gözlerini dikerek bakıyordu.

Sınıf arkadaşı Nami bunu gördü ve dikkat ederek dedi ki:

- Yarım saatten beri sana bakıyorum, gözlerini kırpmaksızın şu haritaya bakıyor, düşünüyorsun sebebi nedir?

Hami: Ah kardeşim, derdimi tazeleme. Bütün Osmanlı memleketini vatanımızı gösteren şu haritaya baktıkça altı yüz sene kadar elimizde kaldığı halde geçen Balkan Muharebesi'nde bizden, Osmanlı haritasından ayrılan Rum ilinin simsiyah bir boyaya boyandığını gördükçe aklım başımdan gidiyor. Bir türlü gözümü oradan ayıramıyorum.

Nami: Doğru kardeşim! Lakin olan olmuş, giden gitmiş. Ah çekmekle, göğüs çekmekle, kederlenmekle oralarını tekrar elde etmek mümkün değil ki üzülelim. Allah sebep olanlardan intikamımızı alsın.

Hami: Öyle değil arkadaş! Sen de hiç vatan hissi, vatan muhabbeti, vatandaş gayreti yok mu? Rum ili bizim vatanımız değil miydi? Hükümetimiz beş yüz sene bu kıtaya hakim olmadı mı? Mukaddes Osmanlı sancağı bu mübarek iklimin her köşesinde dalgalanmadı mı? Bunu nasıl unutacağız? Rum ilini nasıl kalbimizden sileceğiz?

Nami: Evet hakkın var kardeşim. Biz elimizden giden yerler için ah vah etmektense elimizde kalan Anadolu için baki kalan yerler için çalışalım, onları muhafazaya gayret edelim, bizim şimdi asıl vazifemiz burasıdır.

Hami: Anadolu ve Arabistan'ın her taşını, her avuç toprağını muhafaza için

بوتون عثمانی ملتی یمن ایتشدور . بوراسی محافظه ایچون صوک دامله قانغزی دوکمه
ناصل مجبور ایسه که المزدن حقسنز بره آلتان ، اوزرنده وطنداشلرمنک سیلیر کبی قانلری
آقیدیلان یرلری وعلی الخصوص (روم ایلی) ینده بردقیقه اولسون اونوتماقچه اولیله چه
مجبوروز ، حیت بونی ایجاب ایتدیرر .
نامی — بک اعلا اما ! بونی اونوتماقچه المزدن نه کابر ؟
حامی — هیچ بر شی اولسه بیله اورالریخ اونوتماق . دایما روم ایلی ایچون آه ،
اوی ایتلی یز .
حامی ایله نامینک بوصورتله مباحثه ایتدکری صره ده درسخانه نیک بئیره سندن باقدینی
قوریدوردن تاریخ معامی احسان بک کچوردی . حامی دیدی که :
— طور نامی ، معلم بکدن بو مسئله نی صورالم . او بزه آکلاتسون .
نامی — صاقین بزه قیزوبده جزا ویرمسون .
حامی — خایر ! خایر ! او وطنپور بر آدمدر . بلکه بزدن ممنون بیله اولور .
بن یندوب صوره حتم .
بو سوز اوزرینه همان ایکسی ده درسخانه دن چیقارق معلمک آرقه سندن قوشدیلر .
احسان بک بونلرک کلدکلرئی کورنجه :
— نه ایتدورسکیز؟ دبه صوردی .
حامی افندی ادیبانه بر سلام ویردکدن صوکره نامی افندی ایله آره لرند کچن
مباحثه نی آکلاتدی و هانکیسنگ حقی اولدینی صوردی .
معلم — البته حامی افندی حقیلیر . هیچ روم ایلی اونوتولورمی؟ (وطن) مقدسدر ،
محترمدر ، وطن سونمایدور ؟ وطن اوغورنده جان ویرمکدن چکینمه ملی در ، دیوروز :
بو سوزلر وطن دیدیکمز قطعه نیک ، اولکانه یالکنز طائی ، طوبراغی ایچونمیدر ؟
خایر ! وطن دیدیکمز وقت اوزرنده طوغوب بویدیکمز یرلری ، حکومتمنک قانونلرمنک
جاری اولدینی محللاری دوشونمکله برابر اصل وطندن مقصد طوبراغی بابامنک ،
جدلرمنک قاتیلر بوغورمش ، هر طرفه وطنداشلرمنک ، ملتداشلرمنک ، دینداشلرمنک
کیککری کوملش ، هر بارچه سنی ضبط ایتک ایچون اجدادمن طرفلرندن بک بیوک
فداکارلقلر یاییلمش ، سنه لرجه ، عصرلرجه ، (عثمانی طوبراغی) دبه طانمش اولان
یرلردر . روم ایلی قطعه سنک ضبطی ایچون وقتیلر بیوک بابارمن نهرلر کبی قان دوکشلر ،

bütün Osmanlı milleti yemin etmiştir. Burasını muhafaza için son damla kanımızı dökmeye nasıl mecbur isek elimizden haksız yere alınan, üzerinde vatandaşlarımızın seller gibi kanları akıtılan yerleri ve ale'l-husus (Rum ili) ni bir dakika olsun onu unutmamaya öylece mecburuz. Hamiyyet bunu icap ediyor.

Nami: Pekala ama bunu unutmamakla elimizden ne gelir?

Hami: Hiçbir şey olmasa bile oralarını unutmamalı. Daima Rum ili için ah vah etmeliyiz.

Hami ile Nami'nin bu suretle muhabbet ettikleri sırada dershanenin penceresinden baktığı koridordan tarih muallimi İhsan Bey geçiyordu.

Hami dedi ki:

-Dur Nami, Muallim Bey'den bu meseleyi soralım. O bize anlatsın.

Nami: Sakın bize kızıp da ceza vermesin!

Hami: Hayır, hayır! O vatanperver bir adamdır. Belki bizden memnun bile olur. Ben gidip soracağım.

Bu söz üzerine hemen ikisini de dershaneden çıkaracak muallimin arkasından koştular. İhsan Bey, bunların geldiklerini görünce:

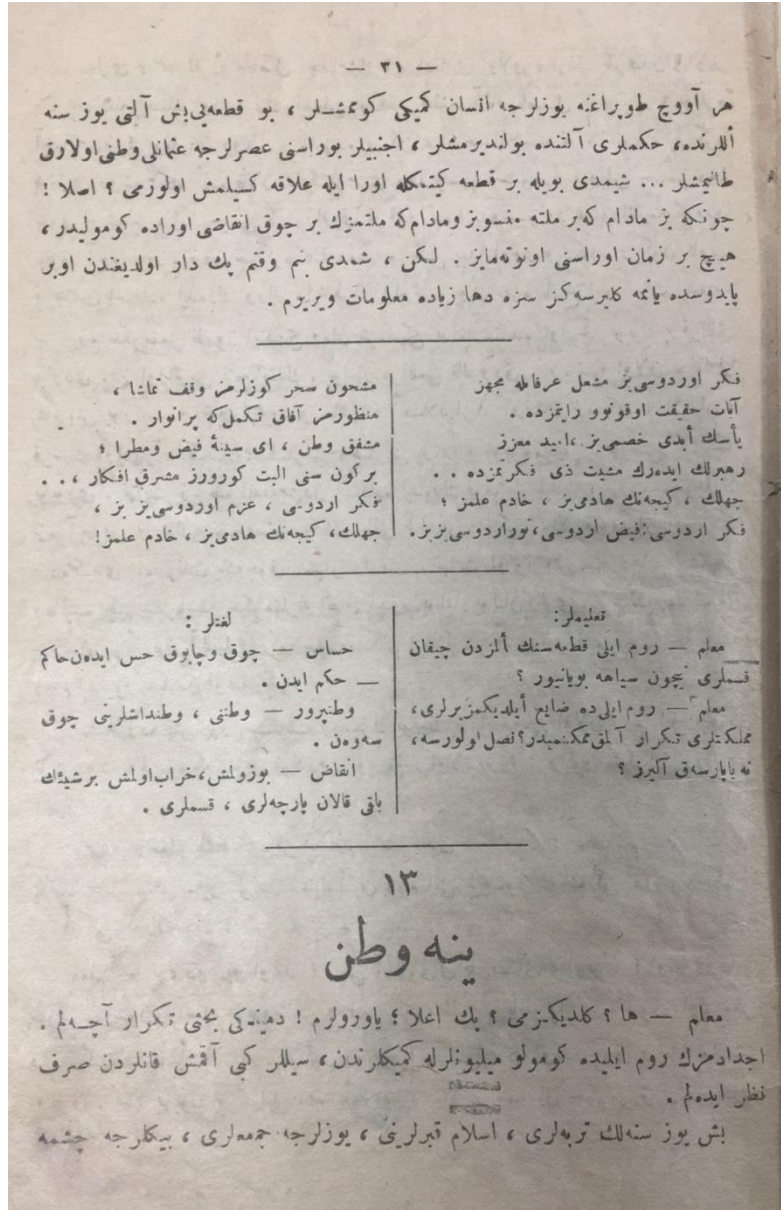
-Ne istiyorsunuz? diye sordu.

Hami Efendi edibane bir selam verdikten sonra Nami Efendi ile aralarında geçen mubaheseyi anlattı. Ve hangisinin haklı olduğunu sordu:

Muallim: Elbette Hami Efendi haklıdır. Hiç Rum ili unutulur mu? Vatan mukaddestir, muhteremdir, sevilmelidir. Vatan uğurunda can vermekten çekinilmemelidir, diyoruz.

Bu sözler vatan dediğimiz kıtanın, ülkenin yalnız taşı, toprağı için midir?

Hayır! Vatan dediğimiz vakit üzerinde doğup büyüdüğümüz yerleri, hükümetimizin kanunlarının cari olduğu mahalleri düşünmekle beraber asıl vatandan maksat toprağı babamızın, cedlerimizin kanıyla yoğrulmuş, her tarafta vatandaşlarımızın, millettaşlarımızın, dindaşlarımızın kemikleri gömülmüş her parçasını zapt etmek için ecdadımız taraflarından pek büyük fedakarlıklar yapılmış, senelerce, asırlarca Osmanlı toprağı diye tanınmış olan yerlerdir. Rum ili kıtasının zaptı için vaktiyle büyükbabalarımız nehirler gibi kan dökmüşler,

her avuç toprağını yüzlerce insanın kemiğini gömmüşler, bu kıtayı beş altı yüz sene ellerinde, hükümleri altında bulundurmuşlar, ecnebiler burasını asırlarca Osmanlı vatani olarak tanımlamışlar... Şimdi böyle bir kıta gitmekle orayla alaka kesilmiş olur mu? Asla! Çünkü biz mademki bir millete mensubuz ve mademki milletimizin birçok enkazı orada gömülmüştür, hiçbir zaman orasını unutmayacağız. Lakin şimdi benim vaktim pek dar olduğundan öbür paydosta yanıma gelirsiniz size daha ziyade malumat veririm.

Talimler:

Muallim: Rum ili kıtasının elimizden çıkan kısımları niçin siyaha boyanıyor?

Muallim: Rum ili de zayi eylediğimiz yerleri, memleketleri tekrar almak mümkün müdür? Nasıl olursa ne yaparsak alırız?

Lügatler:

Hassas: Çok ve çabuk hisseder, hakim hüküm eden.

Vatanperver: Vatanını, vatandaşlarını çok seven.

Enkaz: Bozulmuş, harap olmuş bir şeyin baki kalan parçaları, kısımları.

(13) YİNE VATAN

Muallim: Ha, geldiniz mi? Pekala, yavrularım. Deminki bahsi tekrardan açalım. Ecdadımız Rum ilinde gömülü milyonlarla kemiklerinden seller gibi akmış kanlarından, sarf-ı nazar edelim.

Beş yüz senelik türbeleri. İslam kabirlerini, yüzlerce camileri, binlerce çeşme

و مدرسه‌ری و عمارت‌لر و الحاصل اجدامزك بزه یادکاری اولان ، اونلر طرفندن الىالابد
بزه محافطه ايدلك اوزره ترك ايدیلان بو قدر محقتم آثار ناصیل اونوتیلیر ؟ یونلر
آجیازی بزه یونلردن دولایي لمبزه بر کین ، ألم صاقلامقله نه قازانیرز . بر کره
یونلری دوشونمکه آله قالان مملکتلرمیزی دها چوق سیوه‌رز ، وطن جسمز دها
چوق یوکسلیر . ایکنجیسی بزه اورالری نه قدر چوق دوشونور ، اورالری نه قدر
چوق آچیرساق ، بزدن سوکره کانلرده بو حس پیدا اولور وبلکده بر کون کلوب
فرستدن استفاده ایدره اورالری تکرار آلیرلر . بونی سزه تاریخ ایله اثبات ایدیم .
بزم حکومتز ظهور ایدیکي زمان شیمدیکی بولغارستانده اولدجه بویوک برقراللق
واردی . بزه اورالری فتح ایتدک . بولغار قراللقی قالدیردق . بزه نینه اولان بولغارلر
تمام بش یوز سنه ایچین ایچین بو حالرینه آغلایدیلر . کیزلیدن بزه کین باغلایدیلر ،
فرست آرادیلر ، کندی مملکتلری و وطنلری بر دلو اونوتهمادیلر . بو حس کیتسک
بو بودی . نهایت بزم ضعیفه مزدن استفاده ایدره قومیتلر یایدیلر . نهایت مسقوفلرک
بزه آجیدنی بر محاربه نتیجه‌سینده بکلاک حالی آلدیلر . لیکن حالا قانمیدیلر . چونکه
بزه کندی جنسلردن بک چوق کشیار واردی . نهایت اوتور بش سنه دها چالیشدیلر
وعاقبت کچن سفر باشقه حکومتلره اتفاق ایدوب بولغار بولان یولری . بزم تدبیرسز لکمز
یوزندن - المزدن آلدیلر . کورسور میسکمز ؟ ملتیرک حسی ، انتقامی یوزلرجه سنه
دوام ایدیلور ، ببادن اوغله کچیلور .

ایشته بزه بش یوز سنه‌لک وطنمزک بویوک بر بارجه‌سی اولان روم ایلی ایچون
بویله دوشونالم . بو حساری اولادمز ویرلم . اولاییلیرک : بر کون تکرار اورالری
آلیرز .

نامی — معلم بک تشکر ایدرم . شیمدی آکلادمگه ؟ آرقداشم حامی اقدی
تامابه حتلی ایتمش . بو کوندن اعتبار آ بن روم ایلی ایچون اونک کبی دوشونه‌جکم ،
اونک کبی کدرلنه‌جکم .

معلم — بو، دوعرو اوغلم ؛ لیکن آناطولی یی عربستانی ، اونوته ؟ اونلری دها
چوق دوشون . اصل بزم وطنمز ، الک اسکی وطنمز آناطولی‌دیر . منسوب اولدیغمز
دین عربستاندن نشأت ایتمشدر . بوکون روم ایلی غائب ایتمکه اوقدر چوق بر ضایع ایتمش
ولمادق . حالا بویوک بر عثمانلی ایمپراطورلنی ، حالا بر مسلمان حکومتی بزه یا معاذالله

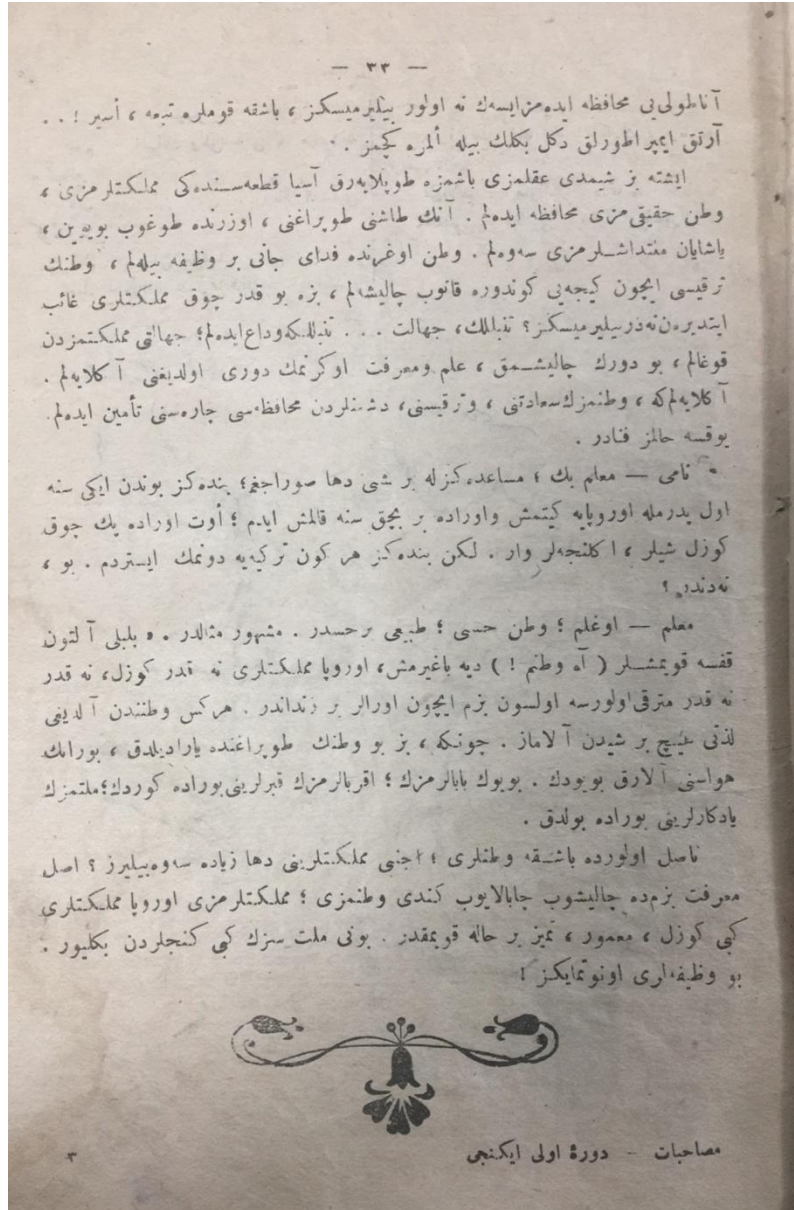
ve medreseleri, imaretleri velhasıl ecdadımızın bize yadigar olan, onlar tarafından ilelebet bizi muhafaza edilmek üzere terk edilen bu kadar muhteşem asar (yapılar) nasıl unutulur? Bunlara acımay mıyız? Bunlardan dolayı kalbimizde bir kin, elem saklamakla ne kazanırız? Bir kere bunları düşünmekle elde kalan memleketlerimizi daha çok severiz, vatan hissimiz daha çok yükselir. İkincisi biz oralarımızı ne kadar çok düşünür, oralarına ne kadar çok acırsak bizden sonra gelenlerde de bu his peyda olur ve belki de bir gün gelip fırsattan istifade ederek oralarımızı tekrar alırlar. Bunu size tarih ile ispat edeyim.

Bizim hükümetimiz zühur ettiği zaman şimdiki Bulgaristan'da oldukça büyük bir krallık vardı. Biz oraları fethettik, Bulgar krallığını kaldırdık. Bize tabi olan Bulgarlar tam beş yüz sene için için bu hallerine ağladılar. Gizliden bize kin bağladılar. Fırsat aradılar, kendi memleketlerinin, vatanlarını bir türlü unutamadılar. Bu his gittikçe büyüdü. Nihayet bizim zayıflamamızdan istifade ederek kavmiyetler yaptılar. Nihayet Moskofların bize açtığı bir muharebe neticesinde beklenen halini aldılar. Lakin hala kanmadılar. Çünkü bizde kendi cinslerinden pek çok kişiler vardır. Nihayet otuz beş sene daha çalıştılar ve akıbet geçen sefer başka hükümetlerle ittifak edip Bulgar bulunan yerleri bizim tedbirsizliğimiz yüzünden elimizden aldılar görüyor musunuz? Milletleri hissi, intikamı yüzlerce sene devam ediyor, babadan oğula geçiyor.

İşte biz de bu yüzden beş yüz senelik vatanımızın büyük bir parçası olan Rum ili için böyle düşünelim. Bu hisleri evlatlarımıza verelim. Olabilir ki bir gün tekrar oraları alırsız.

Nami: Muallim Bey, teşekkür ederim şimdi anladım ki arkadaşım Hami Efendi tamamıyla haklıymış. Bugünden itibaren ben Rum ili için onun gibi düşüneceğim, onun gibi kederleneceğim.

Muallim: Bu doğru oğlum. Lakin Anadolu'yu Arabistan'ı unutma. Onları daha çok düşün. Asıl bizim vatanımız, en eski vatanımız Anadolu'dur, mensup olduğumuz din Arabistan'dan neş'et etmiştir. Bugün Rum ilini kaybetmekle o kadar çok yer zayi etmiş olmadık. Hala büyük bir Osmanlı İmparatorluğu, hala bir Müslüman hükümetiyiz. Ya maazallah

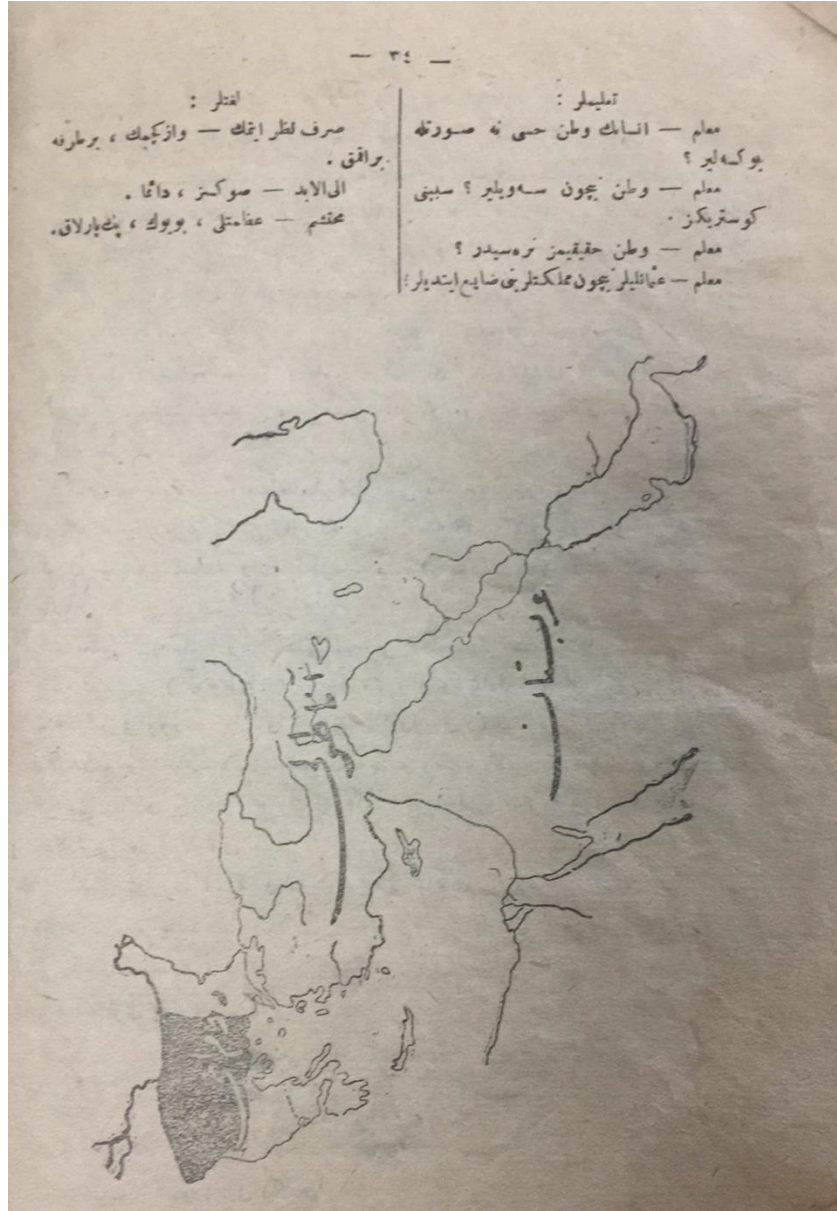

Anadolu'yu muhafaza edemezsek ne olur biliyor musunuz? Başka kavimlere tebaa, esir... Artık imparatorluk değil beylik bile elimize geçmeyecek. İşte biz şimdi aklımızı başımıza toplayarak Asya kıtasındaki memleketimizi, vatan-ı hakikimizi muhafaza edelim. Onun taşının toprağının üzerinde doğup büyüyen, yaşayan vatandaşlarımızı sevelim. Vatan uğrunda fedayıcı vazife bilelim. Vatanın terakkisi için geceyi gündüze katıp çalışalım, bize bu kadar çok memleketleri kaybettiren nedir, bilir misiniz? Tembellik, cehalet... Tembelliğe veda edelim. Cehaleti memleketimizden kovalım. Bu devrin çalışmak, ilim ve mağrifet öğrenmek devri olduğunu anlayalım. Anlayalım ki vatanımızın saadetini ve terakkisini düşmanlardan muhafazası çaresini temin edelim. Yoksa halimiz fenadır.

Nami: Muallim Bey, müsaadenizle bir şey daha soracağım. Bendeniz bundan iki sene evvel pederimle Avrupa'ya gitmiş ve orada biraz kalmış idim. Evet, orada pek çok güzel şeyler, eğlenceler var. Lakin bendeniz her gün Türkiye'ye dönmek istedim. Bu nedendir?

Muallim: Oğlum, vatan hissi, tabii bir histir. Meşhur bir meseledir: "Bülbülü altın kafese koymuşlar (Ah vatanım!) diye bağırmış." Avrupa memleketleri ne kadar güzel ne kadar müterakki olursa olsun bizim için oralar bir zindandır. Çünkü biz bu vatanın toprağından yaratıldık, buranın havasını alarak büyüdük. Büyükbabalarımızın, akrabalarımızın kabirlerini burada gördük, milletimizin yadigarlarını burada bulduk. Nasıl olur da başka vatanları, ecnebi memleketlerini daha ziyade sevebiliriz? Asıl marifet bizimde çalışıp çabalayıp kendi vatanımızı memleketlerimizi Avrupa memleketleri gibi güzel, mamur, temiz bir hale koymaktır. Bunu millet sizin gibi gençlerden bekliyor.

Bu vazifeleri unutmayınız!

Talimler:

Muallim: İnsanın vatan hissi ne suretle yükselir?

Muallim: Vatan niçin sevilir? Sebebini gösteriniz.

Muallim: Vatan-ı hakikimiz neresidir?

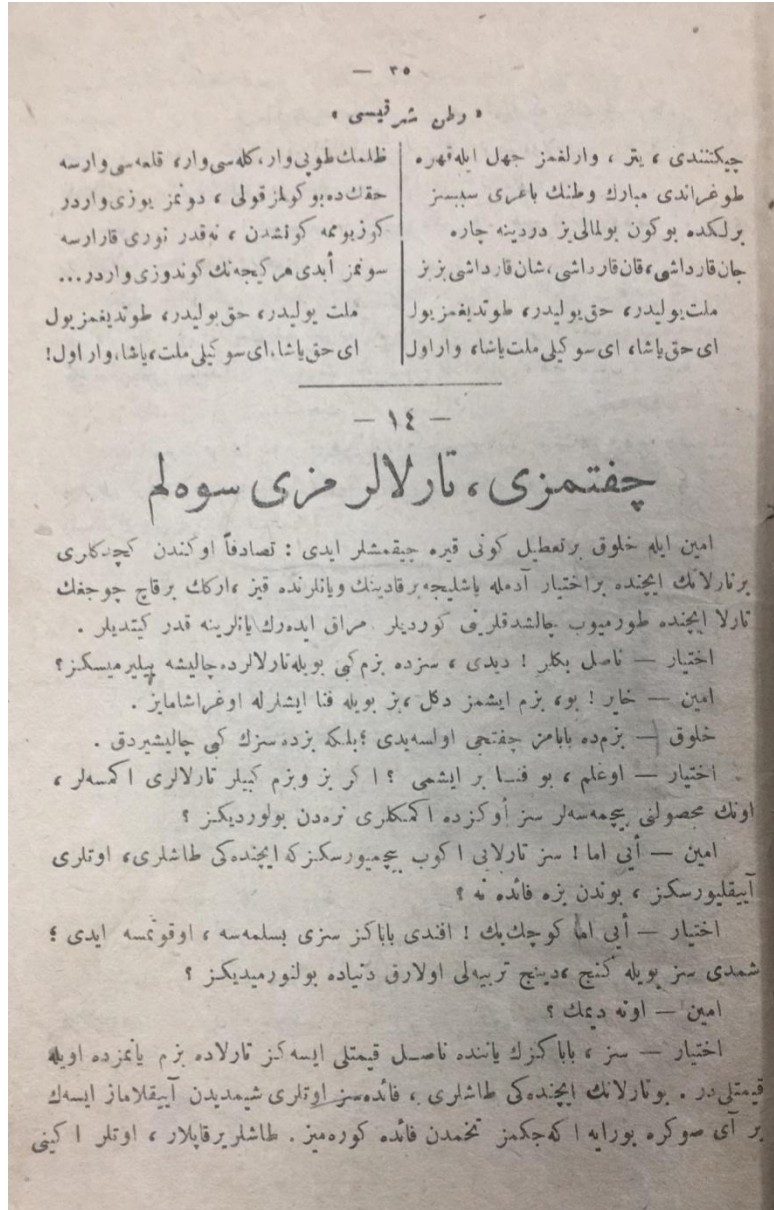
Muallim: Osmanlılar memleketi niçin zayi ettiler?

Lügatler:

Sarf-ı nazar etmek: Vazgeçmek, bir tarafa bırakmak.

İlelebed: Sonsuz, daima

Muhteşem: Azametli, büyük, pek parlak

VATAN-I ŞEREFİYE

Çiğnendi, yeter varlığımız cehl ile kahra
Doğrandı mübarek vatanın bağı sebebsiz
Birlikte bugün bulmalıyız derdine çare
Can kardeşi, kan kardeşi, şan kardeşiyiz biz
Millet yoldur, hak yoludur, tuttuğumuz yol
Ey halk yaşa, ey sevgili millet yaşa, var ol!
Zulmün top var, güllesi var, kalesi varsa
Hakkın da bükülmez kolu, dönmez yüzü vardır
Göz yumma güneşten ne kadar nuru kararsa
Sönmez ebedi her gecenin bir gündüzü vardır...
Millet yoludur, hak yoludur tuttuğumuz yol
Ey halk yaşa, ey sevgili millet yaşa, var ol

(14) ÇİFTELERİMİZİ, TARLALARIMIZI SEVELİM

Emin ile Haluk bir tatil günü kıra çıkmışlardı. Tesadüfen önünden geçtikleri bir tarlanın içinde bir ihtiyar adamla yaşlıca bir kadının ve yanlarında kız erkek birkaç çocuğu tarla içinde durmayıp çalıştıklarını görürler. Merak ederek yanlarına kadar gittiler.

İhtiyar: Nasıl beyler! dedi. Siz de bizim gibi böyle tarlalarda çalışıyor musunuz?

Emin: Hayır, bu bizim işimiz değil, biz böyle fena işlerle uğraşmıyoruz. Bizim de babamız çiftçi olsaydı belki bizde sizin gibi çalışırdık.

İhtiyar: Oğlum, bu fena bir iş mi? Eğer biz ve bizim gibiler tarlaları ekmezler onun mahsulünü biçmeseler siz evinizde ekmekleri nasıl bulurdunuz?

Emin: İyi ama siz tarlayı ekip biçmiyorsunuz ki içindeki taşları, otları ayıklıyorsunuz, bundan bize faide ne?

İhtiyar: İyi ama küçük bey, efendi babanız sizi beslemese okutmasaydı şimdi siz böyle genç, dinç, terbiyeli olarak dünyada bulunur muydunuz?

Emir: O ne demek?

İhtiyar: Siz, babanızın yanında nasıl kıymetli iseniz tarla da bizi için öyle kıymetlidir. Bu tarlanın içindeki taşları, faidesiz otları şimdiden ayıklamazsak bir ay sonra buraya ekeceğimiz tohumdan faide göremeyiz. Taşlar yer kaplar, otlar ekini

ضعيف دوشورور . سزك آكلایه جفكز برابا ، جوجغنی تربیه ایتك ایچون ناسل اونك طبعینه کوردی قنالقیری دفع ایتك ایسترسه بز کوییلرده اولادمن دندا قیمتی اولان تارلارمنه بویله جه باقایی بز . فضله ، مضر شیلری آییقلامالی بز .

خلوق — اختیار ! سزده مبالغه ایدییورسکز ها ! هیچ آدمک اولادی ایله قوری بر تارلا قیمته بر اولورمی ؟

اختیار — اوغلم ! بونارلا بالکیز بئم دکادر . بوندن یالکیز بن فائده کورمیورم . بورادن جیقه جق بقدایدن شو شهرده کیم بیلیر قاج یوز کشی اکمک یابوب بیه جک ، قاج دکرمنچی بو بقدانی اوکومک ایچون یاره قزانه جق ، قاج حمال ، قاج بارکیرچی بوناری طاشیمق ایچون سیلنه جک ! بر انسانک اولادینسک هرکسه بو قدر فائده سی اولورمی ؟ سزك قوری طوبراق دیه کوردی بکیز بونارلا ، سنده بر قاج یوز کشینک یوزنی کولدی ریور . باشقه تارلارده بویله در . شو حالده طوبراق ، چفتلر ، تارلار ، انسانلرک ولی نعمتیدر دیمکدر .

خلوق — بودیدکار کز دوشور ، لکن جاننر تارلار شیبدی حرمتی ایدلم ؟
امین — یاخود نرده تارلا کورور ایسه کیدوب طوبراغنی می اوپلم ؟
اختیار — البته ؟ تارلار جفت وجوبوغه حرمت ایدرک تارلارک طوبراغنی اوپک یا ، سزك بتون احتیاجکیزی بونارلار حاضر لیور . اگر جیقه جیلر یسنه اتفاق ایدوبده تارلارنی اکزلر ایسه انسانلرک یاریسی آچلمقدن اولورلر . ایکی سنه اکسهرلر موجودلرکده یاریسی اولور . هله اوچ سنه اکسهرلر همان دنیا ده صاغ آدم قالماز .
خلوق — صحیح بویله !

zayıf düşürür. Sizin anlayacağınız bir baba çocuğunu terbiye etmek için nasıl onun tabiatında gördüğü fenalıkları defetmek isterse biz köylüler de evladımızdan daha kıymetli olan tarlalarımıza böylece bakmalıyız. Fazla, muzur şeyleri ayıklamalıyız.

Haluk: İhtiyar, siz de mübalağa ediyorsunuz ha! Hiç adamın çocuğu ile kuru bir tarla kıymetçe bir olur mu?

İhtiyar: Oğlum, bu tarla yalnızca benim değildir. Bundan yalnız ben faide görmüyorum. Buradan çıkacak buğdaydan şu şehirde kim bilir kaç yüz kişi ekmek yiyor? Kaç değirmenci buğdayı öğütmek için para kazanacak? Kaç hamal, kaç beygirci bunları taşımak için sebezlenecek. Bir insan evladının herkese bu kadar faidesi olur mu? Sizin kuru toprak diye gördüğünüz bu tarla, senede birkaç yüz kişini yüzünü güldürür. Başka tarlalarda böyledir şu halde toprak çiftçilerin, tarlalar insanların veli nimetidir demektir.

Haluk: Bu dedikleriniz doğru, lakin cansız tarlalara şimdi hürmet mi edelim?

Emin: Yahut nerede tarla görürsek gidip toprağını mı öpelim?

İhtiyar: Elbette, tarlalara çift ve çubuğa hürmet ederek toprağını öpmek ya, sizin bütün ihtiyacını bu tarlalar hazırlıyor. Eğer çiftçiler bir sene ittifak edip tarlalarını ekmezlerse insanların yarısı açlıktan ölür. İki sene ekemeseler mevcudların da yarısı ölür. Hele üç sene ekmezlerse hemen dünyada sağ adam kalmaz.

Haluk: Sahih böyle!

اختیار — ایشته نه زمان که سزک کی افندیل تارلارک ، چفت و چوبوغک قیمتی
چفتچیلرک قدری تمامیه آکلارسه اوزمان دنیاده دوزیلر .

امین — نه دن ؟

اختیار — چونکه : سز ایلروده ، امور اولورسه کز ، کوبیلرله ، چفتچیلرله
آچیرسکیز ، اولری حمایه ایدرسکیز ، بونلره نظام باجاسکیز .

چفتچیلر راحت یوزی کورورارسه ده چوق چالیشیرلر . دهنا چوق حاصلات
پایارلر ، اکر مأمور اولمایوده بخیار اولورسه کز ینه چفتچیلرله غدر ایتیزسکیز .
صنعتکار اولسه کز چفتچیلرله یاردم ایدرسکیز ، عسکر اولسه کز آتیر کزله تارلارلی
چیکنه مکدن ساقیزسکیز . نه فائده که بزم شهریلر نه تارلارک قدری ، نه چفتچیلرک
قیمتی بیلورلر . هر کس بزم غدر ایدیور .

امین — خلوق : بو اختیار نه قدر طوغری سویله یور !

اختیار — ایشته سویله افندی اوغللرم : سز دایما تارلارلی ، چفت و چوبوغی ،
کوبیلرلی سوکیز ، اولرله فنالق یایمقدن ساقیزسکیز .

تعلیملر :	افتلر :
معلم — چفتچیلرلی بیچون سومه لی بز ؟	تصادفاً — راست کله .
معلم — چفتچیلرلی سومک ، اولرله آجیه ق	محصول — حاصلات .
ناصل اولور ؟	مضر — ضرر ویرن .
معلم — اکین چیکنه یلر ناصل آدملردر ؟	اتفاق — برلشمه .
معلم — تربیه اخلاقیه ایله کوبیلنک تارلارده	غدر — ظلم .
چالیشمی آره سنده بر مناسبت وارمیدر ؟	

وطنه قارشى وظیفه لر من

امتحانده میز ؛ صبحی افندی به صورتی :

— افندی ؛ وطنه قارشى قاچ درلو وظیفه لر من واردر .

صبحی — درت درلو افندم .

میز — اولر نه در ؟

İhtiyar: İşte ne zaman ki sizin gibi efendiler tarlaların, çiftin ve çubuğun kıymetini, çiftçilerin kadrini tamamıyla anlarsa o zaman dünya da düzelir.

Emin: Neden?

İhtiyar: Çünkü siz ileride memur olursanız köylülere, çiftçilere acırsınız, onları himaye edersiniz, bunlara zulm yapmazsınız. Çiftçiler rahat yüzü görürlerse daha çok çalışırlar. Daha çok hasılat yaparlar. Eğer memur olmayıp da tüccar olursanız yine çiftçilere gadr etmezsiniz. Sanatkar olursanız çiftçilere yardım edersiniz. Asker olursanız atlarınızla tarlaları çiğnemekten sakınırsınız. Ne faide ki bizim şehirler ne tarlaların kadrini, ne çiftçilerin kıymetini biliyor. Herkes bize gadr ediyor.

Emin: Haluk, bu ihtiyar ne kadar doğru söylüyor.

İhtiyar: İşte böyle efendi oğullarım, siz daima tarlaları, çift ve çubuğu, köylüleri seviniz, onlara fenalık yapmaktan sakınınız.

Talimler:

Muallim: Çiftçileri niçin sevmeliyiz?

Muallim: Çiftçileri sevmek, onlara acımak nasıl olur?

Muallim: Ekin çiğneyenler nasıl adamlardır?

Muallim: Terbiye-yi ahlakiye ile köylünün tarlalarda çalışması arasında bir münasebet var mıdır?

Lügatler:

Tesadüfen: Rastgele

Mahsul: Hasılat

Muzır: Zarar veren

İttifak: Birleşme

Gadr: Zulüm

(15) VATANA KARŞI VAZİFELERİMİZ

İmtihanda mümeyyiz, Subhi efendiye sordu:

-Efendi, vatana karşı kaç türlü vazifemiz vardır?

Subhi: Dört türlü Efendim.

Mümeyyiz: Onlar nedir?

صبحی — وطنی سومك — وطنده جارى اولان قانونلار اطاعت و رعایت ایتك —
 وطنك محافظی ایچون عسکر اولیق — وطنك ترقیسنه ، سلامت و سعادتیه صرف
 اولیق اوزده حکومتك بزدن ایستدیکی ویرکولری ویرمك .
 میز — وطنی سومك ناصل اولور ؟ وطن نیچون سویلیر ؟
 صبحی — وطن بزم والده مندر . روح و وجود من اوکامر بوطدر . وطنی سومك
 هر کسك بوینك بورجیدر .
 وطنی سومك نالکوردور . وطنی سومك دیمك ، اونك سعادت و سلامتی ایچون
 المزدن نه کی خبر کلیرسه بائق ، وطنداشلار من ممدساوند بولمق ، کیمسه به وطنه
 وطنداشلار من حقنده سوز سویله ممدک و ایجاب ایدرسه وطن اوغرنده اولمکی جان
 منت بیلک ، وطنی مدافعه ایدیمکه حاضر لائمش اولیق کی شیردر .
 میز — ایکنجیسی سویله ، یعنی قانونه اطاعتی ؟
 صبحی — بویونلار منک ، حکومت آدملر منک ، مبعوللار منک یا بدقلری قانونلر
 بوتون اهل وطن سعادت و سلامتی ایچوندر . بونلره ، بوقانونلار اطاعت و رعایت
 هر حیثی وطنداشك الیه برنجی وایفه سیدر .
 میز — قانونه اطاعت ایچمن نه اولور ؟
 صبحی — درجه سنه کوره جزا کورور ، یعنی حیدرجه نه کوتوریلور ، ایجاب
 ایدرسه آسایر . چونکه بویله لر عاصی دیمکدر .
 میز — اوچنجیسی اولان عسکرلیکی سویله ؟
 صبحی — مادامکه هر کس ، هر عثمائی بو وطندن استفاده ایدیور ، مادامکه هر کس
 هر عثمائی بو وطن سایه سنده یاشایور . اولده وطن دشمن شرندن ، تجاوزندن محافظه
 ایتك . نه هر عثمائی بویونک بورجیدر . بو محافظه کیفیتی ده ایچق عسکرلک سایه سنده
 اولور . بوگون هر ملت افرادى کندی وطنلری مدافعه و محافظه ایچون عسکر اولورده
 عسکر اوغل عسکر اولان قهرمان عثمائلیری بوشرفی خدمتدن قاجارلار ؟ عسکرلک
 زمانمز کلنجه قوشوب قیشله به کیتملی واورده عسکرلک اوکرتملی نر .
 میز — عسکرلکدن قاجارلره نه دینیر واونلره نه بایلیر ؟
 صبحی — عسکرلکدن قاجارلره علم اخلاقچه حیثیت دینیر و قانونده واونلره بویوک
 جرالر بایلیر .

Subhi: Vatanı sevmek, vatanlar cari olan kanunlara itaat ve riayet etmek, vatanın muhafazası için asker olmak, vatanın terakkisine selamet ve saadetine sarf olunmak üzere hükümetin bizden istediğini vergileri vermek.

Mümeyyiz: Vatanı sevmek nasıl olur? Vatan niçin sevilir?

Subhi: Vatan, bizim validemizdir. Ruhumuz ve vücudumuz ona merbuttur. Vatanı sevmek herkesin boynunun borcudur.

Vatanı sevmeyen nankördür. Vatanı sevmek demek onun saadet ve selameti için elimizden ne gibi hayır geliyorsa yapmak, vatandaşlarımıza muavenette bulunmak, kimseye vatanımız ve vatandaşlarımız hakkında söyletmeme ve icab ederse vatan uğrunda ölmeyi cana minnet bilmek, vatanı müdafaa edebilmeye hazırlanmış olmak gibi şeylerdir.

Mümeyyiz: İkincisi söyle, yani kanuna itaat?

Subhi: Büyüklerimizin, hükümet adamlarımızın, mebuslarımızın yaptıkları kanunlar bütün ehl-i vatan, saadet ve selameti içindir. Bunlara, bu kanunlara itaat ve riayet her hamiyeti vatandaşın en birinci vazifesidir.

Mümeyyiz: Kanuna itaat etmeyen ne olur?

Subhi: Derecesine göre ceza görür. Yani hapishaneye götürülür. İcab ederse asılır. Çünkü böyleler asi demektir.

Mümeyyiz: Üçüncü olan askerliği söyle?

Subhi: Mademki herkes her Osmanlı bu vatandan istifade ediyor mademki herkes her Osmanlı bu vatan sayesinde yaşıyor. O halde vatanı düşman şerrinden, tecavüzden muhafaza etmek yine her Osmanlının boynunun borcudur. Bu muhafaza keyfiyeti de ancak askerlik sayesinde olur. Bugün her millet efradı kendi vazifelerini müdafaa ve muhafaza için asker oluyor da asker oğlu asker olan kahraman Osmanlılar mı bu şerefli hizmetten kaçarlardı? Askerlik zamanımız gelince koşup kışlaya gitmeli ve orada askerlik öğrenmeliyiz.

Mümeyyiz: Askerlikten kaçanlara ne denir ve onlara ne yapılır?

Subhi: Askerlikten kaçanlara ilm-i ahlakça hamiyetsiz denir ve kanunen de onlara büyük cezalar yapılır.

میز — عسکرلک وظیفه سی ندر؟
صبحی — وطنی محافظه و اوزرینه هجوم ایدن دشمنلره قارشى کونکشی سپر
ایده زک مدافعه ایلمکده در .

میز — عسکرلک اساسی ندر؟
صبحی — عسکرلک اساسی ، روحی اطاعتدر . یعنی عسکر کندیسندن بویوکنک
وپردیکی امره تمایله رعایت و اطاعت ایتملیدر .
میز — عسکرلک مقدس برمسلیکیدر؟
صبحی — بتون مسکیرلک اک مقدسی عسکرلکیدر .
میز — نیچون؟

صبحی — چونکه : براتسان عسکر اولدینی کون بوتون وطنداشلره «ای وطنداشلر
بن سزک حاکمیزی ، ناموسکیزی محافظه و مدافعه ایچون اولمکه کیدیوروم . اکر بر
محاربه اولوبده اولورسرم؟ شهیداولورم اولیوب صاغ دوزسرم غازیلک عنوانی قازانیرم .
دیش اولور . بوآز شرفیدر؟ برده مادام که دنیاده هرشیدن مقدس اولان (وطن)
در . اونک محافظه سینه مخصوص اولان عسکرلک مسلیکی ده البته هر مسلیک اک شرفلیسیدر .
میز — آفرین اقدی! آبی چالشمشک ، اولبه ایسه وطنه قارشى اولان دردنجی
وظیفه مزى ده سوله .

صبحی — وطنه قارشى اولان دردنجی وظیفه مزده ویرکومزی کونکزک رضاسیله
ویرمکدر .

میز — نیچون ویرکوز؟
صبحی — تابع اولدیمیز حکومت وطنی محافظه ایچون قره ده ، دکزده برجوق
عسکر بسلامکه ، بونلره طوب ، تفک ، جیخانه آلمه ، قیشله ، کی زرهلی بایدرمقه
مملکت ایچنده آسایشی ، هرکسک استراحتینی تأمین اتمکه مجبوردر . بونلر حسب پاره
ایله اولور . حکومت بوباره بی زدن بولاجق؟ آنجق بزن آلدینی ویرکری ایله . بوندن
باشقه حکومت؟ وطن ایچنده مکتبلر ، بوللر ، کوریلر یادیوریور . بونلر ایچون ده
پاره به محتاجدر . بونلردن کیم استفاده ایدیور؟ ملت . او حالده حکومتک بزن ایستدیکی
ویرکولری ویرمکه وجداناً ، عقلاً ، شرعاً مجبوردر .

میز — ویرکوشی ویرمکینه ندرلر؟
صبحی — حیاسیز ، حسن وطندن محروم دیرلر .

Mümeyyiz: Askerlik vazifesi nedir?

Subhi: Vatanı muhafaza ve üzerine hücum eden düşmanlara karşı göğsü siper ederek müdafaa eylemektir.

Mümeyyiz: Askerliğin esası nedir?

Subhi: Askerliğin esası, ruhi itaattir. Yani asker kendisinden büyüğünün verdiği emre tamamıyla riayet ve itaat etmelidir.

Mümeyyiz: Askerlik mukaddes bir meslek midir?

Subhi: Bütün en mukaddesi askerliktir.

Mümeyyiz: Neden?

Subhi: Çünkü bir insan asker olduğu gün bütün vatandaşlara “Ey vatandaşlar! Ben sizin hayatınızı, namusunuzu muhafaza ve müdafaa için ölmeye gidiyorum. Eğer bir muharebe olup da ölürsem şehit olurum, olmayıp sağ dönersem gazilik unvanını kazanırım.” her şeyden mukaddes olan “vatan”dır. Onun muhafazasına mahsus olan askerlik mesleği de en şerefli dir.

Mümeyyiz: Aferin efendi! İyi çalışmışsın öyleyse vatana karşı olan dördüncü vazifemizi de söyle.

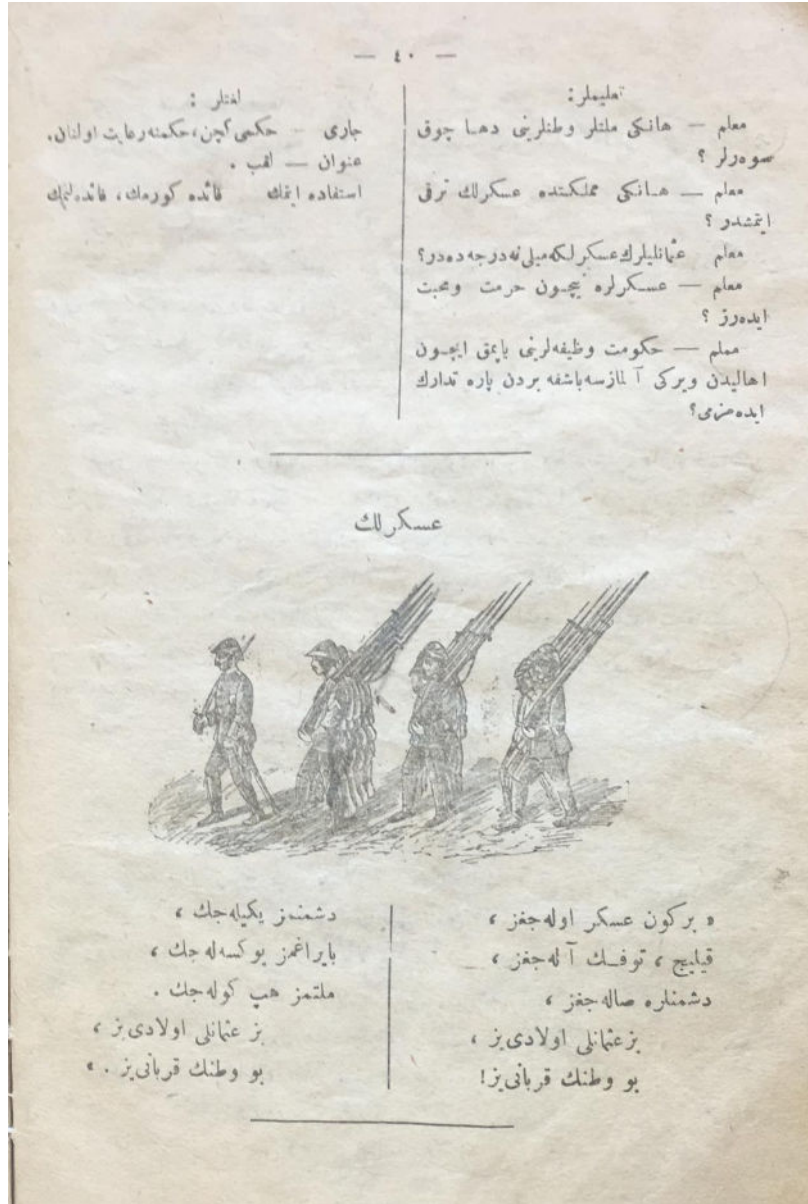
Subhi: Vatan karşı olan dördüncü vazifemiz de vergimizi gönlümüzün rızasıyla vermektir.

Mümeyyiz: Niçin vergi veriyoruz?

Subhi: Tabi olduğumuz hükümet, vatanı muhafaza için karada, denizde birçok asker beslemeye, bunlara top, tüfek, cephane almaya, kışla, gemi, zırhlı yaptırmaya, memleket içi asayiş, herkesin istirahatini temin etmeye mecburdur. Bunlar hep para ile olur. Hükümet bu parayı nereden bulacak? Ancak bizden aldığı vergilerle. Bundan paraya muhtaçtır. Bunlardan kim istifade ediyor? Millet. O halde hükümetin bizden istediği vergileri vermeye vicdanen, aklen, şer’ en mecburuz.

Mümeyyiz: Vergisini vermeyene ne derler?

Subhi: Hamiyetsiz, hissi vatandan mahrum derler.

تاليملىرى:

Muallim: Hangi milletler vatandaşlarını daha çok severler?

Muallim: Hangi devlette askerlik terk etmiştir?

Muallim: Osmanlıların askerliğe meyli ne derecededir?

Muallim: Askerlere niçin hürmet ve muhabbet ederiz?

Muallim: Hükümet vazifelerini yapmak için ahaliden vergi almazsa başka yerden para tedarik edemez mi?

Lügatler:

Cari: Hükümü geçen, hükmünde riayet olunan.

Unvan: Lakap

İstifade etmek: Faide görmek, faidelenmek

ASKERLİK

Bir gün asker olacağız

Kılıç tüfek atacağız

Düşmanları sallayacağız

Biz Osmanlı evladınız

Bu vatanın kurbanınız

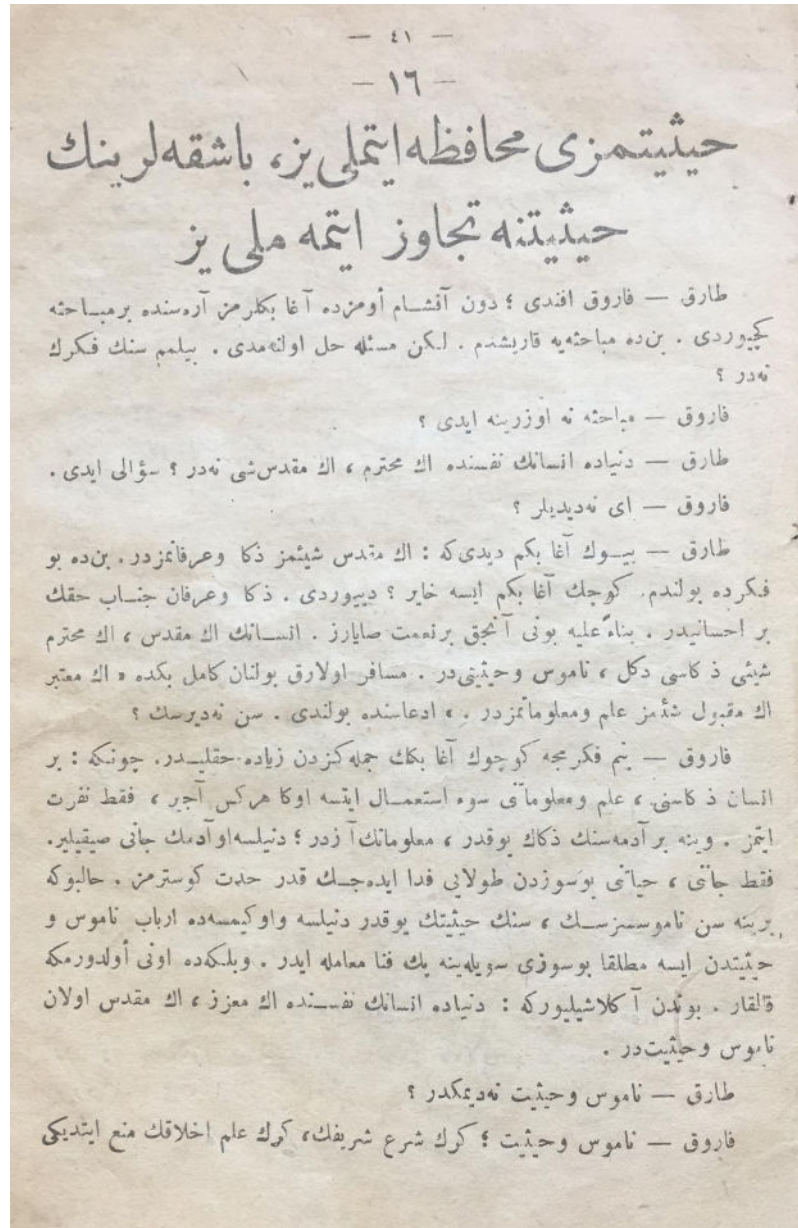
Düşmanımız yıkılacak

Bayrağımız yükselecek

Milletimiz hep gülecek

Biz Osmanlı evladınız

Bu vatanın kurbanınız.

(16)

HAYSIYETİMİZİ MUHAFAZA ETMELİYİZ. BAŞKALARININ HAYSIYETİNE TECAVÜZ ETMEMELİYİZ

Tarık: Faruk Efendi Dün akşam evimizde ağabeylerimiz arasında bir mubahese (konuşma) geçiyordu. Ben de mubaheseye karıştım lakin mesele hallolmadı. Bilmem senin fikrin nedir?

Faruk: Mubahese ne üzerine idi?

Tarık: Dünyada insanın nefsinde en muhterem, en mukaddes nedir? suali idi.

Faruk: Ey ne dediler?

Tarık: Büyük ağabeyim dedi ki en mukaddes şeyimiz zeka ve irfanımızdır. Ben bu fikirde bulundum. Küçük ağabeyim ise hayır, deyiverdi. Zeka ve irfan Cenabıhakk'ın bir ihsanıdır. Binaenaleyh bunu ancak bir nimet sayarız. İnsanın en mukaddes, en muhterem şeyi zekası değil namusu ve haysiyetidir. Misafir olarak bulunan Kamil baktı. En muteber, en makbul şeyimiz ilim ve malumatımızdır iddiasında bulundu. Sen ne dersin?

Faruk: Benim fikrimce küçük ağabeyin cümlelerinden ziyade haklıdır. Çünkü bir insanın zekasını, ilim ve malumatını suistimal etse ona herkes acır fakat nefret etmez ve yine bir adama senin zekan yoktur, malumatın azdır denilse o adamın canı sıkılır. Fakat canını, hayatını bu sözden dolayı feda edecek kadar hiddet göstermez. Halbuki birine sen namussuzsun, senin haysiyetin yoktur denilse ve o kimse de erbabi namus ve haysiyetten ise mutlaka bu sözü söyleyene pek fena muamele eder ve belki de onu öldürmeye kalkar. Bundan anlaşılır ki dünyada insanın nefsinde en muazzez, en mukaddes olan namus ve haysiyettir.

Tarık: Namus ve haysiyet ne demektir?

Faruk: Namus ve haysiyet gerek şerîşerifin gerek ilim ve ahlakın men ettiği

— ۴۲ —

شیرلی یاقمقدن چکیمک ، یعنی هر ایدمه عفت واستقامت کوسترمک ، کبر وعظمت درجه سنده اولماق اوزده هر کس نفسه قارشى بیوک بر ائمه و حرمت بسلامک ، قنالقلمه ، رذالتمه قارشى متفر بولمق دیمکدر .

بونک امچوندر که ، دبانک هر طرفده ناموس وحیته فوق العاده اعتبار ایدلیر ، هر کس ناموس وحیثله افتخار ایدر ؛ و بوکا اهیت و برمینر ناموسمه ، حیثیت اولار ق طانیلیر و خلقت حرمتمدن محروم اولور .

طارق — نهن بویه اولور ؟

فاروق — دنیاده نه قدر رذالتمه ، قنالقلمه و ارسه جمله سی حرامدر . حرام اولان شیرک بر جوغی طاتیلیر . انسانک نفسی کندیسى دائما حرامه میل ایدر . بر آدم که ظاهراً طساتلی و فقط نتیجه لری بک آجی اولان بوقنالقلمدن نفسی منع ایدر . و بر آدم که یایی کوج و فقط نتیجه سی قائده لی اولان فضیلتلری یایار ، البته او آدم باشقلمدن فرقی و امتیاز لیدر . زیرا بو ، بر هر قدر ، بیوک بر فضیلتدر . هر کسه ناموس وحیثی بحافظه ایتک نعتی ، فضائی نصیب اولماز ، بونمتمدن آز آدملا استفاده ایدر . ایشه بوسیدله ناموس وحیثیت ، فضیلتلرک ، من بترک الک معززى ، الک تمنازی عدايدلمشدر .

ناموس وحیثيته واقع اولان نجاروی منع ایچون حیاتی ، جانی فدا ایتش بیکرجه آدملا وارددر . دیمک ناموس وحیثیت یعنی شرف ذاتی ، حیادن دهانیمتیلیدر . حیثیتی اولمایان آدم هر برده حقارت کورور ؛ هیچ برایشی باشقلمه ماز ، وجدان عذابندن قوزتلمه ماز . بالعکس ارباب ناموس وحیثیت هر کسک یاننده مقبول و معتبردر . بوکیلا استراحت وجدان ایله عمر کچیرر ، عمرک امنیت واعتمادی قازايدقلمدن هسانکی بر ایشه باشلاسلر مطلقا اوند موفق اولورلر . اهمل حیثیتک عالمسی خلقی ده بوندن قائده کورور . دقت ایتمورمیسک ؟ برینک مدحی جهته کیدلدیکی زمانه جوق ناموسلی آدمدر . دنیلیر .

طارق — احوالده بز ناصل ناموسلی ، حیثیتی اولق ایسترا ايسهک هر کس ده بونی ایستره دگی ؟

فاروق — البته اويله در . لیکن دین دینیکم کی حیثیت و ناموسى وقایه ایتک بک زور اولدیفندن بونی هر کس یایماز . و بوندن طولانی ارباب حیثیت ایله حیثیتلرک هیچ بر برده اعتباری بر اولماز .

طارق — یالکیز بزم حیثیتلرمی مقدسدر ؟

شیلری یا بقدن چکینمک ، یعنی هر ایدمه عفت واستقامت کوسرمک ، کبر وعظمت درجه سنده اولماق اوزره هر کس نفسه قارشى بيوك بر اشتاء و حرمت بسلک ، قائلقره ، رذائلره قارشى متفر بولوق ديمکدر .

ہونک ایچوندکہ، دنیاںک ہر طرفدہ ناموس و حیثیتہ فوق العادہ اعتبار ابدیلیہ ،
ہر کس ناموس و حیثیتہ افتخار ایدر؛ و بوکا اہمیت و برمینار ناموسمنز، حیثیتمنز اولادق
طانیلیر و خلقلق حرمشدن محروم اولور .

طارق — نەدن بويلا اوليور ؟

فأروى - دنیاده نه قدر رذائله ، فالفكر وارسه جملسى حرامدر . حرام اولان
ينلرك بر جوغى طائيدر . انسانك نفسى كنديسى دائما حرامه ميل ايدر . بر آدم كه
ظاهراً طائلى فقط نتيجلى بك آجى اولان بو فئالقرندن نفسى منع ايدر . و بر آدم كه
ياپلسى كوچ و فقط نتيجسى قائملى اولان فضيلتلىر ياپار ، البته او آدم باشقورندن فرقى
وامتياز ايدر . زيرا بو ، بر معرفتدر ، بيوك بر فضيلتدر . هر كه ناموس و حيثيتى محافظه
ايتيك نعتى ، فضيلتى نصب اولماز ، بو نعمتدن آزار آدملىر استفاده ايدر . ايسته بوسيله
ناموس و حيثيت ، فضيلتلرك ، من بئلك اك معززى ، اك ممتازى عدايدلمشدر .

ناموس و حیثیتہ واقع اولان تجاویزی منع ایچون حیاتی، جانی فدا ایتش بیگرجه
دملر وارددر. دیمک ناموس و حیثیت یعنی شرف ذاتی، جانندن دهانه تیلیدر. حیثیتی اولما یاز
آدم هر یرده حقارت کورور؛ هیچ برایشی باشه چیقارماز، وجدان عذابندن قورنیلماز.
بالعکس ارباب ناموس و حیثیت هر کسک بایندم مقبول و معتبردر. بو کیلر استراحت و جدان
ایله عمر کچیررلر، عمومک امنیت و اعتمادی قازاندقلرندن هسانسی پر ایشه باشلاسلر
مطلقا اونده موفق اولورلر. اهل حیثیتک عالمسی خلق ده بوندن قانده کورور.
وقت اتیمورمسک؟ بونک مدھی جهته کدلدیکی زمانه جوق ناموسلی آدمدر، دنیلیر.

طارق — او حلاله بز ناصل ناموسلی ، حیثیتی اولوق ایستر ایسه که هر کس ده بونی
ایستر ، دکلی ؟

فلوق — البتہ اولیہ در . لیکن دین دیدیکم کی حیثیت و ناموسی وقبہ اجماع کہ
زور اولدیندن یونی هرکس یا اماماز . و بوندن طولانی ارباب حیثیت الیه حیثیت مزک هیچ
بر پرده اعتباری بر اولاماز .

طارق — بالکنز بزم حیثیت می مقدسدر ؟

şeyleri yapmaktan çekinmek yani her işte iffet ve istikamet göstermek, kibir ve azamet derecesinde olmamak üzere herkes nefesine karşı büyük bir itimat ve hürmet beslemek, fenalıklara, rezaletlere karşı müteneffir bulunmak demektir. Bunun içindir ki dünyanın her tarafında namus ve haysiyete fevkalade itibar edilir, herkes namus ve haysiyetle iftihar eder ve buna ehemmiyet vermeyenler namussuz, haysiyetsiz olarak tanıtılır ve halkın hürmetinden mahrum olur.

Tarık: Neden böyle oluyor?

Farak: Dünyada ne rezaletler, felaketler varsa cümlesi haramdır. Haram olan şeylerin birçoğu tatlıdır. İnsanın nefsi kendisini daima harama meyleder. Bir adam ki zahiren tatlı ve fakat neticeleri pek acı olan bu fenalıklardan kendini men eder. Ve bir adam ki zahiren tatlı ve fakat neticeleri pek acı olan bu fenalıklardan nefsinı men eder. Ve bir adam ki yapılması güç vakitte neticesi faydalı olan faziletleri yapar. Elbette o adam başkalarından farklı ve imtiyazlıdır. Zira bu bir marifettir. Büyük bir fazilettir. Herkese namus ve haysiyetini muhafaza etme nimeti, fazileti nasip olamaz. Bu nimetten az adamlar istifade eder. İşte bu sebeple namus ve haysiyet faziletlerin meziyetlerin en muazzezi, en mümtazı addedilmiştir. Namus ve haysiyete vakıa olan tecavüzün men'i için hayatını, canını feda etmiş binlerce adamlar vardır. Demek namus ve haysiyet yani şerefzati hayattan daha kıymetlidir. Haysiyeti olmayan adam her yerde hakaret görür, hiçbir işi boşa çıkaramaz. Vicdan azabından kurtulamaz. Bilakis erbabinamus ve haysiyet herkesin yanında makbul ve muteberdir. Bu gibiler istirahatıvicdan ile ömür geçirirler, umumen emniyet ve itimadını kazandıklarından hangi. Bir işe başlasalar mutlaka onda muvaffak olurlar. Ehlihaysiyetin ailesi halkı da bundan fayda görür. Dikkat etmiyor musun? Birinin medhichihetine gidildiği zaman çok namuslu adamdır denilir.

Tarık: O halde biz namuslu haysiyetli olmak ister isek herkes de bunu ister değil mi?

Faruk: Elbette lakin demin dediğim gibi haysiyet ve namusu vikaye etmek öyledir pek zor olduğundan bunu herkes yapamaz ve bundan dolayı erbabıhaysiyet ile haysiyetsizin hiçbir yerde itibarı bir olmaz.

Tarık: Yalnız bizim haysiyetimiz mi mukaddestir?

فاروق — خایر! هر کسک حیثیتی کندی نظرند اولدی کی بوتون ارباب حیثیت نظرند دخی معتبر و مقدسدر. هر کس دیگرینک ناموس و حیثیتنه رعایت ایدر. و بو کی مقدساته تجاوز ایتمز. باشقهلرینک حیثیتنه تجاوز ایدنلر حیثیتک قدر و قیمتینی بیلمدکلرینی خلقه کوسترمش اولور. اوت؟ مادام که ناموس و حیثیت مقدسدر. اوکا رعایت شرطدر. نه باشقهلرینک یم حیثیتنه، عزت نفسنه، شرف ذاتجه تجاوز ایتملرینه میدان ویرمیلیم. نه ده بن باشقهلرینککه تجاوز ایتملیم. بوده طبعیدر. بن باشقهلرینک حیثیتنه رعایت ایتمز ایسم باشقهلریده بتمکینه ایتمز و بونک سوکی آبی جیقمعار.

تعلملر :	لغتلر :
معلم — اعتیاد نفسدن نه آکلار سکر؟	سوء استعمال ایتک — برشی فنافولانغی.
معلم — انسان ناموس و حیثیتینی نیچون چوق	ممتاز — امتیازی، فی قلی، معتبر.
سوء؟	مقدسات — مقدس، محترم اولان شیلر.
معلم — ناموس سوز اولانلر قلاباً نامد و مکدر میدرلر؟	

— چیفتچیلر —

شو غوغالی، کورولتولی شهرلردن اوزاقده،
سازاری سیس کورمه بن اومبارک طوبراقده،
نه شنگلی عمر سوردر ای قلی چیفتچیلر.
صباحین اویانیرلر قوشلر ایله برابر،
کونش طوغار، آلینلره آلتون یالیز سربیلر.
چیفتکدره یاربیلر ایان الماس چیلر بلیرر.
چیفتلک خانی برز بر ایشلرینه داغیلر.
چیفت سورولور بر طرفدن قوبولردده صاغلیر.
بو بونک بابا چوبوغیله دیکلرینکن اورمانده

بو بونک آنته تره باغی قاجاق یایار بریاند
کوچوک قیزلر چایلدن چیچک، بیش ده و شیر
آنته لری کلبه سنده تازه اکک پشیرر.
مهله بهرک آغیلره کیر بورکن قوزولر
طوبلانیرلر بر سفره به آنا، بابا، یاورولر
بالان حیلله اصلا کیرم یوکولرک ایچنه
آلدانلک، بالانچینک بو برلرده ایی نه؟
بکتدکسه بو چیفتلکی ای مکتبلی وطنداش!
شو غوغالی کورولتولی شهرلردن اوزاقلاش!..

قصورلریمیزی تصحیح ایتلی یز

اخلاق معلمی صفیکالک چالیشقانی اولان عارفی نخته باشنه قالدیردی.

— یاز اوغلم! دیدی:

«کیشی تفهاتینی بیلک کی عرفانه ادرمار»

— بوندن نه آکلادک؟

عارفی — انسان نه قدر تحصیل و تربیه کورورسه کورسون؛ نه نفسنی خطالردن

Faruk: Hayır! Herkesin haysiyeti kendi nazarında olduğu gibi bütün erbabı haysiyet nazarında dahi muteber ve mukaddestir. Herkes diğerinin namus ve haysiyetine riayet eder ve bu gibi mukaddesata tecavüz etmez. Başkalarının haysiyetine tecavüz edenler haysiyetin kadir ve kıymetini bilmediklerini halka göstermiş olurlar. Evet mademki namus ve haysiyet mukaddestir. Ona riayet şarttır. Ne başkalarının benim haysiyetime, izzetinefsime, şerefizatıma tecavüz etmelerine tecavüz etmelerine meydan vermeyelim ne de ben başkalarının haysiyetine tecavüz etmeliyim. Bu da tabidir. Ben başkalarının haysiyetine riayet etmez isem başkaları da benimkine etmez ve bunun sonu iyi çıkmaz.

Talimler; Muallim-İtimadı nefisten ne anlarsınız?

Muallim-İnsan namus ve haysiyetini niçin çok sever?

Muallim-Namussuz olanlar kalben nadim ve mükedder midirler?

Lügatler; Suistimal etmek: Bir şeyi fena kullanmak.

Mümtaz: İmtiyazlı, fiyakalı, muteber. Mukaddesat: Mukaddes, muhterem olan şeyler.

ÇİFTÇİLER

Şu kavgalı gürültülü şeylerden uzakta,
Semaları sis görmeyen o mübarek toprakta,
Ne şenlikli ömür sürer iyi kalpli çiftçiler.
Sabahleyin uyanırlar kuşlar ile beraber,
Güneş doğar, alınlara altın yıldız serpilir.
Çiçeklerde parıldaayan elmas çiylr belirir.
Çiftlik halkı birer birer işlerine dağılır.
Büyük baba çubuğuyla dinlenirken ormanda,
Çift sürülür bir taraftan koyunlar sağılır.
Büyükanne tereyağı kaymak yapar bir yanda,
Küçük kızlar çalılardan çiçek yemiş devşirir.
Anneleri kulübesinde taze ekmek pişirir.
Meleyerek ağıllara giriyorken kuzular,
Toplanırlar bir seferde ana, baba, yavrular.
Yalan hile asla girmez bu köylerin içine.
Aldatanın, yalancının bu yerlerde işi ne,
Beğendinse bu çiftliği ey mektepli vatandaş,
Şu kavgalı gürültülü şehirlerden uzaklaş.

(17) KUSURLARIMIZI TASHİH ETMELİYİZ

Ahlak muallimi sınıfın çalışkanı olan Arif'i tahta başına kaldırdı

-Yaz oğlum dedi,

“Kişi noksanını bilmek gibi irfan olamaz.” Muallim: Bundan ne anladın.

Arif: İnsan ne kadar tahsil ve terbiye görürse görsün yine nefsinin hatalardan,

قصورلردن تامایله قورتارماز . عالم ایله جاهلک فرق بونددر . عالم کندی نفسنده کی
قصورلری کورور و اونلری تصحیح ایتکه دوزلتمک غیر ایدر . اونک ایچون عالم
آز خطاء قصور ایدر . حالبوکه جاهل قصورنی ، خطاسنی کورمهز ، کورمیدی ایچون
اونلری تصحیح ایدمهز بوندن طولانی جاهلارک ایشلارکی ایشلر خطالی قصورلیدر .
معلم — او حالده نه یاپلیز ؟

عارف — نفسمیزده قصور کوردیکه بونلری دوزلتمک چالیشمالی ؟ بوقصودلرک
نفسمیزده برلشهرک کولکشوب قالمارینه میدان ویرمهلیز .

معلم — هرکس قصورنی کورمیلیرمی ؟

عارف — ایشته شومصرعه دخی دینوریا ؛ بو ؛ اک بویوک برغر فاندز . اک ایجه
برمعر فندز . طبیی هرکس کندی قصورنی کورمهز .

معلم — نیچون کورمهز ؟

عارف — بو ؛ انسانک کندی کندیسی چوق بکنمسندن ایلری کایر . اولاً انسان
کندی کندی طامایلی که — بوده آتقی علم و معرفتله اولایلیر — قصورلری کورمه
یلسین .

معلم — دیمک بو طبیی بر حالدر . بن نزه بونک ایچون بر قاج درس اول بر منظومه
یازد برمش ایدم . اونه ایدی ؟

عارف :

منفرد واسطه رؤیت ایکن	کیمسه تعیین ایدمهز عالمده
کورمهز کندیسی دیده بیل	کندی ماهیتی رأی ایله

معلم — بو نه دیمکدر ؟ خلاصه سنی سوبله .

عارف — یعنی انسان کندی ماهیتی کندی کندیته تعیین ایدمهز ، آکلایه ماز .
ناصل که کوز ، هر شئی کوردیکی حالده کندیسی کورمهز . تا که آینه به باقدقجه کورور .
انسانده بویلهدر . کندی قصورنی چوق دفعه کورمهز .

معلم — انسانک بو خصوصده آینه سی نه در ؟

عارف — معلملری ، دوستلری ، آرقداشلری .

معلم — نه کی ؟

عارف — بن باشقلرینک قصورلری کوردیکم حالده کندی قصورمی کورمهز .

kusurlardan tamamıyla kurtaramaz. Alim ile cahilin farkı bundadır. Alim kendi nefsindeki kusurları görür ve onları tashih etmeye, düzeltmeye gayret eder. Onun için az hata, kusur eder. Halbuki cahil kusurunu hatasını göremez göremediği için onları tashih edemez. Bundan dolayı cahillerin işledikleri işler hatalı, kusurludur.

Muallim: O halde ne yapmalıyız?

Arif: Nefsimizde kusur gördükçe bunları düzeltmeye çalışmalı, bu kusurların nefsimizde yerleşerek kökleşip kalmalarına meydan vermemeliyiz

Muallim: Herkes kusurunu görebilir mi?

Arif: İşte şu mısradaki dahi denir ya “En büyük bir arifandır. En ince bir marifettir.” Tabi herkes kendi kusurunu göremez.

Muallim: Niçin göremez?

Arif: Bu insanın kendi kendisini çok beğenmesinden ileri gelir. Evvela insan kendi kendini tanımalı ki bu da ancak ilim ve marifetle olabilir. Kusurlarını görebilsin.

Muallim: Demek bu tabi bir haldir. Ben size bunun için birkaç ders evvel bir manzume yazdırmıştım. O ne idi?

Arif:

Kimse tayin edemez alemde

Kendi mahiyetini rey ile

Münferid vasıtairüyet iken

Göremez kendisini dide bile

Muallim: Ne demektir? Hülasasını söyle.

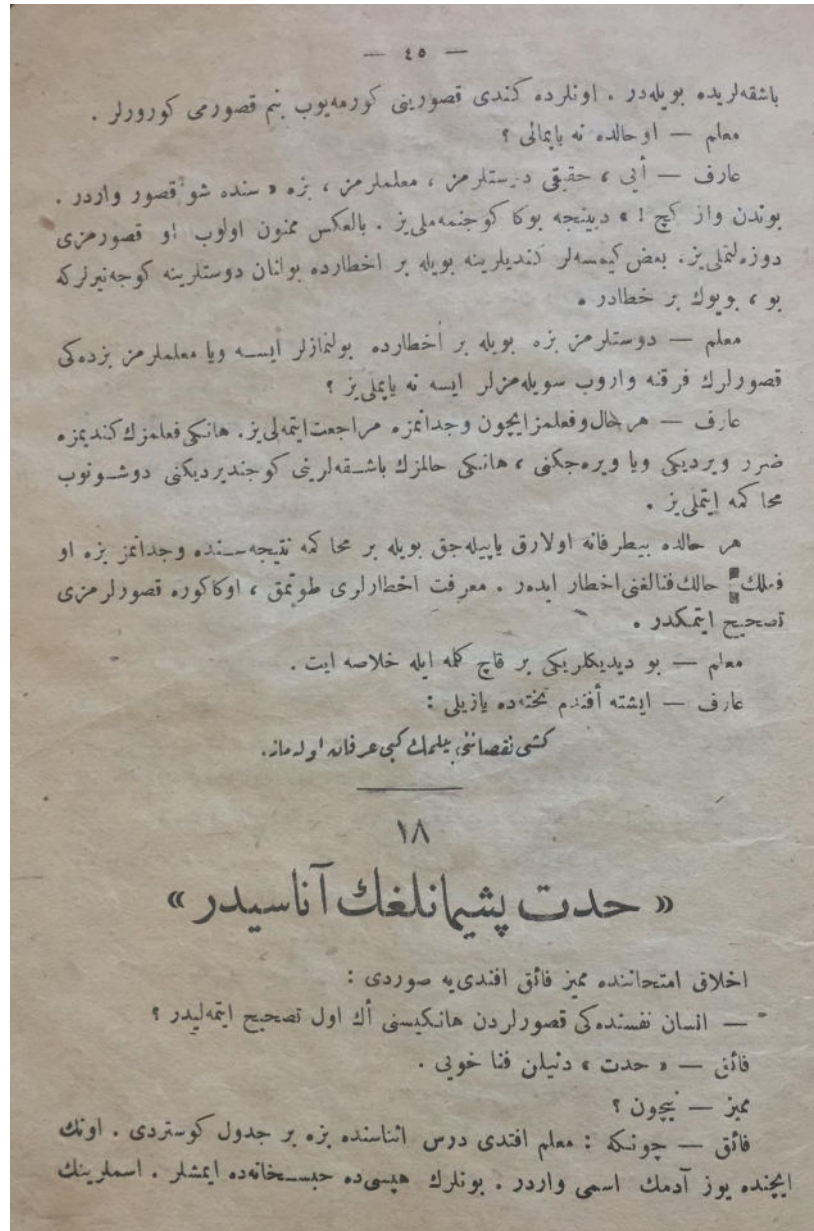
Arif: Yani insan kendi mahiyeti kendi kendine tayin edemez, anlayamaz. Nasıl ki göz her şeyi gördüğü halde kendisini göremez. Ta ki aynaya baktıkça görür. İnsan da böyledir. Kendi kusurunu çok defa göremez.

Muallim: İnsanın bu hususta aynası nedir?

Arif: Muallimler, dostları, arkadaşları...

Muallim: Ne gibi?

Arif: Ben başkalarının kusurlarını gördüğüm halde kendi kusurlarımı göremem.

Başkaları da böyledir. Onlar da kendi kusurunu görmeyip benim kusurumu görürler.

Muallim: O halde ne yapalım?

Arif: Ey hakiki dostlarımız, muallimlerimiz! Biz de “Sende şu kusur vardır. Bundan vazgeç!” diyince buna gücenmemeliyiz. Bilakis memnun olup o kusurumuzu düzeltmeliyiz. Bazı kimseler kendilerine böyle bir ihtarda bulunan dostlarına gücenirler ki bu büyük bir hatadır.

Muallim: Dostlarımız bize böyle bir ihtarda bulunmazlarsa veya muallimlerimiz bizdeki kusurların farkına varıp söylemezlerse ne yapmalıyız?

Arif: Her hal ve fiilimiz için vicdanımıza müracaat etmeliyiz. Hangi fiilimizin kendimize zarar verdiğini veya vereceğini, hangi halimizin başkalarını gücendireceğini düşünüp muhakeme etmeliyiz. Herhalde bitaraf olarak yapılacak böyle bir muhakeme neticesinde vicdanımız bize o fiilin, halin fenalığını ihtar eder. Marifet ihtarları tutmak, ona göre kusurlarımızı tashih etmektir.

Muallim: Bu dediklerini birkaç kelime ile hülasa et:

Arif: İşte efendim tahtada yazılı:

Kişi noksanını bilmek gibi irfan olmaz.

(18) HİDDET PİŞMANLIĞIN ANASIDIR.

Ahlak imtihanında Mümeyyiz Faik Efendi'ye sordular:

-İnsan nefsindeki kusurlardan hangisini en evvel tashih etmelidir?

Faik: “Hiddet” denilen fena huydan.

Mümeyyiz: Niçin?

Faik: Çünkü Muallim Efendi ders esnasında bize bir cetvel gösterdi. Onun içinde yüz adamın ismi vardır. Bunların hepsi de hapishanedeymişler. İsimlerinin

خدا سنده ایشلیدیکری قباحتر و بو قباحتر ایشله تن سبیل یازیلی ایدی . باقدق ، حساب ایشدک ، بو یوز کشیدن سکسانک ایشله دیکی مختلف قاتلقلرک سببی (حدت) سببیدی .
ممیز — دیمک حدت فنا شیدر ؟

فائق — بوندن دها فنا شی اولاماز . معاذالله انسان حدت ایله هر درلو قباحتی ، جنابتی ایشلر . نتیجه سنده ضرر کورور ، پشیمان اولورسه ده ایش ایشدن کچمش اولور .
ممیز — تورکجه ده حدت اوزربنه بر قاج ضرب مثل واردر . بیلیرمیسک ؟

فائق — بر قاجینی بیلیرم .

ممیز — سویله باقم !

فائق — حدتله قالمان ؟ ضرر ایله ا، طورور .

— حدت پشیمانلق آتاسندر .

— کسکین سرکدنک زبانی کوبنده در .

— حدتنی یئن دنیا ناک اک بو بوک آدمیدر .

— حدت ، جنابتک قابوسیدر .

— حدتنی اولان شیطانک مسخره سیدر .

بو قدر کوتو اولان (حدت) ک فنا اولدیغنه وحدت یوزندن بر چوق قاتلقلر وقوعه کلدیکنه تماماً قائل اولمالی یز . اگر بوکا قناعت ایدر ایسه ک چوق دفعه نفسمز غلبه چالارز . مثلاً بریمی سزه جانکیزی صیقه جق بر سوز سویله سه ویا بر معامله ده یولنسه حدت کوزمنی بورور اک صولک باه جقمز ، سویلیه جقمز سوزی او دقیقه ده یایمق ، سویله مک ایسترز . ایشته اصل بو دقیقه ده « شیطانه لعنت ! بنی اغفال ایدیور بوکا او بایم نیم نفسی ضبط ایدیم » دیه دوشونملی و مقابله دن واز کچملی ذاتاً او آدم یزم بویله یایدیغمیزی کورونجه ، ایشدیکنه پشیمان اولور .

ممیز — (حدت) ک ضدی نهدر ؟

فائق — حلم و سکینت در .

ممیز — بو معقولیدر ؟

عارف — البته مقبول بر خصلندر ، لکن بونکده درجه سی واردر . بریمی حیثیت مزه ، ناموس مزه طوقون جق بر معامله ده بولنورسه ، ملیتمیزی تحقیر ایدر سه بویله . لرینه قارشى حلم ایله مقابله ایتمک دوغری دکدر ۱۱ یالکیز بزه مادی ضرر ورنلره بیلیمه رک قصور ایلینلره ، بزدن کوجوک اولانلره قارشى حلم ایله معامله ایلک لازمدیر !

hizasında işledikleri kabahatler ve bu kabahatleri işleten sebepler yazılıydı. Baktık, hesap ettik, bu yüz kişiden sekseninin işlediği muhtelif fenalıkların sebebi hiddet çıktı.

Mümeyyiz: Demek hiddet fena şeydir?

Faik: Bundan fena şey olamaz. Maazallah insan hiddet ile her türlü kabahati, cinayeti işler. Neticesinde zarar görür, pişman olursa da iş işten geçmiş olur.

Mümeyyiz: Türkçede hiddet üzerine birkaç darbimesel vardır. Bilir misin?

Faik: Birkaçını bilirim.

Mümeyyiz: Söyle bakalım!

Faik:

-Hiddetle kalkan, zararlar oturur.

-Hiddet pişmanlığın anasıdır.

-Keskin sirkenin ziyarı kabınadır.

-Hiddetini yenen dünyanın en büyük adamıdır.

-Hiddet, cinayetin kapısıdır.

-Hiddetli olan şeytanın musahharasıdır.

Bu kadar kötü olan hiddetin fena olduğuna ve hiddet yüzünden birçok fenalıklar vukua geldiğine tamamen kail olmalıyız. Eğer buna kanaat ederseniz çok defa nefsimize galebe çalarız. Mesela birisi size canınızı sıkacak bir söz söylese veya bir muamelede bulunsa hiddet, gözümüzü bürür, en son yapacağımız. Söyleyeceğimiz sözü o dakikada yapmak, söylemek isteriz. İşte bu dakikada şeytana lanet! “Beni iğfal ediyor, buna uymayayım, nefsimi zapt edeyim.” diye düşünmeli ve mukabeleden vazgeçmeli, zaten o adam bizim böyle yaptığımızı görünce ettiğine pişman olur.

Mümeyyiz: Hiddetin zıddı nedir?

Faik: Halim ve sekinedir.

Mümeyyiz: Bu makul müdür?

Arif: Elbette makbul bir haslettir lakin bunun da bir derecesi vardır. Birisi haysiyetimize, namusumuza dokunacak bir muamelede bulunursa milliyetimizi tahkir ederse böylelerine karşı halim ile mukabele etmek doğru değildir. Yalnız bize maddi zarar verenlere bilmeyerek kusur eyleyenlere, bizden küçük olanlara karşı hilm ile muamele eylemek lazımdır.

— قيصقاج چوجوق —

ایک قومشو چوجنی هپ برابر
باشارلردی ، سانکه ایکی برادر
فقط بری قيصقاجلردی ، هر زمان
قوموشنه ایستهر ایدی چوق زیان
کورو شوردی ، کوله ایدی یوزینه
دوستلق سوسی ویرر ایدی سوزینه
دوشونوردی کوندوز ، کیجه اوپوماز
قوموشنه برعززلک ایتک ایستر یاراماز
بو ائشاده کلدی شهر رمضان
چوجونلرده سونج اولدی فراوان
بارام واردی هرکس کیوب کزه چک
قدرتیه کوره به یوب ایجه چک .
قومشو چوجنی یکی اواب کییه چک
سونه رک باباسیله کزه چک
حسود چوجنی بوکافنا قیزیور

قیصقاجیور یورکنی باتیور
صباحین ، بارام کونی ایرکندن
کیینه رک چیقدی جان اوندن
صاغ آلتده واردی کیزلی برشینه
قرار ورمش ایدی ذهنه بر اینه
قوموشنی خیل زمان بکلدی
قیوسنده قولاق وروب دیکلدی
چیقدی چوجوق سونه رک اوندن
قوشدی طوندی حسدجیک آلتدن
قیصقاج چوجوق بردن بره سیچرادی
بويا طولو شیشه جان فیرلادی
فقط شیشه اوردی دیواره ، دوندی .
حسدجیک کلدی اوسمه قوندی
بارام کونی کندی قاپاندی قالدی .
بو حاللری کورنلر عبرت آلدی .

۱۹

حيوانلرک انسانه خدمتی : حيوانلر ايديله.

جک معامله

رحيم ، مکتبک باغچه سنده حوضه دوشمش ، هنوز بوغولمش بر سینکی قورتارمق
اوزره ایکن آرقه داشی کریم یان باغلاشهرق نه یاپیورسک ؟ دیدی .
رحيم — شورایه بر زواللی سینک دوشمش چابالیور . بوغولمق اوزره در ، اونی
قورتارمغه اوغراشیورم .
کریم — رحيم : سنک عقلکه کوله رم . بر سینک ایچون انسان بو قدر زحمته کیره رمی ؟
رحيم — نه دیمک سینک اولمق ایله اونک جانی یوقی ؟ اوده سنک کی آجلق ،
سوزلانی ، آجی ، طاتلی ، سونج ، عذاب طویتمازی ؟ حیات اعتباریله اونکله سنک
آره کده نه فرق واردر ؟

KISKANÇ ÇOCUK

İki komşu çocuğu hep beraber
Yaşarlardı, sanki iki birader
Fakat biri kıskanırdı, her zaman
Komşusuna isterdi çok ziyan
Görüşürdü, gülerdi yüzüne
Dostluk sözü verirdi sözüne
Düşünürdü gündüz gece uyumaz
Komşusuna bir azizlik etmek ister yaramaz
Bu esnada geldi şehir-i ramazan
Çocuklarda sevinç oldu feravan
Bayram vardı herkes giyinip gezecek
Kudretine göre yiyecek
Komşu çocuğu yeni esvap giyecek
Sevinerek babasıyla gezecek
Hased çocuk buna fena kızıyor
Kıskanıyor yüreğini yakıyor.
Sabahleyin bayram günü erkenden
Giyinerek hemen çıktı evden
Sağ elinde vardı gizli bir şişe
Karar vermişti zihnen bir işe
Komşusunu hayli zaman bekledi
Kapısında kulak verip dinledi
Çıktı çocuk sevinerek evden
Koştı tuttu elinden
Kıskanç çocuk birden bire sıçradı
Boya dolu şişe hemen kırıldı.
Fakat şişe vurdu duvara döndü
Hasedcinin geldi üstüne kondu
Bayram günü kapandı kaldı
Bu halleri görenler ibret aldı.

(19) HAYVANLARIN İNSANA HİZMETİ: HAYVANLARA EDİLECEK MUAMELE

Rahim, mektebim bahçesinde havuza düşmüş, henüz boğulmamış bir sineği kurtarmak üzereyken arkadaşı Kerem yanına yaklaşarak “Ne yapıyorsun?” dedi. Rahim: Şuraya bir zavallı sinek düşmüş çaballıyor. Boğulmak üzeredir, onu kurtarmaya uğraşıyorum.
Kerim: Rahim, Senin aklına gülerim. Bir sinek için insan bu kadar zahmete girer mi?
Rahime: Ne demek, sinek olmak ile onun canı yok mu?
O da senin gibi açlık, susuzluk, acı, tatlı, sevinç, azap duymaz mı? Hayat itibarıyla onunla senin aranda ne fark vardır?

— ۱۸ —

کریم -- ده نهلر ؟ انسان ایله سینک بر اولورمی ؟ انسانک بوتون حیوانلردن
عالی ، مکرم بر مخلوق اولدینی معلملردن ایشتمدکی ؟
رحیم -- انسانک باشقه حیوانلردن عالی ، مکرم اولسی اونک احتیاجات حیاتیسی
اعتبارله دکدر ، بلکه عقل و ذکاسی ، مرحمتی . علوجانی ، عالی حسی اولسی دولایسیله
در .
مثلا : بن شو حوضه دوشوب بوغولسه بر سینک بوندن متأثر اولماز . چونکه :
اونک حسی بنی قدر عالی دکدر . بن اوکا آجیرم و آجیمه لییم ؟ لکن اونک عقلی
بکا آجیمه مساعد دکدر . اگر بن شوسینکه و بوتون حیوانلره آجیاز ایسه اونلردن
فرق اولماز و او زمان بکا انسان دینله من .
کریم -- این اما عادی بر سینک نه اهمیتی ، انسانلره مضرئدن باشقه نه فائده سی
وارد ؟
رحیم -- چوق یا کلیورسک ، جناب حق فائده سز بر مخلوق یاراماشدر . عجیبات
عادی کوردیک سینک لک انسانلره هیچ بر فائده سی یوقیدر ؟
کریم -- البته یوق و اولماز .
رحیم -- بونی سکا کیم دیدی ؟ کچده علم اشیا درسند معام بزه نه دیش ایدی
حاطر لیورمیسک ؟
کریم -- نه دیش ایدی ؟
رحیم -- معام دیش ایدی که : اقدیلر ! اک عادی سینک لک بیه بزه بر چوق
فائده لری وارد . بونلر اقشامه قدر انسانلره مضر بر چوق مقروبلری طوبایوب
تلف ایتکده درلر .
البته معام بونی بر یرده کوردی ، بزه سوله دی .
کریم -- بن او درسده بولمیدیم ایچون بونی بیلیمورد .
رحیم -- سینک حیوانلک اک عادیس ، اک ایکنجی اولدینی ایچون بونی سکا
مثال اولاق سوله دم . قیرلرده کی وحشی حیوانلری براقلم ، شهرلرده ، اولرته ؛
آخورلرده بولتان حیوانلردن هانکسینی بلیرسک که : اناسیته بر چوق خدمت و منفعتی
طوقونسون . کیمینک اتندن ، کیمینک یاغ و سودندن ، کیمینک توی و کیکلرندن
استفاده ایتدیکمز کی کیمینسی جیفتده ، کیمینسی دکرمند ، کیمینسی اشیا نقلنده کیمینسی
بینکده قوللانیوروز .

Kerim: Daha neler? İnsan ile sinek bir olur mu?

İnsanın bütün hayvanlardan ali, mükerrem bir mahluk olduğunu muallimlerden işitmedin mi?

Rahim: İnsanın başka hayvanlardan ali, mükerrem olması onun ihtiyacat-ı hayatiyyesi itibariyle değildir, belki akıl ve zekası, merhameti alicenab, alihisli olması dolayısıyladır.

Misal: Ben şu havuza düşüp boğulsam bir sinek bundan müteessir olmaz. Çünkü onun hissi benimki kadar ali değildir. Ben ona acıyorum ve acımalıyım. Lakin onun akli bana acımaya müsait değildir. Eğer ben şu sineğe ve bütün hayvanlara acımazsam onlardan farkım olmaz ve o zaman bana insan denilemez.

Kerim: İyi ama adi bir sineğin ne ehemmiyeti, insanlara muzırdan başka ne faydası vardır.

Rahim: Çok yanılıyorsun, Cenabıhak faydasız bir mahluk yaratmamıştır. Acaba en adi gördüğün sineklerin insanlara hiçbir faydası yok mudur?

Kerim: Elbette yok olamaz.

Rahim: Bunu sana kim dedi? Geçende ilmişya dersinde muallim bize ne demişti hatırlıyor musun?

Kerim: Ne demişti?

Rahim: Muallim demişti ki: “Efendiler! En adi sineklerin bile bize birçok faydaları vardır. Bunlara akşama kadar insanlara muzır birçok mikropları toplayıp telef etmektedir.” Elbette muallim bunu bir yerde gördü, bize söyledi.

Kerim: Ben o derste bulunmadığım için bilmiyorum.

Rahim: Sinek hayvanatın en adisi, en iğrence olduğu için bunu sana misal olarak söyledim. Kırıldaki vahşi hayvanları bırakalım; şehirlerde, evlerde, ahırlarda bulunan hayvanattan hangisini bilirsin ki insaniyette çok hizmet ve menfaati dokunmasın. Kimisinin etinden kimisinin yağ ve sütünden, kimisinin tüy ve kemiklerinden istifade ettiğimiz gibi kimisini çiftte, kimisini değirmende, kimisini eşya naklinde, kimisini binekte kullanıyoruz.

انسانلار نه قدر ترقی ایدمدرلرسه ایتسونلر حیوانلرله محتاج اولمقدن کندیلری قورتار.
مازلر . شمندوفرلر ، اوتوموبیللر ایجاد اولندی . عجبا آنه بینمک ، آنه آرابه چکیدیرمک
احتیاجی زائل اولدی؟ و بوندن بویه اولاییلمی؟ زراعت ماکینهلری چتیدی .
اینکه ، اوکوزه اولان احتیاجی آزالدی؟ اصلا! کوئل تفکیر ، طبایعهلر پاییلدی .
عجبا حالا تنها یئرلرده کی اولرمنی ، چفتلکلمنیز ، قویون سورولرمنیز محافظه
ایچون کوپکلره احتیاجدن مستغنی قاله بیلدی؟ و الحاصل قاردهشم : نه قدر حیوان
کورسیورسهک هر برینک انسانلرله بر جوق قاردهسی وارد . اونک ایچون حیوانلر
آجییم ، اولرله اذا واشکنجه ایتم . بو حاللر هم انسانلوق شانه یاقیشماز ، هم دالاهک
رضاسنه اویماز . چونکه اولرله حق تعالی حضرتلرینک - انسان کی - مخلوقلریدر .
برده اگر انسان اولرله ظلم ایدر ، قضا معامله ایلرسه بو حاله آیشیر ؛ سوکره
کندی جنسندن اولرله بویه کوئو معامله ایدر . اونک ایچون حیوانلری سوئم ،
اونلری ایچیمهیم .

کریم - یک دوغری سویلیورسک . فقط بو دیدیک شیار شهر و کوپلرله انسانلر
یا ابر یا شایان حیوانلر ایچون دوغریدر ، قیرلرله کیله ، هیچ بر کیسه نهک هیچ بر
اوک مالی اولیان حیوانلرله بویه یایمالی؟ مثلا : ییلان ، عقرب ، قورد ، آرسلان
وقابلان کی برتیجی مخلوقلرله مرحت ایتلی می؟

رحیم - دوغریسنی ایسترایسهک اونلرله ایلشمکجه بزمده اولرله طوقوتماقلغمز
لازم کلیر . تورکجهده بر ضرب مثل وارد :

« بکا طوقوتیمان ییلان بیک ییل یا شاسون ! » دیرلر . اما بو حیوانلر بزه ضرر
ویریرسه ، ویرمک ایستلر ایسه او زمان بونلری اتلاف ایدیلیر .

کریم - قیر قوشلرینه نه دیرسک؟

رحیم - بونلر طبیعتک شلکی ، زینتیدر . کیسه به ضررلری یوقدر . بو زوالیلری
تولدریمک ، آلوب قفسلرله حبس ایتک ، یادرولری طوق ، یووالری بوزمق قدر
مرحتمزلک اولماز . الله بویه ظالم ایدن انسانلری عاقبت فلاکتدن فلاکت
دوشورور . کیسه بی دنیا ده جزاسی چکر ، کیسه سی ده آخرتده .

کریم - صحیح! [کچن کون بزم باغچوانک اوغلی یورکی چینار آغاجنک اوستده
یووا یایمش اولان قوشلرله یورو و یورطه لری چالوق ایچون آغاجه چیقمش ایدی .
مصاحبات - دوره اولی ایکینجی

İnsanlar ne kadar terakki ederlerse etsinler hayvanlara muhtaç olmaktan kendilerini kurtaramazlar. Şemendiferler, otomobiller icat olundu. Acaba ata binmek, ata araba çektiirmek ihtiyacı zail oldu mu? Bundan böyle olabilir mi? Zirai makineleri çıktı. İneğe, öküze olan ihtiyacımız azaldı mı? Asla! Güzel tüfekler, tabancalar yapıldı. Acaba hala تنها yerlerdeki evlerimizi, çiftliklerimizi, koyun sürülerimizi muhafaza için köpeklere ihtiyaçtan müstağni kalabildik mi? Velhasıl kardeşim, ne kadar hayvan görüyorsan her birinin insanlara birçok faydası vardır. Onun için hayvanlara acıyalım, onlara eza ve işkence etmeyelim. Bu haller hem insanlık şanına yakışmaz hem de Allah'ın rızasına uymaz. Çünkü onlar da Hak Teala Hazretlerinin -insan gibi- mahluklarıdır. Bir de eğer insan onlara zulüm ederse fena muamele eylerse bu hale alışır, sonra kendi cinsinden olanlara da böyle kötü muamele eder. Onun için hayvanları sevelim, onları incitmeyelim.

Kerim: Pek doğru söylüyorsun. Fakat bu dediğin şeyler şehir ve köylerde insanla beraber yaşayan hayvanlar için doğrudur. Kirlardakilere hiçbir kimsenin, hiçbir evin malı olmayan hayvanlar da böyle mi yapmalı? Mesela akrep, kurt, aslan ve kaplan gibi yırtıcı mahluklara da merhamet etmeli mi?

Rahim: Doğrusunu istersen onlar bize ilişmedikçe bizim de onlara dokunmamamız lazım gelir. Türkçede bir darbimesel vardır: "Bana dokunmayan yılan bin yıl yaşasın." derler. Ama bu hayvanlar bize zarar verirse vermek isterlerse o zaman bunları itlaf edebiliriz.

Kerim: Kır kuşlarına ne dersin?

Rahim: Bunlar tabiatın şenliği ziynetidir. Kimseye zararları yoktur. Bu zavallıları öldürmek, alıp kafeslerde hapsedmek, yavrularını tutmak, yuvalarını bozmak kadar merhametsizlik olamaz. Allah böyle zulümler eden insanları akıbet felaketinden felakete düşürür. Kimisi dünyada cezasını çeker, kimisi de ahirette.

Kerim: Sahih! Geçen gün bizim bahçıvanın oğlu Yorgi çınar ağacının üstünde yuva yapmış olan kuşların yavru yumurtasını çalmak için ağaca çıkmıştı.

Musahabat: Devre-i evvel-i ikinci

— ۵۱ —

محی الدین بو سوزدن خورشاندی ، والدہ سنک نصیحتلری اوتونورق سرمدا ایلہ
برابر دکن کنارینہ کیتدیلر . حقیقۃً بالقجیلر بریکوب بالی آولارلردی ، طوندقلری
بالقنری بر آز اوتنہدکی بیوک بر سبتک ایجنہ بیغورلردی .

محی الدین سیرہ طلمش حتی آرهلق آرهلق سرمداک یاندن غائب اولدینگنک بیلہ فرقه
واردامش ایدی .

آرتق آقشام اولدی . اولره دونہجک زمان کلدی . محی الدینک اخطاری اوزرینہ
بونلر اورادن ایرلدیلر . بر گوشہ باشہ کلدکلری زمان یواشجہ محی الدینہ دیدی کہ :
— قاردهشم ! بی شورادہ ایکی دقیقه قدر بکلہ .

محی الدین — بکی برادر . لیکن بر از ایرکن کل ، وقت کیور ، سرمدا اورادن
صیویشدی . بش دقیقه سوکرہ آندہ ایچی طولمش قوجہ بر مندیل اولدینی حالہ قوشہ
رق واطراقہ باقینہرق کلدی .

محی الدین — او مندیلدہ کیلر ندر ؟

سرمدا — صوص ، سسی چیقارمہ . کوندوز بالقجیلر بالی طوتوب سبتک ایجنہ
آندجہ بن کزلیجہ کیدوب برر ایکشر دانہ جالیور وکوتوروب اوزاقدہ کی چینارک
قووغندہ صافلا یورایدیم . شیمدی بونلری طوبلادم . مندیلہ طولدیردم . یاریسنی سکاویرہ حکم .
بو سوز ناموسلی محی الدینک خوشہ کتیمدی .

— بن یاریسنی فلان ایستہمہم . هایدی اولرمزہ کیدہم ! یوایدینگنک عیب در ! دیدیج .
بر از ایرلرہ دکن صکرہ محی الدین کندی زقاقلرینہ صایدی . سرمدا ایرلدی .

لیکن ایجنہ برخشودسزلق ؛ بر راحتسزلق طوبیوردی . والدہ سنک بوتون نصیحتلری
خاطرینہ کلدی . واقعا والدہ سی کندیسنک سرمدا لہ اوکون برلکدہ مناسبس بر محلہ
کیتدکلری و سرمداک خرسزلق ایتدیکنی بیلمیوردی . لیکن کندیسی کندی کندی بنہ صیقیلیوردی .
بو دوشونجہ آرسندہ اوینہ کلدی ، آقشام اذانی دہ اوقوغمش ایدی . والدہ سی صوردی
— اوغلم ! نیچون بویلہ کچ قالد ؟

— اقریامزدن فلانک اوینہ کیتیم . تیزم بی برافادی .

آقشام بیکلری نیوب یوقاری یکی اوطہ بہ جیققدقلری صبرادہ قبو چالیندی بر سورو
قادین مسافر کلدی . مگر بو مسافر قادیلر محی الدینک اوکون اوینہ کیتدیکنی
والدہ سنہ سویلیدی اولک خانقلری ایش . بونلر اوطہ بہ جیقوب اوطوردیلر . محی الدینک
(تیزم) دیدیکی خانم ؛ والدہ سنہ دیدی کہ :

Muhiddin bu sözden hoşlandı, validesinin nasihatlerini unutarak Sermed ile beraber deniz kenarına gittiler. Hakikaten balıkçılar birlikte balık avlardı, tuttıkları balıkları biraz ötedeki büyük bir sepet içine yığıyorlardı.

Muhiddin seyre dalmış hatta aralık aralık Sermed'in yanından kaybolduğunun bile farkına varmamıştı. Artık akşam olmuştu. Evlere dönecek zaman geldi. Muhiddin'in ihtarı üzerine bunlar oradan ayrıldı. Bir köşe başına geldikleri zaman yavaşıca Muhiddin'e dedi ki:

-Kardeşim beni şurada iki dakika kadar bekle.

Muhiddin: Peki birader. Lakin biraz erken gel, vakit geçiyor. Sermed oradan sıvıştı. Beş dakika sonra elinde içi dolmuş koca bir mendil olduğu halde koşarak ve etrafına bakarak geldi.

Muhiddin: O mendildekiler nedir?

Sermed: Sus sesini çıkarma. Gündüz balıkçılar balık tutup sepete attıkça ben gizlice gidip birer ikiyeşer tane çalıyor ve götürüp uzaktaki çınarın kavuğuna saklıyordum. Mendile doldurdum. Yarısını sana vereceğim. Bu söz namuslu Muhiddin'in hoşuna gitmedi.

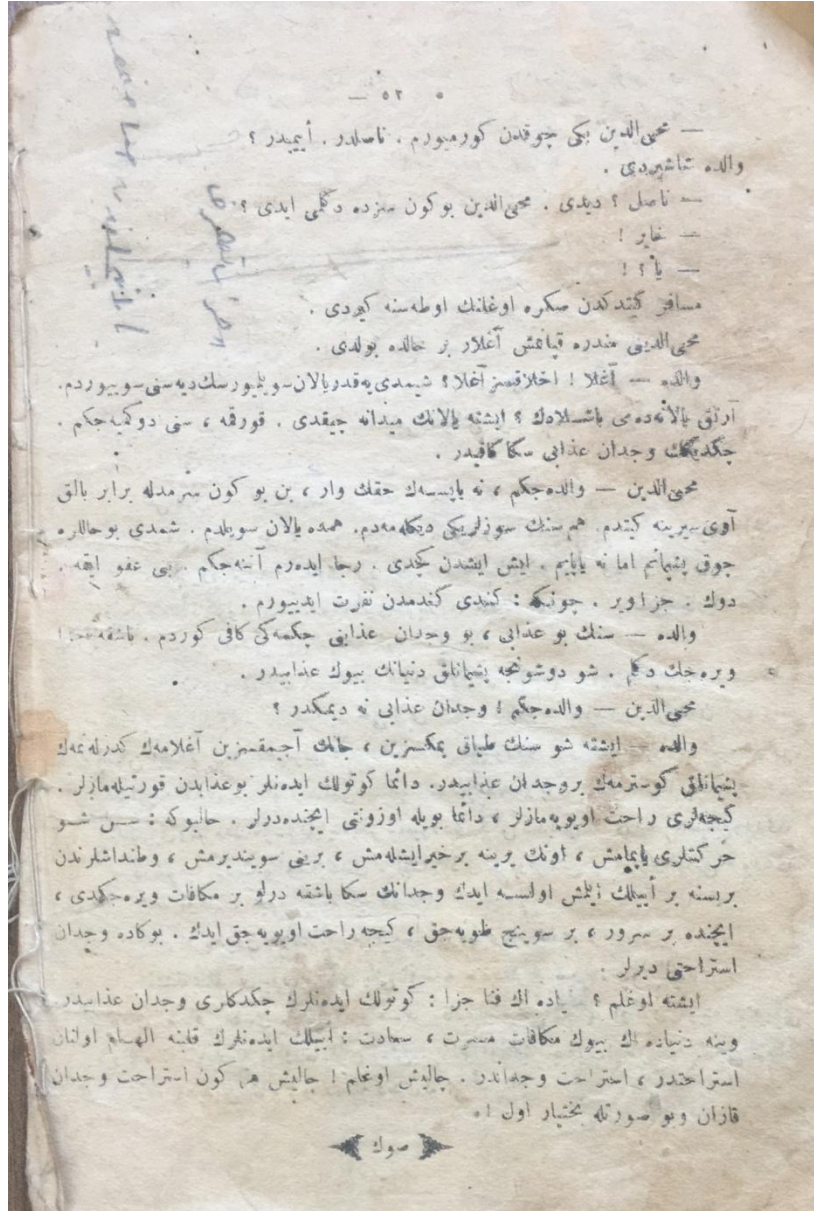
Sermed: Ben yarısını falan istemem. Haydi evlerimize gidelim. Bu yaptığın ayıptır, dedi.

Biraz ilerledikten sonra Muhiddin, kendi sokaklarına saptı. Sermed'den ayrıldı. Lakin içinde bir hoşnutsuzluk, bir rahatsızlık duyuyordu. Validesinin bütün nasihatleri hatrına geldi. Vakıa validesi kendisinin Sermed'le o gün birlikte münasebetsiz bir mahale gittiklerini ve Sermed'in hırsızlık ettiğini bilmiyordu. Lakin kendisi kendi kendine sıkılıyordu. Bu düşünce arasında evine geldi. Akşam ezanı okunmuştu. Validesi sordu:

-Oğlum, niçin böyle geç kaldın?

-Akrabamızın falanın evine gittim. Teyzem beni bırakmadı.

Akşam yemeklerini yiyip yukarı odaya çıktılar. O sırada kapı çalındı. Bir sürü kadın misafir geldi. Meğer bu misafir kadınlar Muhiddin'in o gün evine gittiğini validesine söylediği evin hanımlarıymış. Bunlar odaya çıkıp oturdular. Muhiddin'in teyzem dediği hanım, validesine dedi ki:

-Muhiddin Bey'i çoktandır görmüyorum, nasıldır, iyi midir?

Valide şaşırdı.

-Nasıl dedi? Muhiddin bugün sizde değil miydi?

-Hayır.

-Ya?

Misafir gittikten sonra oğlunun odasına girdi.

Valide: Ağla! Ahlaksız ağla! Şimdiye kadar yalan söylemiyorsun diye seni seviyordum. Artık yalana da mı başladın? İşte yalanın meydana çıktı. Korkma seni dövmeyeceğim. Çektiğin vicdan azabı sana kafidir.

Muhiddin: Valideciğim, ne yapsan hakkın var. Ben bugün Sermet'le beraber balık avı seyrine gittim. Hem senin sözlerini dinlemedim hem de yalan söyledim. Şimdi bu hallere çok pişmanım ama ne yapayım, iş işten geçti. Rica ederim anneciğim beni affet. Döv, ceza ver. Çünkü kendi kendimden nefret ediyorum.

Valide: Senin bu azabı, vicdan azabını çekmeni kafi gördüm. Başka ceza verecek değilim. (Şu düşünce pişmanlık dünyanın büyük azabıdır.)

Muhiddin: Valideciğim, vicdan azabı ne demektir?

Valide: İşte şu senin dayak yemeksizin, canın acımaksızın ağlamak, kederlenmek, pişmanlık göstermek bir vicdan azabıdır. Daima kötülük edenler bu azaptan kurtulamazlar. Geceleri rahat uyuyamazlar, daima böyle üzüntü içindedirler. Halbuki sen şu hareketleri yapmamış, onun yerine bir hayır işlemiş, birini sevindirmiş, vatandaşlardan birisine bir iyilik eylemiş olsaydın vicdanın sana başka bir türlü bir mükafat verecekti, içinde bir sürur bir sevinç duyacak, gece rahat uyuyacaktın. Buna vicdan istirahatı derler.

İşte oğlum, bu da en fena ceza: Kötülük edenlerin çektikleri vicdan azabıdır. Ve yine dünyada en büyük mükafat meserret, saadet: İyilik edenlerin kalbine ilham olunan istirahattir. İstirahatı vicdandır. Çalış oğlum, çalış. Her gün istirahatı vicdan kazan ve bu surette bahtiyar ol.